

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ - MASTER IN LAW & ECONOMICS**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Επιπτώσεις και αντιμετώπιση καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης: μία συγκριτική μελέτη μεταξύ Ελλάδας, ΕΕ και ΗΠΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:

Χριστιάνα Βέβε

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Νικόλαος Φαραντούρης

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2019

Παράρτημα: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»**

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο: «Επιπτώσεις και αντιμετώπιση καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης: μία συγκριτική μελέτη μεταξύ Ελλάδας, ΕΕ και ΗΠΑ» έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή: .....

Ονοματεπώνυμο: Χριστίνα Βέβε

Ημερομηνία: 15 Μαΐου 2019

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία σηματοδοτεί την ολοκλήρωση ενός κύκλου σπουδών στο Πανεπιστήμιο Πειραιά. Οφείλω να ευχαριστήσω τους ανθρώπους που συνέβαλαν στο να πραγματοποιήσω ένα ταξίδι γεμάτο γνωστικές εμπειρίες και ανεκτίμητες γνώσεις.

Πρωτίστως θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα Καθηγητή κ. Νικόλαο Φαραντούρη για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την πολύτιμη καθοδήγησή του στην εκπόνηση αυτής της εργασίας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στην Διευθύντρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Καθηγήτρια κ. Βικτωρία Πέκκα-Οικονόμου και στο σύνολο των Καθηγητών, ο ρόλος των οποίων υπήρξε ουσιαστικός στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην παροχή υψηλής επιστημονικής κατάρτισης.

Επίσης, ευχαριστώ όλους τους συμφοιτητές για την αγαστή συνεργασία στο πλαίσιο των κοινών μας προσπαθειών, καθώς και τον παλιό συμφοιτητή και καλό φίλο Απόστολο για την καθοριστική συμβολή του στη συνέχιση των σπουδών μου.

Τέλος, ευχαριστώ ολόψυχα την οικογένειά μου που, με την αγάπη, την κατανόηση και την βοήθειά της, στήριξε την προσπάθειά μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	6
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ	7
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΕ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ	
1.1 Εισαγωγή	10
1.2 Έννοια και Σκοπός της Επιχείρησης	10
1.2.1 Ενδεικτική βιβλιογραφική επισκόπηση της επιχείρησης	10
1.2.2 Σκοπός της επιχείρησης	12
1.3 Έννοια της ατομικής δεσπόζουσας θέσης στη σχετική αγορά	13
1.3.1 Προσδιορισμός σχετικής αγοράς	14
1.3.2 Ατομική δεσπόζουσα θέση επιχείρησης	15
1.3.2.1 Θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της δεσπόζουσας θέσης	15
1.3.2.2 Η σημασία της δεσπόζουσας θέσης	17
1.4 Έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης	18
1.5 Συμπεράσματα	19
1.6 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 1ου Κεφαλαίου	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ	
2.1 Εισαγωγή	22
2.2 Οικονομική ανάλυση των επιπτώσεων από την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης	22
2.2.1 Η δομή αγοράς και η διάρθρωση κόστους	22
2.2.1.1 Τέλειος ανταγωνισμός	24
2.2.1.2 Ολιγοπώλιο	24
2.2.1.3 Φυσικό μονοπώλιο	26
2.2.2 Μεγιστοποίηση κέρδους σε συνθήκες μονοπωλίου	26
2.2.3 Οι οικονομικές επιπτώσεις απουσίας ανταγωνισμού στη σχετική αγορά	28
2.3 Κοινωνική προσέγγιση της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης	30
2.4 Συμπεράσματα	32
2.5 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 2ου Κεφαλαίου	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ	
3.1 Εισαγωγή	34

3.2 Εθνικό πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού	35
3.2.1 Γενικά	35
3.2.2 Νόμος 3959/2011 για την Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού	35
3.2.3 Έλεγχος εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού	39
3.3 Ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού	39
3.3.1 Γενικά	39
3.3.2 Ισχύουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία	40
3.3.2.1 Άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ	40
3.3.2.2 Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003	42
3.3.2.3 Οδηγία (ΕΕ) 2019/1	44
3.4 Αρχές του αμερικανικού δικαίου	45
3.4.1 Ισχύουσα αντιμονοπωλιακή πολιτική	45
3.4.2 Κυρώσεις λόγω μη εφαρμογής νομοθεσίας	48
3.4.3 Συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ για την εφαρμογή της νομοθεσίας του ανταγωνισμού	49
3.5 Σύγκριση των νομοθετικών στοιχείων μεταξύ Ελλάδας - ΕΕ – ΗΠΑ	50
3.6 Συμπεράσματα	50
3.7 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 3ου Κεφαλαίου	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΚΑΙ	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ	
4.1 Εισαγωγή	57
4.2 Η περίπτωση κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης και αντιμετώπισή της	57
4.2.1 Διαδικασία	57
4.2.2 Σχετικές αγορές	58
4.2.3 Δεσπόζουσα θέση	59
4.2.4 Η παράβαση	59
4.2.5 Πιθανές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό και τους καταναλωτές	63
4.2.6 Απουσία αντικειμενικής αιτιολόγησης και αποτελεσματικότητας	64
4.2.7 Συμπέρασμα και απόφαση της Επιτροπής	64
4.2.8 Υπολογισμός του προστίμου	66
4.2.9 Οι ενέργειες που ακολούθησαν	66
4.2.10 Η τελική απόφαση του Δικαστηρίου	68
4.2.11 Το νομικό πλαίσιο	69
4.3 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 4ου Κεφαλαίου	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΠΙΛΟΓΟΣ	

5.1 Εισαγωγή	74
5.2 Σύνοψη	74
5.3 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 5ου Κεφαλαίου	77
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	78

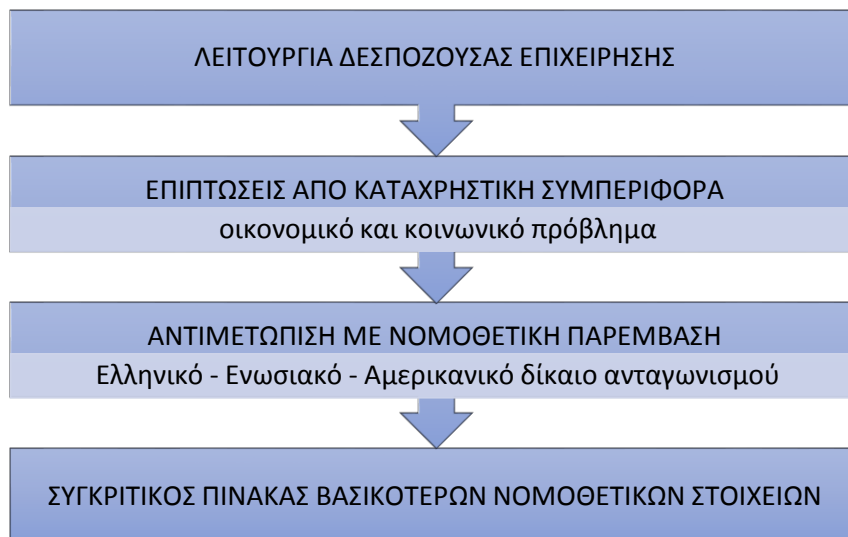
ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μελετά τις επιπτώσεις που μπορεί να επέλθουν στην οικονομία και στην κοινωνία από μία καταχρηστική συμπεριφορά επιχείρησης με δύναμη στην αγορά. Λόγω της οικονομικής δύναμης της δεσπόζουσας επιχείρησης η αγορά στην οποία μία τέτοια επιχείρηση λειτουργεί είθισται να είναι σχετικά μικρή και δεν δύναται περαιτέρω να αναπτυχθεί με τη λειτουργία επιπρόσθετων επιχειρήσεων. Το πρόβλημα που ανακύπτει στην αγορά μπορεί να οφείλεται σε θεμιτά επιχειρηματικά αίτια ή σε τακτικές εξοβελισμού ανταγωνιστικών προτύπων από την δεσπόζουσα επιχείρηση. Η αγορά φαίνεται να αποτυγχάνει και η νομοθετική παρέμβαση κρίνεται περισσότερο από αναγκαία για λόγους οικονομικής δικαιοσύνης και κοινωνικής ευημερίας.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η σύζευξη του οικονομικού προβλήματος με τη νομική του λύση. Επειδή η δεσπόζουσα επιχείρηση μπορεί να είναι μία περίπτωση χωρίς γεωγραφικά όρια, θα μελετηθεί το δίκαιο του ανταγωνισμού που ισχύει στην Ελλάδα, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ και θα επιχειρηθεί η μεταξύ τους σύγκριση στα βασικότερα σημεία.

Η εργασία δομείται σύμφωνα με το ακόλουθο σχεδιάγραμμα:

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΔΘ	Δεσπόζουσα θέση
ΕΑ	Επιτροπή Ανταγωνισμού
ΕΑΑ	Εθνικές Αρχές Ανταγωνισμού
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΡΑ	Εθνική Ρυθμιστική Αρχή
ΕΦΕ	Εναλλακτικοί Φορείς Εκμεταλλεύσεως
Κεφ.	Κεφάλαιο
ν.	Νόμος
όπ. αναφ.	Όπως αναφέρει
π	Κέρδος
σ.	Σελίδα
ΣΕΚ	Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣΛΕΕ	Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
AC	Average Cost
AR	Average Revenue
BSA	Bit-Stream Access (ευρυζωνική πρόσβαση)
ECTA	European Competitive Telecommunications Association
FTC	Federal Trade Commission
LLU	Local-Loop Unbundling (αδεσμοποίητη πρόσβαση στον τοπικό βρόχο)
MC	Marginal Cost
PIIT	Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji
PV	Present Value
SMP	Significant Market Power
SSNIP	Small but Significant and Non-transitory Increase in Prices
TC	Total Cost
TP	Telekomunikacja Polska S.A.

TR	Total Revenue
UKE	Urząd Komunikacji Elektronicznej (Οργανισμός Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών)
USC	United States Code

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΩΝ

Σχήμα 1: Κόστος και ζήτηση στον τέλειο ανταγωνισμό	24
Σχήμα 2: Κόστος και ζήτηση στο ολιγοπώλιο	25
Σχήμα 3: Κόστος και ζήτηση στο φυσικό μονοπώλιο	26
Σχήμα 4: Ισορροπία στο μονοπώλιο σε συνθήκες σταθερού κόστους	27
Σχήμα 5: Ισορροπία στο μονοπώλιο σε συνθήκες αύξοντος κόστους	28
Πίνακας Βασικών Νομοθετικών Στοιχείων μεταξύ Ελλάδας - ΕΕ - ΗΠΑ	52

1.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό εξετάζει τις βασικές έννοιες που αποτελούν τον πυρήνα του θέματος που μελετάται στην παρούσα εργασία και είναι απαραίτητες για την καλύτερη κατανόηση της ανάλυσης που θα ακολουθηθεί.

Ειδικότερα, στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται η έννοια της επιχείρησης γενικά και οι σκοποί που την κάνουν να υφίσταται και να λειτουργεί. Δίνεται η προσέγγιση της έννοιας της σχετικής αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση με δεσπόμενη θέση, έτσι όπως αυτή ερμηνεύεται και εφαρμόζεται από το δίκαιο του ανταγωνισμού, καθώς και η ερμηνεία της δεσπόμενης θέσης καθ' αυτής σύμφωνα με το ευρωπαϊκό, το εθνικό και το αμερικανικό δίκαιο. Στο ίδιο πλαίσιο, επεξηγείται συνεπακόλουθα η έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόμενης θέσης επιχείρησης, που αποτελεί το κύριο θέμα με το οποίο διαπραγματεύεται η εργασία αυτή, όπως έχει καθορισθεί από τις σχετικές διατάξεις του νόμου.

Στόχος του κεφαλαίου, συνεπώς, είναι να εισάγει τον αναγνώστη στις κεντρικές έννοιες του θέματος, οι οποίες αποτελούν τη βάση για την συνολική και πιο ολοκληρωμένη κατανόηση και παρουσίαση του αντικειμένου της εργασίας αυτής.

1.2 Έννοια και Σκοπός της Επιχείρησης

1.2.1 Ενδεικτική βιβλιογραφική επισκόπηση της επιχείρησης

Υπάρχουν πολλές βιβλιογραφικές αναφορές για την επιχείρηση, τον σκοπό της δημιουργίας της και τον ρόλο της μέσα στο οικονομικό σύστημα, αλλά και γενικότερα στην κοινωνία. Πρόκειται για μία πολυεπίπεδη έννοια που επηρεάζει και επηρεάζεται από πάρα πολλούς παράγοντες όπως είναι η κοινωνία, η εργασία, η οικονομία, το περιβάλλον. Ακολουθούν κάποιες κατατοπιστικές έννοιες σχετικά με την ύπαρξη και τη λειτουργία της επιχείρησης.

Ένας απλός ορισμός για την επιχείρηση δίνεται από τον Salvatore, (2012), ο οποίος αναφέρει ότι η επιχείρηση είναι ένας οργανισμός που συνδυάζει και οργανώνει πόρους με σκοπό την

παραγωγή αγαθών ή/και υπηρεσιών που προορίζονται για πώληση. Η επιχείρηση λειτουργεί με τέτοιο τρόπο που μετασχηματίζει τους πόρους που διαθέτει (κεφάλαιο, πρώτες ύλες) σε αγαθά και υπηρεσίες. Εκτός όμως από τα αγαθά και τις υπηρεσίες που μπορεί να παρέχει, η επιχείρηση προσφέρει ταυτόχρονα απασχόληση και πληρώνει φόρους τους οποίους χρησιμοποιεί το κράτος για να παρέχει με τη σειρά του άλλες υπηρεσίες προς τους πολίτες.

Πολύ νωρίτερα, ο Ronald Coase στο κλασικό έργο του “The Nature of the Firm” (1937) είχε εξετάσει τον ρόλο της επιχείρησης στο οικονομικό σύστημα και τη σχέση μεταξύ δύο εναλλακτικών επιλογών της επιχείρησης για την παραγωγή, δηλαδή τον μηχανισμό των τιμών της αγοράς και την επιχειρηματική απόφαση. Αν δηλαδή για την παραγωγή κάποιος οικονομικής δραστηριότητας η επιχείρηση θα χρησιμοποιήσει την αγορά, ή αν θα προτιμήσει να ολοκληρώσει την παραγωγική διαδικασία εντός της εσωτερικής οργανωτικής της δομής (Φαφαλιού και Πέκκα-Οικονόμου, 2005). Το κριτήριο με βάση το οποίο θα επιλέξει τελικά μία επιχείρηση την παραγωγή της, καταλήγει ο Coase, είναι το κόστος.

Αργότερα, οι Heilbroner και Thurow, (1984), αναφέρουν, μεταξύ άλλων, ότι η επιχείρηση αποτελεί τον κεντρικό θεσμό του οικονομικού μας συστήματος και αναπτύσσουν τις κύριες μορφές της επιχειρηματικής οργάνωσης με έμφαση στις μετοχικές εταιρείες. Η Ανώνυμη Εταιρεία, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, είναι τελικά η βασική εταιρική μορφή με την οποία εμφανίζεται η επιχείρηση (Θωμαδάκης, 1990). Στην περίπτωση αυτή, η επιχείρηση δεν είναι απλώς το όργανο για τον συνδυασμό των συντελεστών παραγωγής. Είναι, πρωταρχικά, όργανο διαχείρισης επενδυμένων κεφαλαίων¹. Συνεπώς, η επιδίωξη του άριστου συνδυασμού συντελεστών παραγωγής αποτελεί επακόλουθο της ανάγκης για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των επενδυμένων κεφαλαίων. Έτσι, στρατηγική επιδίωξη της επιχείρησης είναι η εξεύρεση μεθόδων και η άσκηση πολιτικής που, στο μέτρο του δυνατού, συμπιέζουν τις τιμές όσων προϊόντων και υπηρεσιών αγοράζει και διογκώνουν τις τιμές όσων προϊόντων και υπηρεσιών πουλάει. Βασικός περιορισμός σ’ αυτήν τη στρατηγική επιδίωξη είναι ο ανταγωνισμός από άλλες επιχειρήσεις με αντίστοιχες στρατηγικές επιδιώξεις (Θωμαδάκης, 1990, σ. 24). Οι Samuelson και Nordhaus, (2000), αναφέρουν ότι η παραγωγή οργανώνεται σε επιχειρήσεις καθώς απαιτείται, γενικά, μεγάλης κλίμακας παραγωγή, άντληση σημαντικών χρηματικών πόρων και προσεκτική διοίκηση και εποπτεία των διεξαγόμενων εργασιών. Για να είναι η παραγωγή αποτελεσματική απαιτούνται εξειδικευμένες μηχανές και εργοστάσια,

---

¹ Η επιχείρηση συγκροτείται με πρωτοβουλία των κατόχων κεφαλαίου και στοχεύει στην μεγιστοποίηση των κερδών τα οποία προσπορίζονται οι μέτοχοι (βλ. Θωμαδάκης, 1990, σ.16)

καθώς και οργάνωση με καταμερισμό της εργασίας σε πολλές άλλες μικρότερες εργασίες. Όλοι αυτοί οι παράγοντες ενσωματώνονται σε μία οικονομική μονάδα, την επιχείρηση.

1.2.2 Σκοπός της επιχείρησης

Σύμφωνα με την αρχική προσέγγιση της θεωρίας της επιχείρησης, κύριος σκοπός και επιδίωξη κάθε επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της, με δεδομένο το συνολικό της κόστος ($\max \pi \text{ με } \overline{TC}$). Σήμερα, η θεωρία της επιχείρησης υποστηρίζει ότι σκοπός της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του πλούτου ή της αξίας της, υπό περιορισμούς, ή, απλώς, η *αριστοποίηση υπό περιορισμούς* (Salvatore, 2012)². Ο πλούτος ή η παρούσα αξία της επιχείρησης είναι το άθροισμα των προσδοκώμενων μελλοντικών κερδών που προεξοφλούνται σήμερα και εκφράζεται με την ακόλουθη σχέση³:

$$PV = \sum_{t=1}^n \frac{\pi_t}{(1+r)^t} = \sum_{t=1}^n \frac{TR_t - TC_t}{(1+r)^t}$$

όπου PV = παρούσα αξία, r = επιτόκιο προεξόφλησης, π_t = προσδοκώμενα μελλοντικά κέρδη στον χρόνο t, όταν t λαμβάνει τιμές από 1 έως n, TR_t = συνολικά έσοδα στον χρόνο t και TC_t = συνολικό κόστος στον χρόνο t.

Στους περιορισμούς που αντιμετωπίζει η επιχείρηση περιλαμβάνεται και το συνολικό της κόστος, TC, το οποίο εξαρτάται ιδίως από την τεχνολογία παραγωγής και από τις τιμές των πόρων. Γενικά υπάρχουν αρκετοί περιορισμοί στη λειτουργία της επιχείρησης, με βάση τους οποίους καλείται η επιχείρηση να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της. Να σημειωθεί ότι οι περιορισμοί που αντιμετωπίζει μία επιχείρηση δεν αφορούν μόνο στην διαθεσιμότητα των πόρων, αλλά και στην ύπαρξη νόμων και κανόνων που δεν αφήνουν απεριόριστα ελεύθερη τη λειτουργία της επιχείρησης.

Οι επιχειρήσεις διακρίνονται, ανάλογα με το μέγεθός τους σε μικρές, μεσαίες ή μικρομεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις. Ωστόσο, ανεξάρτητα από το μέγεθος τους, κύριο μέλημα μιας σύγχρονης επιχείρησης είναι η εσωτερική της οργάνωση ώστε να μπορεί να προβαίνει έγκαιρα

---

² Η έννοια της «αριστοποίησης» αντί για «μεγιστοποίησης» αφήνει περιθώρια για τις περιπτώσεις όπου η επιχείρηση επιθυμεί να ελαχιστοποιήσει το κόστος και άλλους στόχους, υπό τους περιορισμούς που αντιμετωπίζει (Salvatore, 2012, σ. 71)

³ Ακολουθείται η λογική της βασικής εξίσωσης της παρούσας αξίας μίας σειράς ανόμοιων μελλοντικών εισπράξεων ή καταβολών, που είναι το άθροισμα των γινομένων κάθε μελλοντικού ποσού επί του συντελεστή προεξόφλησης $\frac{1}{(1+r)^n}$ (βλ. Weston και Brigham, 1986)

στην παραγωγή των προϊόντων της ή την παροχή υπηρεσιών με απώτερο στόχο την αύξηση των κερδών, την αύξηση της παραγωγικότητας και την ελαχιστοποίηση του κόστους, των εξόδων και τυχόν άλλων απωλειών. Η ενσωμάτωση της κατάλληλης οργανωτικής δομής στο εσωτερικό της επιχείρησης ενισχύει την ανταγωνιστικότητά της και την βοηθά να αντεπεξέρχεται τόσο στο εσωτερικό της χωρίς προβλήματα, όσο και στην παραγωγή και προσφορά των προϊόντων της προς τους καταναλωτές. Κατανοώντας τη δομή της αγοράς στην οποία λειτουργεί η επιχείρηση και προβλέποντας σωστά τις προτιμήσεις και τις ανάγκες των καταναλωτών, η επιχείρηση θα είναι σε θέση να λάβει τις κατάλληλες αποφάσεις για να κερδίσει καταναλωτές που θα προτιμούν τα προϊόντα που παράγει ή τις υπηρεσίες που προσφέρει έναντι άλλων παραγόμενων προϊόντων ή προσφερόμενων υπηρεσιών από τους ανταγωνιστές της. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ορισμένες επιχειρήσεις επιλέγουν να επενδύσουν στην έρευνα και στην καινοτομία προσβλέποντας στην ανάπτυξή τους και στη μείωση μακροχρονίως του κόστους παραγωγής των προϊόντων τους και, άρα, στο επιθυμητό αποτέλεσμα της μεγιστοποίησης του πλούτου τους. Επιπλέον, άλλες επιχειρήσεις μπορεί στρατηγικά να προχωρήσουν στην απόκτηση μίας άλλης επιχείρησης, του ιδίου ή άλλου κλάδου, αν πιστεύουν ότι με τον τρόπο αυτό θα επιτευχθεί η ενδυνάμωσή τους και, άρα, η επιδιωκόμενη μεγιστοποίηση του κέρδους.

Σε μία τέτοια προσπάθεια, η επιχείρηση συχνά προσβλέπει και στην αύξηση του μεριδίου αγοράς και, συνεπώς, στην ενδυνάμωσή της μέσα στην αγορά. Με άλλα λόγια, η επιχείρηση μπορεί να επιδιώκει να επιτύχει ή να διατηρήσει τη δεσπόζουσα θέση της στην αγορά, χωρίς πολλές φορές να ενδιαφέρεται αν αυτό θα επιτευχθεί με τρόπους που σέβονται ή θίγουν τον ανταγωνισμό. Αναμφίβολα, οι στρατηγικές ενέργειες που θα οδηγήσουν μία επιχείρηση στην επίτευξη του σκοπού της διαφέρουν από αγορά σε αγορά και εξαρτώνται σημαντικά από την δομή της αγοράς μέσα στην οποία βρίσκεται κάθε επιχείρηση⁴. Θα πρέπει να επισημανθεί, δε, ότι στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού, οι όμιλοι επιχειρήσεων αντιμετωπίζονται ως ενιαία οικονομική οντότητα και δεν εξετάζονται χωριστά, λόγω του γεγονότος ότι η απόφαση επιχειρηματικής στρατηγικής του Ομίλου λαμβάνεται κατά βάση από την μητρική εταιρεία και, κατά συνέπεια, θεωρείται ότι εμποδίζεται η αυτόνομη δραστηριότητα των θυγατρικών εταιρειών στην αγορά από τον κεντρικό ρόλο της μητρικής εταιρείας.

1.3 Έννοια της ατομικής δεσπόζουσας θέσης στη σχετική αγορά

---

⁴ Περισσότερα για τη δομή της αγοράς βλ. επόμενο κεφάλαιο

1.3.1 Προσδιορισμός σχετικής αγοράς

Για να διαπιστωθεί αν η υπό εξέταση επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση στην αγορά θα πρέπει προηγουμένως να ορισθεί η σχετική αγορά στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση. Η σχετική αγορά προσδιορίζεται από την ύπαρξη συγκεκριμένων προϊόντων ή υπηρεσιών τα οποία δύνανται να υποκαθίστανται μεταξύ τους. Η ενδεχόμενη υποκατάσταση ή εναλλαξιμότητα των προϊόντων είναι το κύριο κριτήριο που προσδιορίζει αν όμοια προϊόντα μπορούν να ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά, και άρα μπορούν να θεωρούνται ανταγωνιστικά, ή μπορούν να αποτελέσουν χωριστές αγορές. Στην περίπτωση δηλαδή που οι καταναλωτές μπορούν να στραφούν σε άλλο προϊόν σε μία ενδεχόμενη αύξηση τιμής ενός προϊόντος, τότε προκύπτει ότι τα προϊόντα ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά καθώς εξυπηρετούν τις ίδιες καταναλωτικές ανάγκες. Ένα τέτοιο συμπέρασμα προκύπτει εφαρμόζοντας το λεγόμενο «Τεστ Υποθετικού Μονοπωλίου» ή «SSNIP test». Με βάση το τεστ αυτό, θεωρούμε ότι υπάρχει μία επιχείρηση (ένας πωλητής) που υποθετικά αυξάνει την τιμή του προϊόντος κατά 5 - 10% πάνω από την επικρατούσα τιμή της αγοράς. Αν οι καταναλωτές προτιμήσουν κάποιο άλλο προϊόν συνεπεία της αύξησης της τιμής, τότε το προϊόν δεν μπορεί να ανήκει σε χωριστή αγορά. Το πείραμα συνεχίζεται μέχρι να βρεθούν προϊόντα που δεν μπορούν να υποκατασταθούν από άλλα όμοιά τους σε ενδεχόμενη αύξηση τιμής οπότε, τότε, ανήκουν σε ξεχωριστή σχετική αγορά. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Τεστ Υποθετικού Μονοπωλίου εξετάζει την υποκατάσταση τόσο από πλευράς ζήτησης, δηλαδή από πλευράς καταναλωτών, όσο και από πλευράς προσφοράς, δηλαδή από την πλευρά των παραγωγών. Στην τελευταία περίπτωση, λαμβάνεται υπόψη η ικανότητα άλλων επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στην αύξηση της τιμής του προϊόντος με άμεση παραγωγή άλλων ομοειδών προϊόντων ώστε να υποκαταστήσουν το ανταγωνιστικό προϊόν. Συνεπώς, στο τεστ αυτό σημαντικό ρόλο παίζει η ελαστικότητα υποκατάστασης⁵ του προϊόντος.

Η σημασία του προσδιορισμού της σχετικής αγοράς είναι κρίσιμη για την διαπίστωση της ύπαρξης οικονομικής ισχύος μίας επιχείρησης. Με απλά λόγια, αν δεν υπάρχουν στενά υποκατάστατα προϊόντα η υπό εξέταση επιχείρηση διαθέτει δύναμη στην αγορά αφού μπορεί να αυξήσει τις τιμές των προϊόντων ή των υπηρεσιών της χωρίς να χάσει μερίδιο αγοράς. Η σχετική αγορά μπορεί επίσης να οριοθετείται γεωγραφικά και χρονικά. Ενδέχεται, δηλαδή, να χρησιμοποιηθούν κριτήρια γεωγραφικού προσδιορισμού ή ακόμα και χρονικοί περιορισμοί για

---

⁵ η ελαστικότητα υποκατάστασης (e_s) είναι το μέτρο εκείνο που μετρά την αναλογία με την οποία ένα αγαθό υποκαθίσταται στην κατανάλωση άλλου αγαθού, χωρίς να επηρεάζεται το επίπεδο ικανοποίησης του καταναλωτή (βλ. Παλαιολόγος, 2009).

την εξέταση της σχετικής αγοράς. Για παράδειγμα, η σχετική γεωγραφική αγορά μπορεί να προσδιορίζεται από την ύπαρξη πιθανών εισαγωγών από άλλες χώρες, οπότε οι καταναλωτές να στρέφονται σε επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες σε άλλη γεωγραφική περιοχή, ή η εξέταση της σχετικής αγοράς να περιορίζεται χρονικά και να λειτουργεί, έτσι, προσωρινά ως χωριστή αγορά.

1.3.2 Ατομική δεσπόζουσα θέση επιχείρησης

1.3.2.1 Θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της δεσπόζουσας θέσης

Μία επιχείρηση κατέχει δεσπόζουσα θέση όταν διαθέτει σημαντική οικονομική δύναμη (significant market power) που της δίνει τη δυνατότητα να παρεμποδίζει τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό στη σχετική αγορά και της επιτρέπει να συμπεριφέρεται σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές της, του πελάτες και τους καταναλωτές (Φαφαλιού και Πολέμης, 2016). Ακριβέστερα, και σύμφωνα με ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2009), «η δεσπόζουσα θέση έχει οριστεί βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας ως θέση οικονομικής ισχύος την οποία κατέχει μια επιχείρηση και η οποία της παρέχει τη δυνατότητα να εμποδίσει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού επί της σχετικής αγοράς, επιτρέποντάς της να συμπεριφέρεται, σε σημαντικό βαθμό, ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές της και τους πελάτες της και, τελικά, από τους καταναλωτές». Αυτή η οικονομική δύναμη της δεσπόζουσας επιχείρησης επιδρά στη συμπεριφορά και στις οικονομικές αποφάσεις των άλλων επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως αν χρησιμοποιείται ή όχι (Κοτσίρης, 2015). Η Επιτροπή θεωρεί ότι μια επιχείρηση που είναι σε θέση να αυξάνει επικερδώς τις τιμές σε επίπεδο υψηλότερο εκείνου που αντιστοιχεί στον ανταγωνισμό επί σημαντικό χρονικό διάστημα ενώ δεν αντιμετωπίζει επαρκώς αποτελεσματικούς ανταγωνιστικούς περιορισμούς μπορεί, κατά συνέπεια, να θεωρηθεί ότι κατέχει δεσπόζουσα θέση. Μια περίοδος δύο ετών είναι επαρκής για να κριθεί ως σημαντικό χρονικό διάστημα, σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση. Κρίσιμο στοιχείο, δηλαδή, για τον χαρακτηρισμό μίας επιχείρησης ως δεσπόζουσας είναι να μπορεί να διατηρεί τις τιμές πάνω από τα ανταγωνιστικά επίπεδα. Με τον τρόπο αυτό μπορεί να απομακρύνει, όποτε επιθυμεί, τις άλλες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις και να επηρεάζει σημαντικά τη συμπεριφορά τους.

Σύμφωνα με απόφαση του ΔΕΚ, ένα μερίδιο αγοράς 50% και πάνω, προσδίδει στην επιχείρηση θέση δεσπόζουσα, ενώ πάνω από 75% θεωρείται καθαυτό ως δεσπόζουσα θέση (Κοτσίρης,

2015). Αντιστοίχως, μερίδια 20% - 40% θεωρούνται ότι ανήκουν σε γκρίζα περιοχή, χωρίς να μπορεί ν' αποκλειστεί η ύπαρξη δεσπόζουσας θέσης, ενώ μερίδιο αγοράς κάτω του 10% κατά κανόνα αποτελεί ένδειξη ανυπαρξίας δεσπόζουσας θέσης. Ωστόσο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το ποσοστό συμμετοχής άλλων ανταγωνιστών στην σχετική αγορά. Αν δηλαδή υπάρχουν λίγοι ανταγωνιστές με υψηλά μερίδια ο καθένας, τότε μερίδιο έστω 40% δεν αποτελεί επαρκή ένδειξη δεσπόζουσας θέσης. Γενικά, η συνεκτίμηση και άλλων παραγόντων βοηθά στον καθορισμό δεσπόζουσας θέσης. Για παράδειγμα, η ύπαρξη φραγμών εισόδου σε νέους ανταγωνιστές συνιστά ένδειξη δεσπόζουσας θέσης. Η δημιουργία φραγμών εισόδου μπορεί να οφείλεται α) σε σημαντικές επενδύσεις μίας επιχείρησης σε έρευνα και ανάπτυξη, στις οποίες θα πρέπει να ανταποκριθούν οι νέοι ανταγωνιστές με αντίστοιχου μεγέθους επενδύσεις, β) σε προνομιακή πρόσβαση σε βασικές εισροές ή φυσικούς πόρους, σημαντικές τεχνολογίες ή σε κατεστημένο δίκτυο πωλήσεων και διανομής. Άλλο στοιχείο είναι η διαφοροποίηση των προϊόντων της επιχείρησης, με την χρήση σημάτων φήμης (brand names), που οδηγεί στη δημιουργία πραγματικών εμποδίων εισόδου στην αγορά.

Κατά το αμερικανικό νομοθετικό σύστημα, η έννοια της δεσπόζουσας θέσης ταυτίζεται με την έννοια της μονοπωλιακής δύναμης (monopoly power), που, όμως, δεν ορίζεται συγκεκριμένα σε κάποιο νόμο, παρά έχει καθορισθεί από τη νομολογία ως «η ικανότητα μίας επιχείρησης να ελέγχει τις τιμές ή να παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό» (Reinker and Danzig, 2018). Για να κατέχει μία επιχείρηση δεσπόζουσα θέση ή μονοπωλιακή δύναμη στην αγορά χρειάζεται, κατά τις αμερικανικές αρχές, να έχει ένα μερίδιο αγοράς άνω του 50%: όσο μεγαλύτερο από το 50% είναι το μερίδιο της αγοράς της, τόσο πιθανότερο είναι να κατέχει μονοπωλιακή δύναμη. Βεβαίως, δεν αρκεί μόνο το μερίδιο αγοράς για να προσδιορισθεί η ύπαρξη της δεσπόζουσας θέσης. Συνεξετάζονται ταυτόχρονα και άλλοι παράγοντες όπως η χρονική διάρκεια του μεριδίου αγοράς, η ύπαρξη και ο βαθμός των ανταγωνιστών, η τάση των τιμών, η ευαισθησία στις μεταβολές των τιμών και ο πιθανός μελλοντικός ανταγωνισμός.

Για την μέτρηση της οικονομικής ισχύος μίας επιχείρησης χρησιμοποιούνται διάφοροι οικονομικοί δείκτες, με πιο γνωστό τον δείκτη Lerner⁶ που δείχνει ότι η οικονομική δύναμη (market power) της δεσπόζουσας επιχείρησης αυξάνεται με το μερίδιο της αγοράς της και μειώνεται με την ελαστικότητα της ζήτησης της αγοράς και την ελαστικότητα της προσφοράς

---

⁶ Υπολογίζεται από την εξίσωση $L = \frac{s}{e_d + (1-s)e_s}$ όπου s = το μερίδιο αγοράς της δεσπόζουσας επιχείρησης, $(1-s)$ = το μερίδιο όλων των άλλων επιχειρήσεων, e_s = η ελαστικότητα της προσφοράς των άλλων επιχειρήσεων και e_d = ελαστικότητα της ζήτησης της αγοράς

των υπολοίπων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων, *ceteris paribus* (Tardiff and Weisman, 2009). Με άλλα λόγια, το μερίδιο αγοράς συνδέεται ευθέως με την οικονομική δύναμη της επιχείρησης, ενώ υπάρχει μία αντίστροφη σχέση μεταξύ των ελαστικότητων και της οικονομικής δύναμης της επιχείρησης. Δηλαδή όσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα ζήτησης⁷ και όσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα προσφοράς⁸ των άλλων επιχειρήσεων τόσο μικρότερη θα είναι η οικονομική ισχύς της δεσπόμενης επιχείρησης.

Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι, σπανιότερα, συναντάται η περίπτωση της «συλλογικής δεσπόμενης θέσης» κατά την οποία περισσότερες από μία ανεξάρτητες επιχειρήσεις κατέχουν δεσπόμενα θέση στην αγορά και συμπεριφέρονται από κοινού ως ενιαία οντότητα δημιουργώντας, έτσι, κοινή δεσπόμενα θέση στην αγορά.

1.3.2.2 Η σημασία της δεσπόμενης θέσης

Η ύπαρξη δεσπόμενης θέσης για μία επιχείρηση έχει εξαιρετική σημασία διότι μπορεί να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τον ανταγωνισμό και κατ' επέκταση την ίδια την οικονομία. Η δεσπόμενα θέση επιχείρηση μπορεί να καθορίζει κατά τρόπο αποφασιστικό το πώς συμπεριφέρονται οι άλλες επιχειρήσεις, ακόμα κι αν διαθέτει μικρό ποσοστό συμμετοχής στη συγκεκριμένη σχετική αγορά (Φαφαλιού και Πολέμης, 2016). Η ύπαρξη δεσπόμενης θέσης από μόνη της δεν θεωρείται αξιολογική ή παράνομη τόσο κατά το ενωσιακό όσο και κατά το αμερικανικό δίκαιο. Αντίθετα, προσδίδει στην επιχείρηση ιδιότητες ανεξαρτησίας και συνεπώς υπεροχής έναντι των υπολοίπων επιχειρήσεων στην σχετική αγορά, αλλά ταυτόχρονα συνεπάγεται και μία ιδιαίτερη ευθύνη για την επιχείρηση που κατέχει δεσπόμενα θέση να μην παρεμποδίζει με τη συμπεριφορά της την άσκηση πραγματικά ανόθευτου ανταγωνισμού στην αγορά⁹. Σύμφωνα με την Επιτροπή, όσο ισχυρότερη είναι η δεσπόμενα θέση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα ότι η συμπεριφορά για την προστασία της θέσης αυτής να οδηγεί στον αποκλεισμό άλλων επιχειρήσεων. Σε περιπτώσεις, μάλιστα, επικείμενων συγχωνεύσεων και εξαγορών επιχειρήσεων είναι υποχρεωτικός ο προηγούμενος έλεγχος για την ενδεχόμενη δημιουργία ή ενδυνάμωση δεσπόμενης θέσης της νέας ενοποιημένης

---

⁷ Η ελαστικότητα της ζήτησης είναι το μέτρο ανταπόκρισης της ζητούμενης ποσότητας ενός προϊόντος προς μία μεταβολή στην τιμή του. Στον υπολογισμό της παραλείπεται το αρνητικό πρόσημο, που δείχνει την αρνητική σχέση μεταξύ ζητούμενης ποσότητας και μεταβολής στην τιμή, για λόγους απλοποίησης.

⁸ Αντίστοιχα, η ελαστικότητα της προσφοράς είναι το μέτρο ανταπόκρισης της προσφερόμενης ποσότητας προς την μεταβολή στην τιμή του.

⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής, Ε(2009) 864 τελικό.

επιχείρησης στη σχετική αγορά και έγκριση ή απόρριψη της υπό εξέταση συγχώνευσης από την αρμόδια Αρχή.

1.4 Έννοια της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης

Η ελληνική νομοθεσία αναφέρει με σαφήνεια (Ν. 3959/2011, άρθ. 2, παρ. 2) ότι η καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης συνίσταται ιδίως:

- α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη εύλογων τιμών αγοράς ή πώλησεως ή άλλων όρων συναλλαγής,
- β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών,
- γ) στην εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές, ιδίως στην αδικαιολόγητη άρνηση πώλησης, αγοράς ή άλλης συναλλαγής, με αποτέλεσμα να περιέρχονται ορισμένες επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,
- δ) στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσόμενων, πρόσθετων παροχών, οι οποίες από τη φύση τους ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν συνδέονται με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

Οι επιχειρηματικές συμπεριφορές που έχουν ως αποτέλεσμα την άμεση εκμετάλλευση των καταναλωτών, κυρίως λόγω της επιβολής υψηλών τιμών, καθώς και τον αποκλεισμό άλλων επιχειρήσεων στη σχετική αγορά θεωρούνται κατά βάση ύποπτες για καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης τους και ελέγχονται για να διαπιστωθεί εάν πρόκειται για κατάχρηση της μονοπωλιακής ισχύος ή οφείλονται σε άλλα αίτια. Γενικότερα, όσο ισχυρότερη είναι η δεσπόζουσα θέση, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα μία επιχείρηση να συμπεριφερθεί αντιανταγωνιστικά για την προστασία της θέσης αυτής και να οδηγήσει, κατά συνέπεια, σε αποκλεισμό άλλες επιχειρήσεις από την αγορά.

Ομοίως, το αμερικανικό δίκαιο απαγορεύει κάθε αντιανταγωνιστική συμπεριφορά που οδηγεί στην απόκτηση ή διατήρηση μονοπωλίου και εξετάζει ιδιαιτέρως τόσο τις ενδεχόμενες αντιανταγωνιστικές όσο και τις προ-ανταγωνιστικές επιπτώσεις τέτοιων συμπεριφορών¹⁰. Οποιαδήποτε συμπεριφορά επιφέρει αλλοίωση της αποτελεσματικότητας των ανταγωνιστών μπορεί να θεωρηθεί αντιανταγωνιστική κατά το αμερικανικό δίκαιο και, άρα, εμπίπτει στην περίπτωση της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης.

---

¹⁰ Περισσότερα για τη διαφορά μεταξύ αντιανταγωνιστικής και προ-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς κατά το αμερικανικό δίκαιο βλ. 3^ο κεφάλαιο.

1.5 Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάσθηκαν η έννοια της επιχείρησης, της σχετικής αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται η επιχείρηση, η σημασία της ύπαρξης της δεσπόζουσας θέσης και η καταχρηστική εκμετάλλευση της. Οι επιχειρήσεις, ως μοχλός στήριξης και λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και της ελεύθερης αγοράς, προσβλέπουν με κάθε τρόπο στην επίτευξη και διατήρηση του οικονομικού τους κέρδους με σκοπό την επιβίωσή τους αλλά και, πολλές φορές, την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Το περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των στρατηγικών αποφάσεων και επιχειρηματικών συμπεριφορών και συμβάλλει καθοριστικά στην λειτουργία μίας επιχείρησης. Η προσφορά αγαθών και υπηρεσιών από μία επιχείρηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την δομή της αγοράς, τους πιθανούς ανταγωνιστές, τα υφιστάμενα ή δυνητικά προϊόντα της αγοράς. Καθώς ο ανταγωνισμός αποτελεί φαινόμενο δυναμικό και όχι στατικό, οι επιχειρήσεις δρουν σύμφωνα με τις εκάστοτε συνθήκες της αγοράς και δύνανται, ανάλογα με τη στρατηγική που έχουν επιλέξει, να αποτελέσουν την κυρίαρχη επιχείρηση της αγοράς, αποκτώντας δεσπόζουσα θέση στην αγορά. Ωστόσο, οποιαδήποτε στρατηγική κι αν επιλέξει μία επιχείρηση για να λειτουργήσει, δεν θα πρέπει να παρεμποδίζει τον υγιή ανταγωνισμό καθώς, διαφορετικά, δημιουργούνται δυσμενείς επιπτώσεις που επηρεάζουν κατά κύριο λόγο τους καταναλωτές και κατ' επέκταση το σύνολο της κοινωνίας. Κάθε επιχείρηση που θέλει να πετύχει ή να διατηρήσει τη οικονομική της ισχύ οφείλει να λειτουργεί κάτω από συνθήκες αποτελεσματικού ανταγωνισμού χωρίς να χρησιμοποιεί συμπεριφορές που παραγκωνίζουν τη λειτουργία ανταγωνιστών ή εμποδίζουν την αποτελεσματικότητά τους.

1.6 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 1^{ου} Κεφαλαίου

❖ Ελληνική

- Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., (2004), *Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική, Τα Οικονομικά των Παρεμβάσεων σε Μονοπώλια και Ολιγοπώλια*, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, σ. 269 - 289.
- Weston J. F. και Brigham F. E., (1986), *Βασικές Αρχές της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης και Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ. 63 - 84.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2009), Ανακοίνωση της Επιτροπής, *Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις*, Βρυξέλλες.
- Θωμαδάκης Στ., (1990), *Εισαγωγή στην Οικονομική των Επιχειρήσεων*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Αθήνα, σ. 1 - 48.
- Κοτσίρης Λ., (2015), *Δίκαιο Ανταγωνισμού*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Έβδομη Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σ. 516 - 525.
- Παλαιολόγος Γ., (2009), *Σύγχρονη Μικροοικονομική Θεωρία*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, σ. 303 - 305.
- Salvatore D., (2012), *Επιχειρησιακή Οικονομική στο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον*, Επιμέλεια Β. Πέκκα - Οικονόμου, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σ. 67 - 97.
- Samuelson P. και Nordhaus W., (2000), *Οικονομική*, Δέκατη Έκτη Διεθνής Έκδοση, Τόμος Α', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ. 299 - 301.
- Φαφαλιού Ε. και Πέκκα - Οικονόμου Β., (2005), *Η Θεωρία της Επιχείρησης: R. H. Coase - 66 χρόνια μετά. Μία ανασκόπηση της θεωρίας*, «ΣΠΟΥΔΑΙ», Τόμος 55, Τεύχος 1ο, σ. 92.
- Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ., (2016), *Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα, σ. 123 - 129.
- Heilbroner R. και Thurow L., (1984), *Για την κατανόηση της μικροοικονομικής*, 6^η Αμερικάνικη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σ. 59.

❖ Αγγλική

- Coase R. H., (1937), *The Nature of the Firm*, *Economica*, New Series, Vol. 4, No. 16, σ. 387 - 391.

- Landes W. M. and Posner R. A., (1981), *Market Power in Antitrust Cases*, Harvard Law Review, Vol. 94, No 5, σ. 937 - 996.
- Reinker K. and Danzig L., (2018), *Dominance, United States*, σ. 1, παρ. 2. (Available at: <https://gettingthedealthrough.com/area/10/jurisdiction/23/dominance-2017-united-states/>)
- Tardiff T. F. and Weisman D. L, (2009), *The Dominant Firm Revisited*, Journal of Competition Law & Economics, Oxford University Press, σ. 517 - 536.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Μετά το εισαγωγικό κεφάλαιο στο οποίο είδαμε κεντρικές έννοιες της παρούσας εργασίας, ακολουθεί η βασική παρουσίαση των δομών της αγοράς από την πλευρά της οικονομικής ανάλυσης προκειμένου να εξηγηθεί το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση. Η ανάλυση αυτή εστιάζει σε κύρια σημεία της οικονομικής θεωρίας με διαγραμματική επεξήγηση και παρουσίαση περιπτώσεων λειτουργίας της επιχείρησης.

Στόχος του κεφαλαίου είναι η ανάδειξη των επιπτώσεων από την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της επιχείρησης τόσο για τους καταναλωτές όσο και για το σύνολο της κοινωνίας. Καθώς η επιχείρηση είναι αναφαίρετο κομμάτι της οικονομίας και της κοινωνίας, το κεφάλαιο αυτό θα προσπαθήσει να εξηγήσει αυτό που συμβαίνει όταν μία επιχείρηση καταφέρνει να λειτουργεί, τελικά, σε καθεστώς μονοπωλίου και αν επιτυγχάνει αυτό που ονομάζεται οικονομική αποτελεσματικότητα.

2.2 Οικονομική ανάλυση των επιπτώσεων από την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης

2.2.1 Η δομή αγοράς και η διάρθρωση κόστους

Όπως είπαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, σκοπός της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της. Η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση λειτουργεί κατά κύριο λόγο σε αγορά ατελούς ανταγωνισμού. Ατελής ανταγωνισμός επικρατεί σε έναν κλάδο όταν μεμονωμένοι πωλητές ασκούν έλεγχο, σε κάποιο βαθμό, στην τιμή του προϊόντος (Samuelson και Nordhaus, 2000). Συνεπώς η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση θα λειτουργεί σε κάποια αγορά όπως του ολιγοπωλίου, του μονοπωλιακού ανταγωνισμού, ή θα πρόκειται για την ακραία περίπτωση ατελούς ανταγωνισμού, δηλαδή του μονοπωλίου.

Στην αγορά του τέλει ανταγωνισμού όλες οι επιχειρήσεις του κλάδου πωλούν τα προϊόντα τους στην ίδια τιμή η οποία καθορίζεται από τις δυνάμεις της αγοράς, δηλαδή την προσφορά και την ζήτηση. Σε μία τέτοια αγορά κάθε επιχείρηση είναι τόσο μικρή που δεν μπορεί να

επηρεάσει την τιμή. Αυτό σημαίνει πως όση ποσότητα και αν παράγει μία επιχείρηση μπορεί να την πωλήσει όλη στην επικρατούσα τιμή της αγοράς. Επομένως η επιχείρηση, σε μία τέτοια αγορά, δεν έχει κανένα λόγο να μειώσει την τιμή του προϊόντος της. Επιπλέον, δεν μπορεί να αυξήσει την τιμή στην οποία προσφέρει το προϊόν της γιατί τότε οι καταναλωτές θα προτιμήσουν να αγοράσουν από τους ανταγωνιστές σε χαμηλότερη τιμή. Συνεπώς, στον τέλειο ανταγωνισμό δεν υπάρχουν περιθώρια για επικερδείς τιμές άνω του οριακού τους κόστους (MC)¹¹. Για τον λόγο αυτό οι περισσότερες επιχειρήσεις, κυρίως με την βοήθεια της τεχνολογίας ή της επένδυσης που κάνουν σε έρευνα και ανάπτυξη (R & D) προσπαθούν να διαφοροποιήσουν τα προϊόντα τους και να λειτουργήσουν σε άλλες αγορές που θα τους επιτρέπουν πιο επικερδείς τιμές. Όπως για παράδειγμα σε αυτή του μονοπωλιακού ανταγωνισμού όπου η διαφοροποίηση του προϊόντος δίνει την δυνατότητα κάποιας μορφής ελέγχου της τιμής του προϊόντος από την επιχείρηση, χωρίς όμως να έχει και τον απόλυτο έλεγχο της τιμής λόγω του έντονου ανταγωνισμού με τις επιχειρήσεις που παράγουν στενά υποκατάστατα προϊόντα (Παλαιολόγος και Πολέμης, 2016).

Η δομή της αγοράς επηρεάζεται κυρίως από τη διάρθρωση του κόστους και την τεχνολογία. Όταν για παράδειγμα το κόστος ανά μονάδα προϊόντος πέφτει όσο η κλίμακα παραγωγής αυξάνεται, όταν δηλαδή επικρατούν οικονομίες κλίμακος σε μία αγορά, θεωρώντας ότι οι λοιποί παράγοντες παραμένουν σταθεροί, τότε οι επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να ανεβάσουν το επίπεδο της παραγωγής τους έως ότου παραχθεί ένα σημαντικό μερίδιο του συνολικού προϊόντος του κλάδου (Samuelson και Nordhaus, 2000). Με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις επιδιώκουν την αύξηση σημαντικού τους μεριδίου και, άρα, της οικονομικής τους δύναμης στην αγορά στην οποία δραστηριοποιούνται. Οι οικονομίες κλίμακος μπορεί να οφείλονται σε πολλούς παράγοντες, όπως στον αποτελεσματικό καταμερισμό και στην εξειδίκευση της εργασίας, ή στην προηγμένη τεχνολογία μέσα από τα κατάλληλα μηχανήματα που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του προϊόντος.

Ανάλογα με το κόστος που αντιμετωπίζει μία αγορά για την παραγωγή του προϊόντος και τους παράγοντες της ζήτησης για το προϊόν αυτό μπορούμε να δούμε διαγραμματικά πως μπορεί να διαμορφωθεί η δομή της αγοράς (Σχήματα 1 - 3)¹².

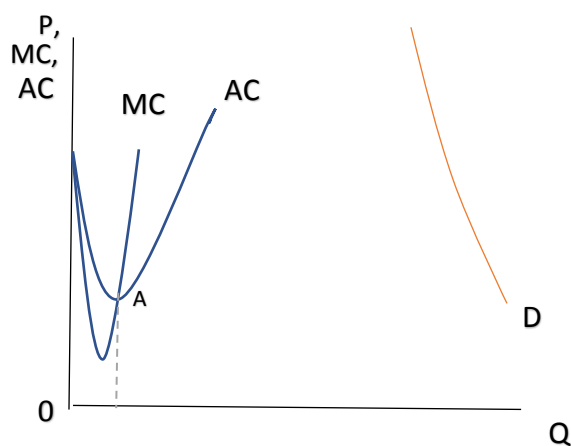
¹¹ Στον τέλειο ανταγωνισμό, οι επιχειρήσεις μεγιστοποιούν τα κέρδη τους με το να θέτουν τις τιμές των προϊόντων τους ίσες με το οριακό τους κόστος MC. Το οριακό κόστος είναι η μεταβολή στο συνολικό κόστος (ΔTC) που προέρχεται από μια μικρή μεταβολή του προϊόντος (Ράπανος, 1993, σ. 23). Μαθηματικά: $MC = \Delta TC / \Delta Q$.

¹² Σύμφωνα με τους Samuelson και Nordhaus, (2000).

2.2.1.1 Τέλειος ανταγωνισμός

Η σχέση μεταξύ κόστους παραγωγής και συνολικής ζήτησης στην περίπτωση του τέλειου ανταγωνισμού απεικονίζεται στο Σχήμα 1: το σημείο ελάχιστου μέσου κόστους¹³ (καμπύλη AC) επιτυγχάνεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο παραγωγής, οπότε κάθε επιχείρηση του κλάδου που προσπαθεί να επεκτείνει την παραγωγή της πέρα του σημείου αυτού θα διαπιστώνει αύξηση του κόστους παραγωγής της (Samuelson και Nordhaus, 2000). Από την άλλη πλευρά, η συνολική ζήτηση του κλάδου D είναι τόσο μεγάλη σε σύγκριση με την αποτελεσματική κλίμακα ενός μεμονωμένου πωλητή (σημείο A) που η αγορά επιτρέπει τη συνύπαρξη μεγάλου αριθμού τέλειων ανταγωνιστών¹⁴.

Σχήμα 1: Κόστος και ζήτηση στον τέλειο ανταγωνισμό

(Πηγή: Samuelson και Nordhaus, 2000)

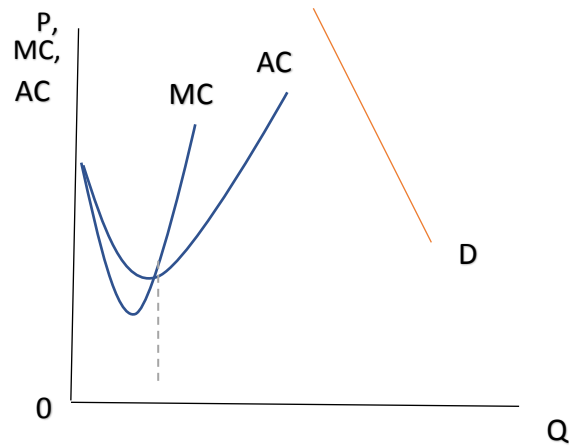
2.2.1.2 Ολιγοπώλιο

Σε μία πιο μικρή αγορά, όπως το ολιγοπώλιο (Σχήμα 2), υπάρχουν λίγες επιχειρήσεις που ικανοποιούν τη συνολική ζήτηση του κλάδου. Η ολιγοπωλιακή αγορά χαρακτηρίζεται από οικονομίες κλίμακος οι οποίες βαίνουν μέχρι ενός ορισμένου σημείου παραγωγής στο οποίο και εξαντλούνται, οπότε, μετά από το σημείο αυτό, το κόστος αρχίζει να αυξάνεται. Η απόσταση μεταξύ της καμπύλης συνολικής ζήτησης D και της καμπύλης μέσου κόστους AC επιτρέπει την δραστηριοποίηση λίγων επιχειρήσεων και, συνεπώς, δημιουργεί μία πιο συγκεντρωμένη

¹³ Το μέσο κόστος (AC) είναι το κόστος ανά μονάδα προϊόντος. Μαθηματικά: $AC = TC / Q$

¹⁴ Υπενθυμίζεται στο σημείο αυτό, ότι, στην τελείως ανταγωνιστική αγορά η καμπύλη προσφοράς συμπίπτει με το ανερχόμενο τμήμα της καμπύλης οριακού κόστους MC που βρίσκεται αριστερά από την καμπύλη AC.

μορφή αγοράς¹⁵ εν αντιθέσει με εκείνη του Σχήματος 1. Ο κλάδος αντιμετωπίζει περιορισμένη πίεση για ανταγωνισμό, λόγω του μικρού αριθμού των επιχειρήσεων, αλλά υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ τους.

Σχήμα 2: Κόστος και ζήτηση στο Ολιγοπώλιο

(Πηγή: Samuelson και Nordhaus, 2000)

Η οικονομική θεωρία έχει αναπτύξει αρκετά υποδείγματα επιχειρηματικής συμπεριφοράς σε συνθήκες ολιγοπωλίου¹⁶ ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περίπτωσης που αναλύει και τη στρατηγική αλληλεπίδραση που «συνδέει» τις ελάχιστες επιχειρήσεις της αγοράς μεταξύ τους. Το στοιχείο της αλληλεξάρτησης των επιχειρήσεων είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του ολιγοπωλίου. Κάθε ολιγοπωλιακή επιχείρηση επηρεάζεται από τις κινήσεις των ανταγωνιστών της. Όταν για παράδειγμα μια επιχείρηση αυξήσει την τιμή του προϊόντος της, οι άλλες δε θα την ακολουθήσουν γιατί η αύξηση της τιμής του προϊόντος της πρώτης επιχείρησης θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των πωλήσεων της. Αντίθετα, αν μία επιχείρηση μειώσει την τιμή του προϊόντος της, οι άλλες επιχειρήσεις θα σπεύσουν να την ακολουθήσουν, γιατί διαφορετικά θα μειωθεί το δικό τους μερίδιο στην αγορά.

Σε μερικές περιπτώσεις, λόγω της έλλειψης πληροφόρησης για την πιθανή αντίδραση των άλλων επιχειρήσεων σε μία επιχειρηματική απόφαση, αλλά και λόγω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης, οι επιχειρήσεις του κλάδου ενδέχεται να προτιμήσουν να συστήσουν μεταξύ τους καρτέλ, μετατρέποντας έτσι άτυπα την αγορά του ολιγοπωλίου σε μονοπώλιο. Στην

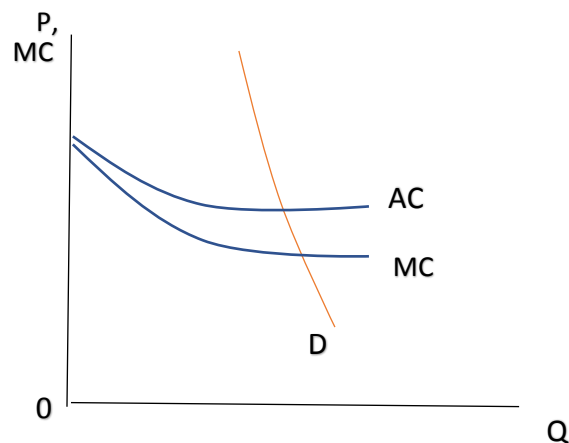
¹⁵ Η συγκεντρωτικότητα της αγοράς καθορίζεται από τον αριθμό των επιχειρήσεων και το σχετικό μέγεθός τους. Μία μέθοδος για την εκτίμηση του βαθμού συγκέντρωσης σε έναν κλάδο είναι ο δείκτης Herfindahl (HHI) και προκύπτει από το άθροισμα των τετραγώνων των τιμών των μεριδίων αγοράς όλων των επιχειρήσεων του κλάδου (Salvatore, 2012). Μαθηματικά: $HHI = \sum_{i=1}^n s_i^2$

¹⁶ Παραδείγματος χάριν, τα μη συνεργατικά υποδείγματα ολιγοπωλίου όπως των Cournot, Bertrand, Edgeworth, Chamberlin, κ.α.

περίπτωση αυτή, τα μέλη του καρτέλ συνεργάζονται μεταξύ τους και συμπεριφέρονται σαν μία ενιαία επιχείρηση στην αγορά προκειμένου να αυξήσουν την κερδοφορία τους.

2.2.1.3 Φυσικό μονοπώλιο

Στην περίπτωση του φυσικού μονοπωλίου, η επιχείρηση απολαμβάνει ισχυρές οικονομίες κλίμακας που καθιστούν δύσκολη ή ασύμφορη την είσοδο νέων επιχειρήσεων στον κλάδο. Το κόστος της μονοπωλιακής επιχείρησης μειώνεται καθώς αυξάνεται η παραγόμενη ποσότητα και εξακολουθεί να παραμένει σταθερό έως ότου απορροφηθεί η συνολική ζήτηση του κλάδου (Σχήμα 3). Η επιχείρηση εδώ μονοπωλεί τον κλάδο καθώς το προϊόν παράγεται πιο αποτελεσματικά από μία επιχείρηση από ότι αν παραγόταν από περισσότερες επιχειρήσεις. Η ύπαρξη αυξανόμενων αποδόσεων κλίμακας συνιστά φυσικό εμπόδιο στην αγορά για νέες επιχειρήσεις, ενώ η ζήτηση καλύπτεται από μία μόνο επιχείρηση.

Σχήμα 3: Κόστος και ζήτηση στο φυσικό μονοπώλιο

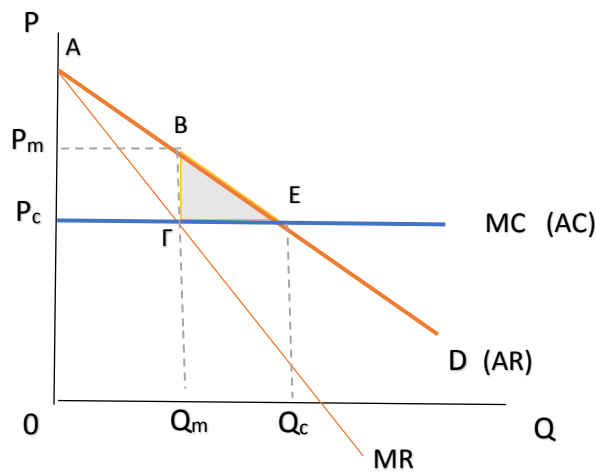
(Πηγή: Samuelson και Nordhaus, 2000)

2.2.2 Μεγιστοποίηση κέρδους σε συνθήκες μονοπωλίου

Εξετάζοντας τη λειτουργία του μονοπωλίου, η μονοπωλιακή επιχείρηση μεγιστοποιεί το κέρδος της στο σημείο όπου το οριακό της κόστος MC ισούται με το οριακό της έσοδο MR^{17} (συνθήκη μεγιστοποίησης κερδών μονοπωλίου $MC = MR$). Η τιμή στην οποία πουλά τα προϊόντα της η μονοπωλιακή επιχείρηση P_m είναι υψηλότερη από την τιμή που θα επικρατούσε στην αγορά του τέλει ανταγωνισμού P_c και η παραγόμενη ποσότητα σε συνθήκες μονοπωλίου Q_m είναι

¹⁷ Οριακό έσοδο (MR) είναι η μεταβολή στο έσοδο, που οφείλεται στην πώληση μίας πρόσθετης μονάδας προϊόντος. Μπορεί να είναι είτε θετικό, είτε αρνητικό (Samuelson και Nordhaus, 2000).

μικρότερη από την αντίστοιχη ποσότητα που θα παραγόταν σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού Q_c (βλ. Σχήμα 4).

Σχήμα 4: Ισορροπία στο μονοπώλιο σε συνθήκες σταθερού κόστους

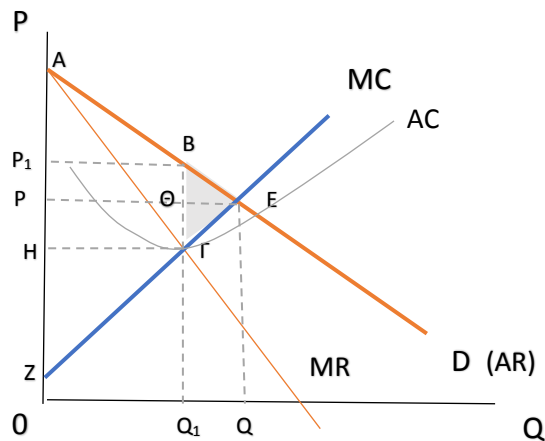
Σε συνθήκες σταθερού οριακού κόστους¹⁸ (Σχήμα 4) και βάσει της ανωτέρω συνθήκης μεγιστοποίησης κερδών μονοπωλίου, εκεί όπου η καμπύλη οριακού κόστους τέμνει την καμπύλη οριακού εσόδου, η μονοπωλιακή επιχείρηση παράγει ποσότητα ίση με Q_m σε τιμή που ορίζεται στο σημείο P_m . Τα κέρδη της μονοπωλιακής επιχείρησης είναι ίσα με το εμβαδόν της επιφάνειας $P_mBΓP_c$, δηλαδή θετικό κέρδος ίσο με $(P_m - P_c) \times Q_m$. Ωστόσο, βασικό ρόλο στον υπολογισμό των κερδών της μονοπωλιακής επιχείρησης παίζει η ελαστικότητα της ζήτησης: Όσο λιγότερο ελαστική είναι η καμπύλη ζήτησης D (και συνεπώς όσο πιο απότομη γίνεται η καμπύλη MR), τόσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του προϊόντος και άρα τόσο περισσότερο θα τείνουν να αυξάνονται τα κέρδη. Η πραγματική ελαστικότητα εξαρτάται από το κατά πόσο υπάρχουν στενά υποκατάστατα προϊόντα σε άλλους κλάδους (Sloman, 2005).

Ομοίως, στην περίπτωση όπου επικρατούν συνθήκες αύξοντος οριακού κόστους¹⁹ (Σχήμα 5), τα κέρδη του μονοπωλητή μεγιστοποιούνται εκεί όπου $MC = MR$ με την παραγόμενη ποσότητα προϊόντος στο σημείο Q_1 και, αντίστοιχα, την τιμή του προϊόντος να ορίζεται στο σημείο P_1 όπου

¹⁸ Δηλαδή το κόστος δεν μεταβάλλεται στην μεταβολή του προϊόντος, παραδείγματος χάριν στο σχήμα από Q_c σε Q_m .

¹⁹ Πρόκειται για περιπτώσεις κατά τις οποίες, υπό την προστασία των φραγμών εισόδου, η μονοπωλιακή επιχείρηση μπορεί να απολαμβάνει υψηλά κέρδη ακόμα κι αν δεν χρησιμοποιεί τις πιο αποτελεσματικές τεχνικές (Sloman, 2005, σ. 110).

$AR = P^{20}$. Όσο πιο κοντά είναι το P_1 με το P τόσο πιο μικρή είναι η μονοπωλιακή δύναμη και όσο πιο ανελαστική η ζήτηση τόσο πιο υψηλή θα είναι η τιμή. Η μονοπωλιακή επιχείρηση έχει υπερκανονικά κέρδη (supernormal profit)²¹ στην τιμή P_1 που είναι ίσα με το εμβαδόν της επιφάνειας $P_1BΓH$. Αν η επιχείρηση ήταν σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού η τιμή θα ήταν στο P , χαμηλότερη απ' ότι στο μονοπώλιο και η ποσότητα στο Q υψηλότερη απ' ότι στο μονοπώλιο.

Σχήμα 5: Ισορροπία στο μονοπώλιο σε συνθήκες αύξοντος κόστους

2.2.3 Οι οικονομικές επιπτώσεις απουσίας ανταγωνισμού στη σχετική αγορά

Σε μία ολιγοπωλιακή αγορά η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση μπορεί, αν το θελήσει, να εκτοπίσει τις υπόλοιπες επιχειρήσεις του κλάδου, τις υπάρχουσες ή τις δυνητικές, είτε εφαρμόζοντας, για παράδειγμα, επιθετική τιμολόγηση (predatory pricing)²², είτε επιβάλλοντας εκπτώσεις πίστης (fidelity discounts)²³. Η έξοδος των υπόλοιπων επιχειρήσεων από την αγορά επιφέρει αλλοίωση της δομής της αγοράς σε βαθμό που μπορεί να φτάσει και την ακραία περίπτωση του μονοπωλίου. Ο ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων σταδιακά καταργείται δίνοντας στη δεσπόζουσα επιχείρηση την ευχέρεια να αυξήσει τις τιμές των προϊόντων της στην

²⁰ Η τιμή δίνεται από την καμπύλη ζήτησης. Το μέσο έσοδο (AR) είναι το ποσό που κερδίζει μία επιχείρηση για κάθε μονάδα προϊόντος που πουλά (Sloman, 2005, σ. 92). Μαθηματικά: $AR = TR / Q$.

²¹ Υπερκανονικά κέρδη ανά μονάδα προϊόντος είναι $AR - AC$ (Sloman, 2005, σ. 109), δηλαδή η διαφορά μεταξύ μέσου εσόδου και μέσου κόστους.

²² Σύμφωνα με τους Φαφαλιού και Πολέμη, (2016), μία επιχείρηση με δύναμη στην αγορά μπορεί να υιοθετήσει επιθετική τιμολόγηση, δηλαδή να προσφέρει μία υπηρεσία ή ένα προϊόν κάτω του κόστους έχοντας ζημίες βραχυχρόνια, ώστε να εκτοπίσει τους ανταγωνιστές της από την αγορά αλλά και να αποτρέψει απόπειρες εισόδου νέων επιχειρήσεων, με σκοπό να διαφυλάξει και να αυξήσει μελλοντικά το μερίδιό της στην αγορά. Επιπλέον, θα έχει τη δυνατότητα να αυξήσει τις τιμές μελλοντικά, ώστε να ανακτήσει τα χαμένα κέρδη.

²³ Έκπτωση πίστης ή αφοσίωσης χρησιμοποιεί μία επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση προκειμένου να προσφέρει στους πελάτες της οικονομικά πλεονεκτήματα ώστε να συνεχίσουν να συναλλάσσονται μαζί της και να τους αποτρέψει από συναλλαγή με άλλες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις (Κοτσίρης, 2015).

αγορά. Έτσι οδηγούμαστε στην ανεξαρτησία της δεσπόζουσας επιχείρησης και στις επιπτώσεις που επέρχονται από την καταχρηστική εκμετάλλευση της θέσης της. Οι επιπτώσεις στην περίπτωση αυτή ομοιάζουν με τις αντίστοιχες που μπορεί να επέλθουν από την περίπτωση του μονοπωλίου.²⁴ Η νομική προσέγγιση αναφορικά με την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης μίας επιχείρησης αρχικά αναφέρθηκε στην άποψη για εξέταση της συμπεριφοράς της επιχείρησης, με την έννοια της «συμπεριφοράς επιβλαβούς για τους καταναλωτές»²⁵. Από την σκοπιά της οικονομικής προσέγγισης της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης, το ενδιαφέρον της εξέτασης εστιάζεται στη ζημιά που προκαλείται στον ανταγωνισμό (competitive harm) από τις αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές των επιχειρήσεων με οικονομική ισχύ στην αγορά. Αν ληφθούν υπόψη και οι δύο προσεγγίσεις μαζί, τότε καταλήγουμε στο ενιαίο συμπέρασμα της ζημιάς που προκαλείται από την επιβλαβή συμπεριφορά δεσπόζουσας επιχείρησης προς τους καταναλωτές αλλά και το σύνολο της κοινωνίας. Η ζημιά αυτή παρουσιάζεται αναλυτικά στα Σχήματα 4 και 5 αν αναλογιστούμε το πλεόνασμα του καταναλωτή που τελικά συρρικνώνεται από την αύξηση της τιμής που ορίζει μία επιχείρηση χωρίς την ύπαρξη άλλων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στην αγορά.

Αναλυτικότερα, σε μία ανταγωνιστική αγορά σταθερού κόστους (Σχήμα 4) η επιχείρηση παράγει ποσότητα ίση με Q_c που αντιστοιχεί στο σημείο τομής των καμπυλών MC και $D = P$ συνεπώς και η τιμή ορίζεται στο P_c . Το πλεόνασμα του καταναλωτή στο σχήμα αντιστοιχεί στο τρίγωνο AEP_c . Το πλεόνασμα του καταναλωτή σημαίνει ότι κάποιοι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν για την απόκτηση του αγαθού ποσό μεγαλύτερο από αυτό που πραγματικά πληρώνουν. Αν η δεσπόζουσα επιχείρηση εκτοπίσει τους ανταγωνιστές της από την αγορά, θα παράγει προϊόν Q_m που αντιστοιχεί στο σημείο τομής των καμπυλών MR και MC και τιμή P_m . Το πλεόνασμα του καταναλωτή πλέον αντιστοιχεί στο τρίγωνο ABP_m καθώς τα κέρδη της επιχείρησης αντιστοιχούν στο εμβαδόν του ορθογωνίου $P_mBΓP_c$. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι ένα μέρος από το πλεόνασμα του καταναλωτή μεταφέρεται στα κέρδη της επιχείρησης. Η σκιασμένη περιοχή $BΓE$ ονομάζεται μη αντισταθμιζόμενη απώλεια (deadweight loss) και είναι το κομμάτι ευημερίας του καταναλωτή που τελικά χάνεται από το οικονομικό σύστημα.

---

²⁴ Η ύπαρξη ενός μόνο παραγωγού (μονοπώλιο) δεν θεωρείται αποτελεσματική μορφή αγοράς από οικονομικής σκοπιάς, όπως θα δούμε και πιο κάτω. Ωστόσο το μονοπώλιο δεν εξαναγκάζει κανέναν να αγοράζει το προϊόν ή την υπηρεσία που προσφέρει.

²⁵ Το «νομοθετικό κριτήριο» μεταγενέστερα συμπληρώθηκε από το «δομικό κριτήριο» που αναφέρεται στη δομή του ανταγωνισμού (Κοτσίρης, 2015).

Αντίστοιχα, σε μία ανταγωνιστική αγορά αύξοντος οριακού κόστους (Σχήμα 5) η επιχείρηση παράγει ποσότητα ίση με Q που αντιστοιχεί στο σημείο τομής των καμπυλών MC και D σε τιμή P . Το πλεόνασμα του καταναλωτή στο σχήμα αντιστοιχεί στο τρίγωνο AEP . Στο σημείο όπου η καμπύλη οριακού κόστους MC τέμνει την καμπύλη ζήτησης D (σημείο E) παράγεται η κοινωνικά αποτελεσματική ποσότητα προϊόντος Q σε τιμή P . Με την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της η επιχείρηση επιβάλλει υψηλότερη τιμή P_1 , εκεί όπου $MC = MR$, με αποτέλεσμα το πλεόνασμα καταναλωτή να συρρικνώνεται στο τρίγωνο AP_1B και το νέο πλεόνασμα παραγωγού να αυξάνεται από PEZ σε $P_1BΓZ$.

Συμπερασματικά, επέρχεται μία απώλεια ευημερίας για τον καταναλωτή η οποία απεικονίζεται διαγραμματικά από το σκιασμένο τρίγωνο $BEΘ$, αλλά και ο παραγωγός χάνει ένα κομμάτι του δικού του πλεονάσματος σε σχέση με εκείνο που θα είχε υπό συνθήκες ανταγωνισμού, και που είναι το τρίγωνο $ΘΕΓ$. Τα δύο τρίγωνα $BEΘ + ΘΕΓ$ μας δίνουν τη συνολική κοινωνική απώλεια (welfare loss) που είναι η σκιασμένη περιοχή $BEΓ$. Αυτή η περιοχή είναι η λεγόμενη μη αντισταθμιζόμενη απώλεια (deadweight loss) που χάνεται από το οικονομικό σύστημα, εφόσον ένα κομμάτι ευημερίας παύει να ανήκει τόσο στον καταναλωτή, όσο και στον παραγωγό.

2.3 Κοινωνική προσέγγιση της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης

Με βάση την προηγούμενη παρουσίαση των επιπτώσεων της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσα θέση επιχείρησης από τη σκοπιά της οικονομικής επιστήμης, προκύπτει το συμπέρασμα ότι, τελικά, το κόστος για το κοινωνικό σύνολο είναι αρκετά ευρύ. Η οικονομική προσέγγιση προσπαθεί να αποτυπώσει τις συνέπειες στην ευημερία του καταναλωτή (consumer welfare) που αποτελεί μέρος της γενικότερης κοινωνικής ευημερίας, ενώ με βάση τον κανόνα της εύλογης κρίσης (rule of reason)²⁶ γίνεται προσπάθεια να αξιολογηθεί ο λόγος για τον οποίο η δεσπόζουσα επιχείρηση ακολούθησε τη συγκεκριμένη συμπεριφορά. Η μέτρηση της ζημίας των καταναλωτών (consumer harm) στο πλαίσιο μιας γενικής εξέτασης για την ευημερία απαιτεί όχι μόνο την πρόβλεψη αν η τιμή θα αυξηθεί ή θα μειωθεί, αλλά επίσης και το μέγεθος της μη αντισταθμιζόμενης απώλειας (deadweight loss) που προκαλείται από τις αναποτελεσματικές υποκαταστάσεις των καταναλωτών (Hovenkamp, 2018). Η συμπεριφορά του αποκλεισμού (exclusionary conduct) άλλων επιχειρήσεων εκ μέρους της δεσπόζουσας επιχείρησης επεκτείνει τη κοινωνική ζημία και προς τις άλλες επιχειρήσεις που θέλουν να λειτουργήσουν στον κλάδο. Από την στιγμή που περιορίζεται ο ανταγωνισμός με μη νόμιμες

²⁶ Περισσότερα για τον κανόνα της εύλογης κρίσης, βλ. επόμενο κεφάλαιο.

επιχειρηματικές συμπεριφορές οι επιπτώσεις που επέρχονται για το σύνολο της κοινωνίας είναι κρίσιμες. Δυνητικές επιχειρηματικές δραστηριότητες δεν εισέρχονται στον κλάδο αφού υπάρχουν εμπόδια εισόδου, με αποτέλεσμα να μετατρέπεται η δεσπόζουσα επιχείρηση σε κυρίαρχη, και να μπορεί να ανεβάζει την τιμή του προϊόντος προσφέροντας πιο περιορισμένη ποσότητα σε σχέση με εκείνη που θα μπορούσε να είχε παραχθεί και προσφερθεί στους καταναλωτές αν συνεισέφεραν περισσότερες επιχειρήσεις στον κλάδο. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο ως προς τον αποκλεισμό άλλων ανταγωνιστών είναι ότι, με την καταχρηστική της συμπεριφορά η δεσπόζουσα επιχείρηση δεν αποκλείει από τον κλάδο ανταγωνιστές γενικά, αλλά, κυρίως, αποκλείει άλλες επιχειρήσεις που είναι το ίδιο αποτελεσματικές όσο και η ίδια η δεσπόζουσα επιχείρηση. Αλλά ακόμη και οι λιγότερο αποτελεσματικοί σε σχέση με την δεσπόζουσα επιχείρηση ανταγωνιστές μπορούν να βελτιώσουν την κοινωνική ευημερία αφού θα συμμετέχουν στην παραγωγική διαδικασία προς όφελος των καταναλωτών, αλλά και επειδή, σύμφωνα με τον Vickers, (2005), το κέρδος από την κατανομητική αποτελεσματικότητα (allocative efficiency) μέσω χαμηλότερων τιμών μπορεί να εξισορροπήσει την απώλεια της παραγωγικής αποτελεσματικότητας (productive efficiency) διαμέσου του υψηλότερου κόστους²⁷. Ωστόσο, όπως υποστηρίζει ο Vickers (2005), σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμα κι αν πέσουν οι τιμές, η είσοδος των λιγότερο αποτελεσματικών επιχειρήσεων (less-efficient firms) ίσως να χειροτερέψει περισσότερο την παραγωγική αποτελεσματικότητα απ' ό,τι να ωφελήσει την κατανομητική αποτελεσματικότητα.

Οι συνολικές κοινωνικές επιπτώσεις από την ηθελημένη αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά της δεσπόζουσας επιχείρησης οφείλονται, πάντως, στον οικονομικό της σκοπό. Αυτό σημαίνει ότι, προκειμένου να μεγιστοποιήσει το κέρδος της, μία επιχείρηση μπορεί να υιοθετήσει πρακτικές που αποδυναμώνουν τον ανταγωνισμό, με τον αποκλεισμό άλλων επιχειρήσεων από τον κλάδο, εις βάρος τόσο των καταναλωτών όσο και, γενικότερα, της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Με τον αποκλεισμό των άλλων επιχειρήσεων από την αγορά, ιδίως των εξίσου αποτελεσματικών επιχειρήσεων με την δεσπόζουσα επιχείρηση, επέρχεται ζημία των καταναλωτών, τόσο λόγω των υψηλότερων τιμών που επικρατούν, όσο και λόγω περιορισμένης προσφερόμενης ποσότητας του προϊόντος. Αυτό συνεπάγεται ένα φαύλο κύκλο για την οικονομία καθώς, όσο πιο περιορισμένη παραμένει η διάθεση του προϊόντος στην αγορά, τόσο η τιμή του θα αυξάνεται.

---

²⁷ Η κατανομητική αποτελεσματικότητα είναι μεγαλύτερη όσο η τιμή πλησιάζει στο οριακό κόστος. Η παραγωγική αποτελεσματικότητα, από την άλλη πλευρά, είναι μεγαλύτερη όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο του κόστους (Ράπανος, 1993, σ. 196). Συνεπώς στην πρώτη περίπτωση οι πόροι κατανέμονται αποτελεσματικά, στη δεύτερη περίπτωση το κόστος γίνεται όσο το δυνατόν μικρότερο.

Η περιορισμένη προσφερόμενη ποσότητα, από την άλλη μεριά, δε σημαίνει απαραίτητα ότι είναι αποτέλεσμα της καλύτερης δυνατής ποιότητας. Ο περιορισμός του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων εξασθενεί το κίνητρο των παραγωγών για την εύρεση καλύτερης τεχνικής της παραγωγής των προϊόντων. Σύμφωνα με τους Παλαιολόγο και Πολέμη, (2016), η έλλειψη ανταγωνισμού δημιουργεί οργανωτική αδράνεια. Η ύπαρξη τελικά μίας επιχείρησης οδηγεί σε στρεβλωτική κατανομή των πόρων στην οικονομία, αφού πολύ λίγοι συντελεστές απασχολούνται στην παραγωγή ενός αγαθού, δημιουργεί μη επιθυμητά αποτελέσματα κατανομής των αγαθών μεταξύ των καταναλωτών και στερεί από την κοινωνία τη δυνατότητα παροχής άλλων βελτιωμένων προϊόντων ή υπηρεσιών.

2.4 Συμπεράσματα

Οι επιπτώσεις της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης της επιχείρησης προσδιορίζονται κυρίως από το μέγεθος της ζημίας στην κοινωνική ευημερία, δηλαδή από το πόση είναι τελικά η μη αντισταθμιζόμενη απώλεια, το κομμάτι εκείνο της ευημερίας το οποίο χάνεται από το οικονομικό σύστημα. Σε ένα οικονομικό περιβάλλον από το οποίο εκλείπει ο ανταγωνισμός μεταξύ παραγωγών (ή επιχειρήσεων) παρατηρείται οικονομική αναποτελεσματικότητα, διότι, ενώ θα μπορούσε, κάτω από ανταγωνιστικές συνθήκες, να παραχθεί η μέγιστη δυνατή ποσότητα προϊόντος, δεδομένης της ποσότητας των παραγωγικών πόρων και της τεχνολογίας, τελικά η ποσότητα που προσφέρεται στους καταναλωτές περιορίζεται σημαντικά για λόγους μονοπωλιακής σκοπιμότητας. Οι παραγωγικοί πόροι παύουν να χρησιμοποιούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ενώ δημιουργείται μία στρεβλωτική διανομή των αγαθών μεταξύ των καταναλωτών στην οικονομία. Με την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της η επιχείρηση προκαλεί ζημία αρχικά στον ίδιο τον ανταγωνισμό με αρνητικές συνέπειες στην ευημερία του καταναλωτή, καθώς εκμεταλλεύεται το γεγονός ότι μένει ο μοναδικός πωλητής στην αγορά κρατώντας χαμηλά την παραγόμενη ποσότητα του προϊόντος και θέτοντας πιο ψηλά την τιμή από εκείνη που θα επικρατούσε κάτω από συνθήκες ανταγωνισμού. Έτσι, ενώ η επιχείρηση χρεώνει το προϊόν σε τιμή πάνω από το οριακό της κόστος, ορισμένοι καταναλωτές αναγκάζονται να απέχουν από την κατανάλωση του προϊόντος αυτού.

2.5 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 2^{ου} Κεφαλαίου

❖ Ελληνική

- Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., (2004), *Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική, Τα Οικονομικά των Παρεμβάσεων σε Μονοπώλια και Ολιγοπώλια*, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, σ. 320 - 321.
- Κοτσίρης Λ., (2015), *Δίκαιο Ανταγωνισμού*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Έβδομη Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Κεφ. 3.
- Παλαιολόγος Γ. και Πολέμης Μ., (2016), *Μικροοικονομική Θεωρία, Μορφές Αγοράς, Αρχές Ρύθμισης και Ανταγωνισμού*, Τόμος Β', Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα, Κεφ. 1 - 2.
- Ράπανος Β., (1993), *Οικονομική Πολιτική και ο Ρόλος του Κράτους*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Αθήνα, σ. 23, 196 - 209.
- Salvatore D., (2012), *Επιχειρησιακή Οικονομική στο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον*, Επιμέλεια Β. Πέκκα - Οικονόμου, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, σ. 552 - 556.
- Samuelson P. και Nordhaus W., (2000), *Οικονομική*, Δέκατη Έκτη Διεθνής Έκδοση, Τόμος Α', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, Κεφ. 9 - 10, σ. 399 - 473.
- Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ., (2016), *Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα, σ. 143.
- Ψειρίδου Α. και Λιανός Θ., (2015), *Οικονομική Ανάλυση και Πολιτική: Μικροοικονομική*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Κεφ. 13 - 14.

❖ Αγγλική

- Hovenkamp J. H., (2018), *The Rule of Reason*, University of Pennsylvania Law School, Penn Law: Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship, 81 - 167.
- Sloman J., (2005), *The Economic Environment of Business*, FT Prentice Hall, Pearson Education Limited, Chapters 4 - 5.
- Vickers J., (2005), *Abuse of Market Power*, The Economic Journal, 115 (June), F244 - F261.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Όπως είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, οι επιχειρήσεις στην προσπάθεια τους να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους και να αντιμετωπίσουν την πίεση του υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνισμού της σχετικής αγοράς στην οποία δραστηριοποιούνται ενδέχεται να καταφύγουν σε μεθόδους και τρόπους που αντίκεινται στην εύρυθμη και δίκαιη λειτουργία της αγοράς. Οι επιπτώσεις που επιφέρουν τέτοιες ενέργειες έχουν σαν αποτέλεσμα την παρεμπόδιση από την δραστηριοποίηση άλλων ανταγωνιστών και άρα την τροποποίηση της δομής της αγοράς και, συνεπώς, την αλλαγή των όρων λειτουργίας της αγοράς με συνεπακόλουθες πολλές άλλες συνέπειες σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η συγκέντρωση οικονομικής ισχύος που μπορεί να επικρατήσει σε μία αγορά ατελούς ανταγωνισμού θεωρείται συχνά ότι είναι αποτέλεσμα αποτυχίας της αγοράς. Το ίδιο θεωρείται ότι είναι και το μονοπώλιο, παρά την ύπαρξη αυξανόμενων αποδόσεων κλίμακας²⁸. Ο ανταγωνισμός είναι απαραίτητος για την ορθή λειτουργία της αγοράς. Δημιουργεί κίνητρα αποτελεσματικότητας. Όπου υπάρχουν αποκλίσεις από τον ανταγωνισμό εξαιτίας των μονοπωλίων και αθέμιτων πρακτικών, υπάρχει αποτυχία της αγοράς (Ναλπαντίδου και Χατζής, 2011). Σε αυτή την αποτυχία της αγοράς καλείται το κράτος να παρέμβει και να θεσπίσει νόμους και κανόνες για την αντιμετώπισή της, ώστε να διασφαλισθεί το δημόσιο συμφέρον και να προστατευθούν οι εργαζόμενοι, επιχειρήσεις και καταναλωτές. Σύμφωνα, δε, με την θεωρία του δημόσιου συμφέροντος, η ρύθμιση έχει ως απόλυτο σκοπό τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας (Joskow and Noll, 1981, όπ. αναφ. Ναλπαντίδου και Χατζής, 2011). Οι αγορές αποτυγχάνουν όταν δεν υλοποιούνται όλες οι εν δυνάμει επωφελείς συναλλαγές και επομένως δεν επιτυγχάνεται βελτιστοποίηση στην κατανομή πόρων και δεν πραγματοποιείται η κοινωνική ευημερία (Βέττας και Κατσουλάκος, 2004, σ. 70 - 71).

---

²⁸ Ακόμα στο και στο φυσικό μονοπώλιο όπου επικρατούν αποδόσεις κλίμακας για την επιχείρηση, βλάπτεται το συμφέρον του καταναλωτή λόγω της υψηλότερης τιμής που πληρώνει για την απόκτηση του αγαθού.

Στον παρόν κεφάλαιο θα παρουσιασθεί η εθνική νομοθεσία για τη ρύθμιση του ελεύθερου ανταγωνισμού καθώς και η αντίστοιχη ευρωπαϊκή (ενωσιακή), μαζί με τον κύριο άξονα του αμερικανικού αντιμονοπωλιακού καθεστώτος. Παράλληλα θα επιχειρηθεί μία συγκριτική παρουσίαση των βασικών στοιχείων και των τριών προαναφερθέντων νομοθετικών καθεστώτων.

3.2 Εθνικό πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού

3.2.1 Γενικά

Για την αντιμετώπιση μίας ενδεχόμενης επικίνδυνης επέκτασης ή ενδυνάμωσης οικονομικής ισχύος μίας επιχείρησης στη σχετική αγορά²⁹ μεριμνά το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού με την εφαρμογή του ισχύοντος εθνικού νόμου 3959/2011 για την «Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού». Ωστόσο στο δίκαιο του ανταγωνισμού θα πρέπει να συμπεριληφθεί και ο έτερος κλάδος, δηλαδή εκείνος του αθέμιτου ανταγωνισμού. Τόσο το δίκαιο του ελεύθερου ανταγωνισμού, όσο και το δίκαιο του αθέμιτου ανταγωνισμού, έχουν ως σημείο αναφοράς την αγορά και θέτουν του κανόνες συμπεριφοράς στο πλαίσιο της αγοράς (Δελούκα - Ιγγλέση, 2017). Συνεπώς υπάρχει μία ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ των δυο κλάδων. Ο κλάδος του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού βασίζεται στο νόμο 146/1914 «περί αθεμίτου ανταγωνισμού», όπως αυτός έχει εν τω μεταξύ τροποποιηθεί και ισχύει, και έχει σκοπό την προστασία της επιχείρησης από τις αθέμιτες και αδικαιολόγητες πρακτικές ενός ανταγωνιστή. Ο ν. 146/1914 περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη Γενική Ρήτρα (άρθρο 1) που ορίζει γενικά τις προϋποθέσεις χαρακτηρισμού μίας πράξης ως αθέμιτης ανταγωνιστικής πράξης, καθώς και ειδικές απαγορεύσεις που αφορούν, παραδείγματος χάριν, σε ανακριβείς δηλώσεις (άρθρο 3), δυσφημιστικές ειδήσεις (άρθρα 11-12), χρήση ξένων διακριτικών γνωρισμάτων (άρθρα 13-15), καταχρηστική εκμετάλλευση της σχέσης οικονομικής εξάρτησης (άρθρο 18^α), κ.ά. Τέλος, ο νόμος 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, όπως ισχύει, συμπληρώνει το όλο νομοθετικό πλαίσιο για τη ρύθμιση του ανταγωνισμού (Κοτσίρης, 2015).

3.2.2 Νόμος 3959/2011 για την Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού

---

²⁹ Κυρίως λόγω φραγμών εισόδου που μπορεί να οφείλονται σε οικονομίες κλίμακος ή φάσματος, διαφοροποίηση του προϊόντος και “brand loyalty”, χαμηλό κόστος παραγωγής, νομική προστασία, κ.ά.

Ο ισχύον νόμος 3959/2011 για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν προστέθηκε στην εθνική νομοθεσία τόσο πρόσφατα (2011), ούτε ψηφίσθηκε από την Ελληνική Βουλή ξαφνικά. Πρόκειται ουσιαστικά για την αντικατάσταση του νόμου 703/1977 «περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού», ο οποίος καταργήθηκε με το Ν. 3959/2011 (άρθρο 51). Ήδη, με το ν. 703/1977 ακολουθήθηκε το σύστημα του κοινοτικού (ενωσιακού) δικαίου ενόψει της επερχόμενης τότε ένταξης της χώρας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Στο νόμο αυτό ενσωματώθηκαν οι αντίστοιχες διατάξεις της Συνθήκης της Ε.Ο.Κ. (άρθρα 85 και 86, μεταριθμημένα σε 81 - 82 της ΣΕΚ και ήδη σε 101 - 102 ΣΛΕΕ). Από τότε ουσιαστικά θεσπίζεται η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, προστατεύεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και καθιερώνεται, έτσι, επισήμως το δίκαιο του ανταγωνισμού στη χώρα, με την παράλληλη ρύθμιση των ορίων της ελευθερίας για οικονομική δραστηριότητα και των όρων του ανταγωνισμού. Ήδη, το Σύνταγμα έχει κατοχυρώσει την γενική έννοια της οικονομικής ελευθερίας των πολιτών (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.): «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη». Επιπλέον, με ειδική διάταξη του Συντάγματος (άρθρο 106 παρ. 2 Συντ.) έχει προβλεφθεί η απαγόρευση κάθε καταχρηστικής άσκησης της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας που αναπτύσσεται «σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ή προς βλάβη της εθνικής οικονομίας».

Η σχετική νομοθεσία αποβλέπει στη προάσπιση του δικαιώματος της ελεύθερης οικονομικής δράσης κάθε οικονομικού φορέα χωρίς τον αντίστοιχο αποκλεισμό κάποιου άλλου φορέα. Συνεπώς ο έλεγχος και η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού αποτελούν τον κύριο σκοπό της σχετικής νομοθεσίας αποτρέποντας έτσι κάθε είδους επεκτατική συμπεριφορά προς τη μονοπωλιακή εγκαθίδρυση μίας επιχείρησης στη σχετική αγορά. Η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού εξασφαλίζει το δικαίωμα συμμετοχής όλων των υποψήφιων ανταγωνιστών στη σχετική αγορά κάτω από τους ίδιους όρους ώστε να ενισχύεται το αίσθημα της ισότητας και της δικαιοσύνης μεταξύ των συμμετεχόντων. Ο νόμος 3959/2011 προστατεύει τον ίδιο τον ανταγωνισμό προς διασφάλιση της οικονομικής ελευθερίας και καταδικάζει καταχρηστικές πρακτικές παρεμπόδισης της λειτουργίας του ανταγωνισμού.

Συγκεκριμένα, με το άρθρο 2 παρ. 1 Ν. 3959/2011 απαγορεύεται η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης αυτών στο σύνολο ή μέρος της αγοράς της Ελληνικής Επικράτειας. Το άρθρο 2 πλήττει τη συμπεριφορά μίας επιχείρησης με

δεσπόζουσα θέση, ή, ενίοτε, περισσότερων επιχειρήσεων που μαζί δημιουργούν κοινή δεσπόζουσα θέση (Κοτσίρης, 2015, σ. 518). Το κύριο χαρακτηριστικό, συνεπώς, του άρθρου 2 είναι ο έλεγχος της συμπεριφοράς της επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά και όχι η δεσπόζουσα θέση καθαυτή. Προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου είναι η ύπαρξη της δεσπόζουσας θέσης στο σύνολο ή μέρος της ελληνικής αγοράς και η κατά κανόνα ύπαρξη δεσμού μεταξύ της δεσπόζουσας θέσης και της φερόμενης ως καταχρηστικής συμπεριφοράς (Κοτσίρης, 2015). Ο λόγος της απαγόρευσης της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης είναι κυρίως οικονομικός, όπως αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, και έγκειται ουσιαστικά στο γεγονός ότι μία τέτοια συμπεριφορά θα περιορίσει αισθητά τον ελεύθερο ανταγωνισμό στη σχετική αγορά. Κατά συνέπεια η επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση θα εκμεταλλευθεί προς όφελός της την περιορισμένη διάθεση των προϊόντων με την άνοδο των τιμών προσπορίζοντας τα κέρδη αυτής της ενέργειας. Έτσι, με τον αποκλεισμό άλλων ανταγωνιστών, οι καταναλωτές στερούνται περισσότερων επιλογών και καλύτερων τιμών αγοράς που θα απολάμβαναν εάν ανεμπόδιστα επικρατούσε ανταγωνισμός στη σχετική αγορά.

Ωστόσο, το άρθρο 2 Ν. 3959/2011 δεν καθορίζει την έννοια της δεσπόζουσας θέσης. Η ερμηνεία της έννοιας αυτής θα πρέπει να αναζητηθεί στις αντίστοιχες οδηγίες και διατάξεις που προβλέπονται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (βλ. κατωτέρω). Το ίδιο άρθρο προσδιορίζει, πάντως, τις απαγορευμένες πράξεις που απορρέουν από την καταχρηστική αυτή εκμετάλλευση (άρθρο 2 παρ. 2 Ν. 3959/2011): «Η καταχρηστική αυτή εκμετάλλευση μπορεί να συνίσταται ιδίως: α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη εύλογων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διάθεσης ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών, γ) στην εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές, ιδίως στην αδικαιολόγητη άρνηση πώλησης, αγοράς ή άλλης συναλλαγής, με αποτέλεσμα να περιέρχονται ορισμένες επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, δ) στην εξάρτηση της σύναψης συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσόμενων, πρόσθετων παροχών, οι οποίες από τη φύση τους ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν συνδέονται με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών». Λόγω της συμμετοχής της χώρας στην ΕΕ, η ελληνική νομοθεσία και νομολογία έχει επηρεασθεί βαθιά από την αντίστοιχη ενωσιακή. Η ενωσιακή νομολογία βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση εννοιών που δεν επεξηγούνται από τον Έλληνα νομοθέτη. Για παράδειγμα, η έννοια της κατάχρησης επεξηγήθηκε με τον ορισμό που δόθηκε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΕ) ως ακολούθως³⁰: Κατάχρηση είναι

---

³⁰ ΔΕΚ, Hoffmann - La Roche, όπ. αναφ. Κοτσίρης, 2015, σ. 543

αντικειμενική έννοια που σχετίζεται με τη συμπεριφορά επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση τέτοια ώστε να επηρεάζεται η δομή μιας αγοράς, όταν ως αποτέλεσμα αυτής και μόνον της παρουσίας της επιχείρησης αυτής, ο βαθμός ανταγωνισμού εξασθενεί και η οποία προσφεύγει σε μεθόδους διαφορετικές από εκείνες που καθορίζουν τον κανονικό ανταγωνισμό σε προϊόντα και υπηρεσίες με βάση τις συναλλαγές των εμπορευομένων, που έχουν ως αποτέλεσμα να παρεμποδίζουν τη διατήρηση του ακόμα υπάρχοντα στην αγορά βαθμού ανταγωνισμού ή την ανάπτυξη αυτού του ανταγωνισμού. Πολύ συχνά, η ευρωπαϊκή νομολογία αποσαφηνίζει κρίσιμες περιπτώσεις που μπορεί να αντιμετωπίσουν τα εθνικά δικαστήρια. Ειδικότερα, στην Απόφαση του Δικαστηρίου της 13^{ης} Φεβρουαρίου 1979 *Hoffmann - La Roche κατά Επιτροπής*³¹ αναφέρεται ότι «η δεσπόζουσα θέση αφορά την κατάσταση οικονομικής ισχύος μιας επιχειρήσεως, που της δίνει την εξουσία να εμποδίζει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στην εν λόγω αγορά, παρέχοντας της τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται σε σημαντική έκταση ανεξάρτητα έναντι των ανταγωνιστών, των πελατών της και, τελικά, των καταναλωτών. Μία τέτοια θέση, αντίθετα απ' ό,τι μια κατάσταση μονοπωλίου ή οιονεί μονοπωλίου, δεν αποκλείει την ύπαρξη κάποιου ανταγωνισμού αλλά δίνει στην επιχείρηση που την κατέχει τη δυνατότητα, αν όχι να αποφασίζει, τουλάχιστον να επηρεάζει σημαντικά τις συνθήκες υπό τις οποίες θα αναπτυχθεί αυτός ο ανταγωνισμός και, εν πάση περιπτώσει, τη δυνατότητα να συμπεριφέρεται σε ευρεία έκταση χωρίς να πρέπει να λάβει υπόψη της τις συνθήκες αυτές και χωρίς παρόλα αυτά να ζημιώνεται από τη συμπεριφορά αυτή. Η δεσπόζουσα θέση πρέπει επίσης να διακρίνεται από τους παραλληλισμούς συμπεριφοράς που χαρακτηρίζουν τις καταστάσεις ολιγοπωλίων, διότι σ' ένα ολιγοπώλιο οι συμπεριφορές επηρεάζονται αμοιβαία, ενώ στην περίπτωση της δεσποζούσης θέσεως η συμπεριφορά της επιχείρησης που την κατέχει καθορίζεται, σε μεγάλη έκταση, μονομερώς».

Οι πιο συνηθισμένοι τύποι καταχρηστικής συμπεριφοράς επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση που συνήθως απασχολούν τις αρχές³² μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε εκείνες τις συμπεριφορές που:

- ⇒ είναι αντι-ανταγωνιστικές επειδή είναι εκ του νόμου απαγορευτικές,
- ⇒ είναι «παρεμποδιστικές» (exclusionary abuse), που μπορεί, δηλαδή, να αυξάνουν την πιθανότητα συνεργασιακής συμπεριφοράς μεταξύ των υπαρχόντων επιχειρήσεων ή να επιβάλλουν υπερβολικά υψηλές τιμές λόγω της οικονομικής ισχύος που κατέχουν με κίνδυνο τον εκτοπισμό άλλων επιχειρήσεων στην αγορά,

---

³¹ Βλ. ΔΕΕ, Υπόθεση 85/76

³² Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. ενότητα 3.2.3.

⇒ είναι «εκμεταλλευτικές» (exploitative abuse), που μπορεί, δηλαδή, να επιβάλλουν υπερβολικά υψηλές τιμές πετυχαίνοντας οικονομικά πλεονεκτήματα σε βάρος τελικών καταναλωτών ή άλλων επιχειρήσεων.

Οι παραπάνω συμπεριφορές μπορεί να εκδηλώνονται με την επιβολή κάθετων περιορισμών, με συνδεδεμένες πωλήσεις, επιθετική τιμολόγηση, εκπτώσεις πίστης ή σταυροειδείς επιδοτήσεις. Έτσι, στο μέτρο που μια συμπεριφορά μπορεί να επηρεάσει, αποκλείσει ή περιορίσει ουσιωδώς τον εναπομείναντα ανταγωνισμό σε μια αγορά, θεωρείται καταχρηστική.

3.2.3 Έλεγχος εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού

Για την τήρηση και τον έλεγχο εφαρμογής των διατάξεων του νόμου 3959/2011 για τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην Ελλάδα έχει ορισθεί ως αρμόδια εποπτική αρχή η «Επιτροπή Ανταγωνισμού». Είναι εκείνη που ασκεί τον έλεγχο για την ορθή τήρηση και διαφύλαξη του υγιούς και ανεμπόδιστου ανταγωνισμού, ενώ, σε περιπτώσεις παραβάσεων, απευθύνει συστάσεις ή επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που υπέπεσαν στην παράβαση. Οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Ανταγωνισμού περιορίζονται μέσα στα όρια της ελληνικής επικράτειας, όταν δηλαδή συντρέχουν λόγοι επηρεασμού, ή ενδεχόμενου επηρεασμού, της δομής της ελληνικής αγοράς. Σε περίπτωση που συντρέχουν λόγοι επηρεασμού της κοινής αγοράς, η ΕΑ συνεργάζεται με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σε περίπτωση σύγκρουσης εθνικών και κοινοτικών (ενωσιακών) κανόνων, εφαρμόζεται «η αρχή της υπεροχής» του ενωσιακού δικαίου (βλ. ιδίως ενότητα 3.3.2.2 της παρούσας εργασίας). Επίσης, την ύπαρξη καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης μπορούν να κρίνουν και τα δικαστήρια, πολιτικά και ποινικά, βάσει του άρθρ. 35 παρ. 2 του ν. 3959/2011.

Αντίθετα, για την εφαρμογή του δικαίου του αθέμιτου ανταγωνισμού αρμόδια είναι τα πολιτικά δικαστήρια της χώρας και όχι η Επιτροπή Ανταγωνισμού. Στην προκειμένη περίπτωση, ο δικαστής εντέλλεται να εκτιμήσει και να αξιολογήσει εάν μία επιχειρηματική συμπεριφορά αντίκειται στα «χρηστά ήθη» εξετάζοντας τα εκάστοτε πραγματικά περιστατικά, σύμφωνα με το ν. 146/1914.

3.3 Ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού

3.3.1 Γενικά

Η ευρωπαϊκή αντιμονοπωλιακή νομοθεσία προσπαθεί να επιβάλλει τα τελευταία χρόνια όλο και πιο αποτελεσματικά τους κανόνες ανταγωνισμού προς όφελος της απασχόλησης και της ανάπτυξης. Σύμφωνα με δήλωση της επιτρόπου Μ. Βέστεϊγιερ «οι αντιμονοπωλιακοί κανόνες της ΕΕ επιτρέπουν στις αγορές να λειτουργούν καλύτερα [...] διότι η εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς είναι προς όφελος των Ευρωπαίων καταναλωτών και των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων» (ΕΕ ΙΡ/17/685).

Το ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού θεσπίστηκε μετά από το αντίστοιχο αμερικανικό δίκαιο, που είχε προηγηθεί, και κατόπιν έντονης επιρροής από αυτό. Αρχικά ξεκίνησε από μεμονωμένες χώρες της Ευρώπης που προστάτεψαν νομοθετικά τον ελεύθερο ανταγωνισμό (Γερμανία, Γαλλία). Με την Συνθήκη της Ρώμης αρχίζει να εξελίσσεται στον ευρωπαϊκό χώρο το δίκαιο του ανταγωνισμού που σταδιακά μετεξελίχθηκε σε ένα ενιαίο ευρωπαϊκό δίκαιο με την ίδρυση της Ε.Ο.Κ. για την εφαρμογή ενιαίων κανόνων ανταγωνισμού στην κοινή αγορά.

Το ευρωπαϊκό δίκαιο ανταγωνισμού περιλαμβάνει σήμερα τόσο την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, όσο και την προστασία του αθέμιτου ανταγωνισμού, αλλά και την προστασία των καταναλωτών.

3.3.2 Ισχύουσα ευρωπαϊκή νομοθεσία

3.3.2.1 Άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ

Κατά το ευρωπαϊκό δίκαιο η προστασία του ανταγωνισμού θεσπίζεται ρητά στα άρθρα 101 και 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης ΕΚ και προηγουμένως 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ). Τα δύο άρθρα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του ευρωπαϊκού δικαίου για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού και δεν μπορούν να μελετηθούν μεμονωμένα και αποκομμένα το ένα από το άλλο.

Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 101 ΣΛΕΕ αναφέρεται ότι:

«1. Είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά και απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της

εσωτερικής αγοράς, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται: α) στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β) στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής, της διαθέσεως, της τεχνολογικής αναπτύξεως ή των επενδύσεων, γ) στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού, δ) στην εφαρμογή ανίσεων όρων επί ισοδυνάμων παροχών, έναντι των εμπορικώς συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, ε) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

2. Οι απαγορευόμενες δυνάμει του παρόντος άρθρου συμφωνίες ή αποφάσεις είναι αυτοδικαίως άκυρες.

3. Οι διατάξεις της παραγράφου 1 δύνανται να κηρυχθούν ανεφάρμοστες:

- σε κάθε συμφωνία ή κατηγορία συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων,
- σε κάθε απόφαση ή κατηγορία αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, και
- σε κάθε εναρμονισμένη πρακτική ή κατηγορία εναρμονισμένων πρακτικών,

η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία:

α) δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών· και

β) δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων».

Στο άρθρο 102 ΣΛΕΕ αναφέρεται ότι:

«Είναι ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά και απαγορεύεται, κατά το μέτρο που δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η καταχρηστική εκμετάλλευση από μία ή περισσότερες επιχειρήσεις της δεσπόζουσας θέσης τους εντός της εσωτερικής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της.

Η κατάχρηση αυτή δύναται να συνίσταται ιδίως:

- α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής,
- β) στον περιορισμό της παραγωγής, της διαθέσεως ή της τεχνολογικής αναπτύξεως επί ζημιά των καταναλωτών,

γ) στην εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδυνάμων παροχών έναντι των εμπορικών συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό,

δ) στην εξάρτηση της συνάψεως συμβάσεων από την αποδοχή, εκ μέρους των συναλλασσομένων, προσθέτων παροχών που εκ φύσεως ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνήθειες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών».

Είναι φανερό ότι στο άρθρο 102 ΣΛΕΕ δίνεται η απαγόρευση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων με σαφή αναφορά στη συμπεριφορά που μπορεί να θεωρείται ως καταχρηστική, στο μέτρο που μία τέτοια κατάχρηση μπορεί να επηρεάσει τόσο το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, όσο και, γενικότερα, την ομαλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Ιδιαίτερα, δε, όταν η κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών για συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες, ιδίως ενόψει του γεγονότος ότι ο ανταγωνισμός είναι ήδη περιορισμένος λόγω της ύπαρξης της συγκεκριμένης επιχείρησης η οποία περιορίζει τον εναπομείναντα ανταγωνισμό με όρους που δε συνάδουν με την ομαλή λειτουργία της αγοράς και τα συναλλακτικά ήθη (Χριστιανός, 2012). Ομοίως, για να διαπιστωθεί εάν η δεσπόζουσα θέση είναι συλλογική θα πρέπει δύο ανεξάρτητες οικονομικές οντότητες να συνδέονται σε μία συγκεκριμένη αγορά με τέτοιους δεσμούς ώστε να κατέχουν από κοινού δεσπόζουσα θέση σε σχέση με άλλους επιχειρηματικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην ίδια σχετική αγορά. Η Επιτροπή εξέδωσε μία επιπρόσθετη Ανακοίνωση (2009, 864) μέσω της οποίας παρέχεται ένας χρήσιμος κατάλογος πιθανών καταχρηστικών πρακτικών που μπορεί να υιοθετήσει μία επιχείρηση με δεσπόζουσα θέση, όπως, για παράδειγμα, οι συμφωνίες αποκλειστικότητας, οι πρακτικές δέσμευσης και δεσμοποίησης (tying and bundling), η τακτική εξόντωσης, άρνηση προμήθειας και συμπίεση του περιθωρίου κέρδους. Η συνδρομή καταχρηστικότητας όσον αφορά την εκμετάλλευση μίας δεσπόζουσας θέσης θεωρείται πιο πιθανή, όσο αυτή τείνει να διαμορφώσει φραγμούς εισόδου στη σχετική αγορά και να δυσχεράνει την οικονομική αλληλοδιείσδυση μεταξύ των κρατών μελών (ΔΕΚ 11.11.1986, όπ. αναφ. Χριστιανός, 2012, σ. 574 - 575).

3.3.2.2 Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003

Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης (101 και 102

ΣΛΕΕ) ενίσχυσε περαιτέρω την άμεση εφαρμογή των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο 1 παρ. 3 του Καν. 1/2003 αναφέρεται στην άμεση εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ που απαγορεύει την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης: «Η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 82 (102 ΣΛΕΕ) της συνθήκης απαγορεύεται, χωρίς να είναι αναγκαία η προηγούμενη έκδοση σχετικής απόφασης». Η διάταξη της παρ. 3 έχει καθαρά δηλωτικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι η άμεση εφαρμογή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ προκύπτει ευθέως από το περιεχόμενό της (Σουφλερός, 2015, σ. 54). Αναφορά στη σχέση μεταξύ των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και των εθνικών νομοθεσιών ανταγωνισμού γίνεται ρητά στο άρθρο 3 του Καν. 1/2003:

«1) Οσάκις οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ή τα εθνικά δικαστήρια εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένες πρακτικές κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της συνθήκης (101 ΣΛΕΕ), οι οποίες είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια της διάταξης αυτής, εφαρμόζουν επίσης το άρθρο 81 της συνθήκης (101 ΣΛΕΕ), στις εν λόγω συμφωνίες, αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές. Όταν οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ή τα εθνικά δικαστήρια εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού σε τυχόν καταχρηστική πρακτική που απαγορεύεται από το άρθρο 82 της συνθήκης (102 ΣΛΕΕ), εφαρμόζουν επίσης το άρθρο 82 της συνθήκης (102 ΣΛΕΕ). 2) Η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας ανταγωνισμού δεν επιτρέπεται να έχει ως αποτέλεσμα την απαγόρευση συμφωνιών, αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένων πρακτικών οι οποίες είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, αλλά οι οποίες δεν περιορίζουν τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 81 παράγραφος 1 της συνθήκης (101 ΣΛΕΕ), ή οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης (101 ΣΛΕΕ) ή καλύπτονται από κανονισμό για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης (101 ΣΛΕΕ). Ο παρών κανονισμός δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν στο έδαφός τους αυστηρότερες εθνικές διατάξεις οι οποίες να απαγορεύουν ή να επιβάλλουν κυρώσεις σε μονομερή συμπεριφορά στην οποία επιδίδονται επιχειρήσεις. 3) Με την επιφύλαξη των γενικών αρχών και λοιπών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, οι παράγραφοι 1 και 2 δεν εφαρμόζονται όταν οι αρχές ανταγωνισμού και τα δικαστήρια των κρατών μελών εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία περί ελέγχου των συγχωνεύσεων, ούτε αποκλείουν την εφαρμογή των διατάξεων της εθνικής νομοθεσίας που επιδιώκουν κατ' εξοχήν στόχο διάφορο του επιδιωκόμενου από τα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης (101 και 102 ΣΛΕΕ)».

Με άλλα λόγια, στο άρθρο 3 καθορίζεται η αρχή της παράλληλης εφαρμογής της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας και, σε περίπτωση σύγκρουσης, της υπεροχής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού έναντι των αντίστοιχων εθνικών προκειμένου να διασφαλισθεί η εφαρμογή του αυστηρότερου ενωσιακού δικαίου παρά την (ενδεχόμενη) ύπαρξη λιγότερο αυστηρού εθνικού δικαίου. Όπως προκύπτει επίσης από τις διατάξεις της παρ. 1, ο επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών ανάγεται σε αναγκαία αλλά και ικανή προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της υποχρέωσης παράλληλης εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και ταυτόχρονα σε καθοριστικό κριτήριο οριοθέτησης, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού (Σουφλερός, 2015, σ. 76). Ωστόσο, η γενική αρχή της υπεροχής του ενωσιακού δικαίου υποχωρεί στην περίπτωση κατά την οποία το εθνικό δίκαιο εμπεριέχει αυστηρότερες ρυθμίσεις εν σχέσει με αυτές του ενωσιακού (Χριστιανός, 2012, σ. 580).

Επίσης, στο κεφάλαιο III του κανονισμού αυτού, το άρθρο 7 αναθέτει στην Επιτροπή την εξουσία να προχωρά σε κυρώσεις, εφόσον διαπιστώσει παράβαση. Συγκεκριμένα ορίζει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Εάν η Επιτροπή διαπιστώσει, κατόπιν καταγγελίας ή αυτεπαγγέλτως, παράβαση του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της συνθήκης (101 ή 102 ΣΛΕΕ), δύναται να υποχρεώσει με απόφασή της τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων να θέσουν τέλος στη διαπιστωθείσα παράβαση. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή δύναται να τους επιβάλλει μέτρα συμπεριφοράς ή διαρθρωτικού χαρακτήρα [...]». Συνέχεια δίνεται στο κεφάλαιο VI, άρθρο 23 του εν λόγω κανονισμού, όπου ορίζεται ότι: «Η Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλλει σε επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα, σε περίπτωση που αυτές, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου (101 ή 102 ΣΛΕΕ) [...]»

3.3.2.3 Οδηγία (ΕΕ) 2019/1

Επιπλέον των ανωτέρω, προσφάτως δημοσιεύτηκε η νέα Οδηγία (ΕΕ) 2019/1 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2018 για την παροχή αρμοδιοτήτων στις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ώστε να επιβάλλουν αποτελεσματικότερα τους κανόνες και για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Με τη νέα Οδηγία εισάγονται συμπληρωματικές ρυθμίσεις και αποσαφηνίζονται ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των Εθνικών Αρχών Ανταγωνισμού (ΕΑΑ) καθώς και την ύπαρξη επαρκών πόρων για την άσκηση των αρμοδιοτήτων των αρχών. Η νέα οδηγία

θα συμπληρώσει τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1/2003. Συγκεκριμένα, η νέα οδηγία στο άρθρο 3 αναφέρει ότι:

«Το άρθρο 3 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1/2003 επιβάλλει στις ΕΑΑ και τα εθνικά δικαστήρια υποχρέωση να εφαρμόζουν τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων, εναρμονισμένες πρακτικές ή κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, που μπορούν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Στην πράξη, οι περισσότερες ΕΑΑ εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία περί ανταγωνισμού παράλληλα με τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, η παρούσα οδηγία, σκοπός της οποίας είναι να παράσχει στις ΕΑΑ τις απαραίτητες εγγυήσεις ανεξαρτησίας, πόρους και αρμοδιότητες επιβολής της νομοθεσίας και προστίμων, ώστε να μπορούν να εφαρμόζουν αποτελεσματικά τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ, θα έχει αναπόφευκτα αντίκτυπο στην εθνική νομοθεσία περί ανταγωνισμού που εφαρμόζεται παράλληλα από τις ΕΑΑ».

Η προθεσμία ενσωμάτωσης της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών είναι διετής από το χρόνο δημοσίευσής της, δηλαδή έως 4.2.2021.

3.4 Αρχές του αμερικανικού δικαίου

3.4.1 Ισχύουσα αντιμονοπωλιακή πολιτική

Η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία στην Αμερική άρχισε να εφαρμόζεται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αρχικά με το νόμο του Sherman (Sherman Act) το 1890 και μετέπειτα, το 1914, με το νόμο του Clayton (Clayton Act) και το νόμο περί της Επιτροπής Ομοσπονδιακού Εμπορίου (Federal Trade Commission Act) που συμπλήρωσαν τον αρχικό αντιμονοπωλιακό νόμο. Αυτοί είναι οι τρεις βασικοί αντιμονοπωλιακοί νόμοι που, με ορισμένες αναθεωρήσεις, ισχύουν σήμερα. Πρόκειται για νόμους ομοσπονδιακούς που ισχύουν παράλληλα με τους εκάστοτε πολιτειακούς, δηλαδή με το αντίστοιχο δίκαιο ανταγωνισμού της κάθε μίας πολιτείας των ΗΠΑ. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι, όταν το 1890 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος Sherman σε επίπεδο ομοσπονδίας των ΗΠΑ, αρκετές πολιτείες διέθεταν ήδη νόμους για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού. Έτσι, ο ομοσπονδιακός νόμος απλώς ενίσχυσε περαιτέρω την εφαρμογή τους. Αρχικά ο πρώτος αμερικανικός νόμος περί αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας, ο Sherman Act, ενεκρίθη από το Κογκρέσο ως «ολοκληρωμένος χάρτης οικονομικής ελευθερίας με στόχο τη διατήρηση του ελεύθερου και απεριόριστου ανταγωνισμού ως κανόνα του εμπορίου»³³. Από

---

³³ Βλ. <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>

τότε, και για πάνω από 100 χρόνια, όπως αναφέρεται στην επίσημη σελίδα της Επιτροπής Ομοσπονδιακού Εμπορίου (FTC), οι αντιμονοπωλιακοί νόμοι έχουν τον ίδιο σκοπό: την προάσπιση του ανταγωνισμού προς όφελος των καταναλωτών, δίνοντας έτσι κίνητρα στις επιχειρήσεις να λειτουργούν αποτελεσματικά, κρατώντας τις τιμές χαμηλά και την ποιότητα ψηλά.

Η ομοσπονδιακή νομοθετική εξουσία για την ρύθμιση του δικαίου του ελεύθερου ανταγωνισμού στις ΗΠΑ πηγάζει από το Σύνταγμα των ΗΠΑ, και ειδικότερα από την διάταξη για το διαπολιτειακό εμπόριο (interstate commerce clause). Σύμφωνα με το άρθρο 1, τμήμα 8, παρ. 3 (article 1, section 8, clause 3) το πολιτειακό δίκαιο δεν επιτρέπεται να εμποδίζει το διαπολιτειακό εμπόριο (Σταμέλος, 2018, σ. 2). Επίσης, το δίκαιο του ανταγωνισμού στις ΗΠΑ διαμορφώνεται και με βάση τη νομολογία δια της ερμηνείας των νόμων με βάση τον κανόνα της εύλογης κρίσης (rule of reason). Μπορεί, δηλαδή, μία πράξη να συνιστά *per se* παράβαση με βάση το νόμο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις να απαιτείται ενδελεχής εξέταση των περιστατικών και στάθμιση των εκάστοτε συμφερόντων για να διαπιστωθεί αν πρόκειται για παράβαση, ή όχι, και, συνεπώς, αν πρέπει, ή όχι, να ακολουθήσει η τιμωρία του ενόχου. Ο κανόνας της εύλογης κρίσης (rule of reason) περιλαμβάνει: α) τον προσδιορισμό της σχετικής αγοράς, β) τον καθορισμό της οικονομικής δύναμης του εναγόμενου, γ) την αξιολόγηση πολλών άλλων παραγόντων για να διαπιστωθεί αν ο περιορισμός που επήλθε έχει επηρεάσει αρνητικά τον ανταγωνισμό στην συγκεκριμένη αγορά και δ) τον προσδιορισμό των λόγων που θεμελιώνουν θεμιτό τον επιδιωκόμενο σκοπό και της αναγκαιότητας του περιορισμού προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός (Farantouris, 2003, σ. 50). Ο ενάγων είναι αυτός που φέρει το βάρος της απόδειξης ότι ο περιορισμός που προήλθε από συγκεκριμένη επιχειρηματική συμπεριφορά είναι παράνομος κατά το δίκαιο του ανταγωνισμού.

Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος του Sherman, όπως ισχύει, απαγορεύει ρητά το μονοπώλιο αλλά και κάθε συνεργασία μεταξύ προσώπων ή επιχειρήσεων που μπορεί να περιορίσει τον ανταγωνισμό. Ο νόμος αναφέρει τα εξής: «Κάθε πρόσωπο που θα μονοπωλήσει ή θα επιχειρήσει να μονοπωλήσει ή να συνενωθεί ή να συνωμοτήσει με οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο ή πρόσωπα για να μονοπωλήσει οποιοδήποτε μέρος του εμπορίου ανάμεσα σε διάφορες Πολιτείες ή με ξένα κράτη θα θεωρηθεί ένοχο παραπτώματος [...]» (Sherman Act § 2, 15 U.S.C. § 2). «Κάθε σύμβαση, συνδυασμός με τη μορφή άτυπης συμφωνίας (trust) ή με άλλη μορφή ή συνωμοσία που εμποδίζει τη συναλλαγή ή το εμπόριο ανάμεσα σε διάφορες Πολιτείες και με ξένες χώρες κηρύσσεται με τον παρόντα νόμο παράνομη [...]» (Sherman Act § 3, 15 U.S.C. § 3).

Ωστόσο, επειδή το αρχικό κείμενο του νόμου δεν καθιστούσε με σαφήνεια τις συμπεριφορές των επιχειρήσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περιορισμό του ανταγωνισμού, και άρα που μπορούσαν να καταστούν κατά το νόμο παράνομες, ψηφίσθηκε επιπρόσθετη νομοθεσία με αναφορά σε πιο συγκεκριμένες πρακτικές. Έτσι, στα άρθρα του νόμου Clayton απαγορεύονται η διακριτική τιμολόγηση (discrimination in price) που μειώνει τον ανταγωνισμό, η χρήση συνδεδεμένων πωλήσεων (tie-in-sales)³⁴ και αποκλειστικής αντιπροσώπευσης (exclusive dealings), ενώ σε άλλο σημείο απαγορεύεται η δημιουργία των αλληλοσυνδεόμενων διευθυντηρίων (interlocking directorates) ανάμεσα σε επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται.

Συγκεκριμένα στο Clayton Act § 2a, όπως ισχύει, αναφέρεται ότι:

«Είναι παράνομο κάθε πρόσωπο που ασκεί το εμπόριο, στο πλαίσιο αυτού του εμπορίου, είτε άμεσα είτε έμμεσα, να εισάγει διακρίσεις σε τιμές μεταξύ διαφορετικών αγοραστών των εμπορευμάτων παρόμοιου βαθμού και ποιότητας, όταν οι αγορές ή οι αγορές που εμπλέκονται σε αυτές τις διακρίσεις στο εμπόριο, όπου τα εν λόγω προϊόντα πωλούνται για χρήση, κατανάλωση ή μεταπώληση εντός των Ηνωμένων Πολιτειών ή οποιασδήποτε επικράτειάς τους ή της περιφέρειας της Κολούμπια ή οποιασδήποτε νησιωτικής κατοχής ή άλλου τόπου που υπάγεται στη δικαιοδοσία των Ηνωμένων Πολιτειών και όπου το αποτέλεσμα μιας τέτοιας διάκρισης μπορεί να μειώσει ουσιαστικά τον ανταγωνισμό ή να δημιουργήσει μονοπώλιο σε οποιοδήποτε εμπόριο ή να τραυματίσει, να καταστρέψει ή να εμποδίσει τον ανταγωνισμό με οποιοδήποτε πρόσωπο που χορηγεί ή εν γνώσει του λαμβάνει το όφελος από μια τέτοια διάκριση, ή με πελάτες οποιοδήποτε από αυτούς [...]».

Παράλληλα, το Federal Trade Commission Act (Section 5) απαγορεύει τις άδικες ή παραπλανητικές πράξεις ή πρακτικές (unfair or deceptive acts or practices) που επηρεάζουν το εμπόριο. Το Ανώτατο Αμερικανικό Δικαστήριο (US Supreme Court) απεφάνθη ότι υπάρχουν περισσότερες άδικες (unfair) μέθοδοι ανταγωνισμού από αυτές που αναφέρονται στο νόμο.

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί εύκολα κανείς να διαπιστώσει ότι ο αμερικανικός αντιμονοπωλιακός νόμος δεν αναγνωρίζει ευθέως την έννοια της δεσπόζουσας θέσης. Ούτε ορίζεται η μονοπωλιακή ισχύς από τον ίδιο το νόμο. Η μονοπωλιακή δύναμη μίας επιχείρησης έχει ορισθεί από την αμερικάνικη νομολογία (case law) ως η ικανότητα ελέγχου των τιμών ή του εκτοπισμού του ανταγωνισμού. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό σχετικά με την καταχρηστική

---

³⁴ Περιπτώσεις συνδεδεμένων προϊόντων, γνωστές και ως “tying” ή “bundling”.

εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης μίας επιχείρησης του αμερικανικού δικαίου είναι ότι εξετάζει τόσο τις ενδεχόμενες αντι-ανταγωνιστικές (anti-competitive) όσο και τις προ-ανταγωνιστικές επιπτώσεις (pro-competitive effects) της επιχειρηματικής συμπεριφοράς. Η διαφοροποίηση μεταξύ της αντι-ανταγωνιστικής και της προ-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς είναι ότι η μεν πρώτη αλλοιώνει την αποτελεσματικότητα των ανταγωνιστών, ενώ η δεύτερη, ουσιαστικά, συνίσταται στην απόκτηση ή διατήρηση της μονοπωλιακής ισχύος μίας επιχείρησης μέσω ισχυρών οικονομικών κλίμακας που την κάνουν πιο αποτελεσματική, και, συνεπώς, πιο επικίνδυνη για τον ανταγωνισμό. Αξίζει να τονισθεί ότι σύμφωνα με απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου, οι αντιανταγωνιστικές επιπτώσεις μίας γεωγραφικής αγοράς ή ενός προϊόντος δεν μπορούν να αντισταθμιστούν από τις προ-ανταγωνιστικές επιπτώσεις (pro-competitive effects) ή από την ικανότητα της επιχείρησης να ανταγωνίζεται σε διαφορετικό προϊόν ή γεωγραφική αγορά (Farantouris, 2003, σ. 43). Από αυτό συμπεραίνεται ότι οποιαδήποτε επιχειρηματική συμπεριφορά κριθεί ότι περιορίζει τον ανταγωνισμό θεωρείται παράνομη χωρίς άλλο αντιστάθμισμα ή ελαφρυντικό. Για το λόγο αυτό, παραμένει κρίσιμος ο κανόνας της εύλογης κρίσης (rule of reason) για την ορθή εκτίμηση μίας συμπεριφοράς ως παράνομης ή μη.

Για να αποδειχθεί μία μονοπωλιακή συμπεριφορά παράνομη δεν αρκεί να αποδειχθεί η ζημία ενός ανταγωνιστή, καθώς αυτό θα μπορούσε να επέλθει και από την προ-ανταγωνιστική επιχειρηματική συμπεριφορά, αλλά, αντίθετα, θα πρέπει συνολικά να έχει ζημιωθεί ο ανταγωνισμός. Συνεπώς, το βασικό στοιχείο είναι να αποδειχθεί, κατά το αμερικανικό δίκαιο, αν η συμπεριφορά που υιοθετεί μία δεσπόζουσα επιχείρηση είναι παράνομα παρεμποδιστική (unlawfully exclusionary), γεγονός που βλάπτει τον ανταγωνισμό και άρα μειώνει την κοινωνική ευημερία. Το δίκαιο, σε μία τέτοια περίπτωση, παρεμβαίνει μόνο εφόσον υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της συμπεριφοράς και της μονοπωλιακής δύναμης (Vickers, 2005, 244 - 260). Γενικότερα, η συμπεριφορά μιας επιχείρησης (single firm conduct) θεωρείται ότι παραβιάζει το νόμο μόνο εάν επιχειρείται μονοπώλιο με παράλογες πρακτικές (unreasonable methods). Για να διαπιστωθεί, κατά το δικαστήριο, εάν εφαρμόζονται τέτοιες πρακτικές εξετάζεται η περίπτωση ύπαρξης θεμιτής και νόμιμης επιχειρηματικής αιτιολόγησης.

3.4.2 Κυρώσεις λόγω μη εφαρμογής νομοθεσίας

Κάθε μονοπώλιο, συμφωνία καθορισμού τιμών, κατανομή αγορών παράνομη σύμπραξη ή συγκέντρωση που περιορίζει τον ανταγωνισμό απαγορεύεται. Οι ποινές είναι αστικές, με

πρόβλεψη της «τριπλής αποζημίωσης», και ποινικές (Σταμέλος, 2018, σ. 2). Συγκεκριμένα ο νόμος Clayton εξουσιοδοτεί τους ιδιωτικούς φορείς να μηνύσουν για τριπλή αποζημίωση όταν έχουν υποστεί βλάβη από συμπεριφορά που παραβιάζει είτε το νόμο Sherman είτε το νόμο Clayton και για την έκδοση δικαστικής απόφασης που απαγορεύει την αντιανταγωνιστική πρακτική στο μέλλον. Τα πρόστιμα για παράβαση του αντιμονοπωλιακού νόμου είναι σοβαρά, ενώ ο νόμος Sherman είναι και ποινικός και διώκει τόσο τα πρόσωπα όσο και τις επιχειρήσεις που παραβιάζουν το νόμο.

Συγκεκριμένα και σύμφωνα με το Sherman Act (15 U.S.C. § 2) ο ένοχος τιμωρείται με χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει τα 100 εκατομμύρια δολάρια εάν είναι εταιρία ή, αν πρόκειται για πρόσωπο, ένα εκατομμύριο δολάρια, ή με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα 10 έτη ή και με τις δύο αυτές ποινές, κατά την κρίση του δικαστηρίου. Με άλλα λόγια, ο νόμος Sherman κηρύσσει τις παραβάσεις ως κακούργημα αντί παράπτωμα με ποινή φυλάκισης και δυνατότητα τριπλής αποζημίωσης. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ (Department of Justice) και το FTC είναι οι ομοσπονδιακοί ρυθμιστές (federal regulators) που έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την εφαρμογή του αντιμονοπωλιακού νόμου στις ΗΠΑ.

3.4.3 Συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ για την εφαρμογή της νομοθεσίας του ανταγωνισμού

Στο πλαίσιο της καλής συνεργασίας ΗΠΑ και ΕΕ καθώς και για την προάσπιση των αμοιβαίων συμφερόντων τους, η κυβέρνηση των ΗΠΑ και η ΕΕ προέβησαν σε γραπτή συμφωνία για τη διασφάλιση της τήρησης των όρων του διατλαντικού εμπορίου, της προστασίας του ανταγωνισμού και την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού. Όπως αναφέρεται στην «Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού», που υπεγράφη το 1991, σκοπός της Συμφωνίας είναι να προάγει τη συνεργασία και το συντονισμό και να ελαχιστοποιήσει την πιθανότητα ή την επίδραση διαφορών μεταξύ των μερών στην εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού. Έτσι, στο άρθρο IV της εν λόγω Συμφωνίας συμφωνείται ότι οι αρχές ανταγωνισμού εκάστου μέρους θα παρέχουν τη συνδρομή τους στις αρχές ανταγωνισμού του άλλου μέρους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, καθώς στην αρχή της Συμφωνίας αυτή αναφέρονται ρητά οι αντιμονοπωλιακοί νόμοι κάθε πλευράς, συναντάμε ακόμη έναν νόμο που προστίθεται στην σχετική αμερικανική νομοθεσία, το νόμο περί δασμών Ουίλσον (the Wilson Tariff Act).

Σύμφωνα με το νόμο αυτό (Wilson Tariff Act § 73, 15 U.S.C. § 8), οποιοσδήποτε εισάγει οποιοδήποτε αντικείμενο περιορίζοντας το εμπόριο ή τον ελεύθερο ανταγωνισμό κρίνεται ένοχος παραπτώματος.

Διαπιστώνεται, τέλος, ότι ούτε και στην εν λόγω Συμφωνία υπάρχει ρητή απαγόρευση σε καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης. Μία τέτοια απαγόρευση μπορεί να προκύψει κατόπιν εξέτασης των πραγματικών περιστατικών ως γενικότερη συμπεριφορά επιχείρησης που παρεμποδίζει ή τείνει να παρεμποδίσει ή να εκτοπίσει τον ελεύθερο ανταγωνισμό της αγοράς σε βάρος καταναλωτών ή άλλων επιχειρήσεων.

3.5 Σύγκριση των νομοθετικών στοιχείων μεταξύ Ελλάδας - ΕΕ - ΗΠΑ

Μελετώντας το δίκαιο που ισχύει σήμερα στις τρεις περιπτώσεις της Ελλάδας, ΕΕ και ΗΠΑ διαπιστώνει κανείς ότι υπάρχουν ομοιότητες, αλλά και διαφορές. Στον πίνακα που ακολουθεί στο τέλος του κεφαλαίου συγκεντρώνονται τα βασικά σημεία της νομοθεσίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και αποτυπώνονται συνοπτικά οι κύριες ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν μεταξύ τους.

3.6 Συμπεράσματα

Η νομοθεσία για την αντιμετώπιση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης μίας επιχείρησης δεν μπορεί να μελετηθεί μεμονωμένα και αποκομμένα από το γενικότερο πλαίσιο του δικαίου για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού. Τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και ενωσιακό, αλλά και, ιδίως, σε αμερικανικό, οι πρακτικές που ακολουθεί μία επιχείρηση εκμεταλλεόμενη τη δεσπόζουσα θέση της αξιολογούνται τόσο σε συνάρτηση με το ευρύτερο πλαίσιο του αντιμονοπωλιακού δικαίου, όσο και με βάση τις ειδικότερες διατάξεις του νόμου. Έτσι, για παράδειγμα, για συμπεριφορά επιχείρησης που παραβιάζει τον ανταγωνισμό στην ελληνική αγορά θα ληφθεί υπόψη το άρθρο 2 του ν.3959/2011 εφόσον πρόκειται για δεσπόζουσα επιχείρηση. Αντίστοιχα, αν περιορίζεται ο ανταγωνισμός προϊόντων ή υπηρεσιών σε μεγαλύτερη σχετική αγορά και, ιδίως, μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, τότε εφαρμόζονται κατά περίπτωση τα άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ. Οι αρχές ανταγωνισμού κάθε κράτους μέλους διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο τόσο στην ομοιόμορφη εφαρμογή των κανόνων του ενωσιακού δικαίου του ανταγωνισμού, όσο και στη διασφάλιση ενός υγιούς καθεστώτος ανταγωνισμού.

Από την άλλη μεριά, κατά το αμερικανικό δίκαιο τα πράγματα φαίνεται να είναι πιο σύνθετα. Κι αυτό διότι, ενώ οι βασικοί αντιμονοπωλιακοί νόμοι που ισχύουν στις ΗΠΑ είναι α) ο νόμος Sherman, που απαγορεύει κάθε περιορισμό του εμπορίου και κάθε μονοπώλιο, β) ο νόμος Clayton, που απαγορεύει κάθε αντιμονοπωλιακή συγκέντρωση επιχειρήσεων, κάθε διάκριση τιμών και κάθε πρακτική δέσμευσης προϊόντων (tying) ή αποκλειστικής αντιπροσώπευσης (exclusive dealing), και γ) ο νόμος FTC που βοηθά στην διερεύνηση των αντιμονοπωλιακών περιπτώσεων, εφαρμόζεται παράλληλα από το δικαστήριο, σε περιπτώσεις όπου δεν πρόκειται για *per se* παραβάσεις, μία άλλη προσέγγιση που βασίζεται στον κανόνα της εύλογης κρίσης (the rule of reason). Σε τέτοιες περιπτώσεις αξιολογούνται όλα τα πραγματικά περιστατικά που μπορούν να θεμελιώσουν την υπό εξέταση παράβαση, ενώ ο κατηγορούμενος επωμίζεται το βάρος της αντίθετης απόδειξης των γεγονότων, ότι, δηλαδή, οι πρακτικές που χρησιμοποίησε δεν ήταν παράλογες (unreasonable) αλλά δικαιολογούσαν κάποιο επιχειρηματικό οικονομικό σκοπό. Επίσης, παράλληλα με τους τρεις βασικούς ομοσπονδιακούς νόμους, ισχύουν και οι πολιτειακοί νόμοι, δηλαδή οι αντίστοιχοι νόμοι για το δίκαιο ανταγωνισμού της κάθε μίας πολιτείας των ΗΠΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΕΕ - ΗΠΑ			
	ΕΛΛΑΔΑ	ΕΕ	ΗΠΑ
ΚΥΡΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ			
ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Ν. 3959/2011 περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού	Άρθρα 101 και 102 της ΣΛΕΕ (πρώην 81 και 82 της ΣΕΚ αντίστοιχα), Κανονισμός 1/2003, Οδηγία 2019/1	Sherman Act, Clayton Act, Federal Trade Commission Act, Wilson Tariff Act ¹ και σχετική νομολογία
ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Δεν δίνεται ο ορισμός από το νόμο	Νομολογία ΔΕΚ (ΔΕΕ)	Δεν δίνεται ο ορισμός από το νόμο
ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ	Δεν ορίζεται η δ.θ.	Νομολογία ΔΕΚ (ΔΕΕ)	Νομολογία (case law)
ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ	Δεν δίνεται ο ορισμός από το νόμο	Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ²	Δεν δίνεται ο ορισμός από το νόμο
ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ Δ. Θ.	Άρθρο 2 Ν. 3959/2011	Άρθρο 102 ΣΛΕΕ και νομολογία ΔΕΚ (ΔΕΕ)	Δεν αναγνωρίζεται ρητά από το νόμο
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ Δ. Θ.	Άρθρο 2 Ν. 3959/2011	Άρθρο 102 ΣΛΕΕ	Δεν αναγνωρίζεται ρητά από το νόμο
ΚΥΡΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	Αποκλεισμός της εισόδου, εκπομπή από την αγορά, επιβολή κάθετων περιορισμών, με συνδεδεμένες πωλήσεις, επιθετική τιμολόγηση, εκπτώσεις πίστης ή σταυροειδείς επιδοτήσεις.	Συμφωνίες αποκλειστικότητας, πρακτικές δέσμευσης και δευτερογενούς, τακτική εξόντωσης, άρνηση προμήθειας και συμπίεση του περιθωρίου κέρδους	Καθολισμός τιμών, κατανομή αγοράς, ελάχιστη διατήρηση τιμής μεταπώλησης, συμφωνίες σύνδεσης προϊόντων (tying), οπασιδήποτε συμπεριφορά θεωρείται παράλογη (unreasonable)
ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑ ΘΕΣΗ	Άρθρο 2 Ν. 3959/2011	Άρθρο 102 ΣΛΕΕ	Δεν αναγνωρίζεται
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ/Α ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	Επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων ³	Επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων	Φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις που ασκούν το εμπόριο
ΟΜΙΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	Εξαιρούνται καθώς θεωρούνται ενιαία οικονομική οντότητα	Εξαιρούνται καθώς θεωρούνται ενιαία οικονομική οντότητα	Δεν αναγνωρίζεται ρητά από το νόμο
ΑΡΜΟΔΙΑ ΑΡΧΗ	Επιτροπή Ανταγωνισμού	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Υπουργείο Δικαιοσύνης (Department of Justice) και Επιτροπή Ομοσπονδιακού Εμπορίου (FTC)
ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Συστάσεις, μέτρα συμπεριφοράς ή επιβολή προστίμων	Συστάσεις, μέτρα συμπεριφοράς ή επιβολή προστίμων	Επιβολή προστίμων (χρηματική ποινή) ή ποινή φυλάκισης ή και τα δύο
ΕΙΔΟΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ & ΨΩΟΣ ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ	Πρόστιμο μέχρι το 10% επί των ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης.	Πρόστιμα ως ποσοστό των ετήσιων πωλήσεων του προϊόντος που αφορά η παράβαση. Η επιβολή ή όχι προστίμου καθώς και το ύψος του εξαρτώνται, ιδίως, από τη σοβαρότητα της παραβάσης, τη διάρκεια της και το μέγεθος των επιχειρήσεων.	Ο ένοχος τιμωρείται με χρηματική ποινή που δεν υπερβαίνει τα 100 εκατομμύρια δολάρια εάν είναι εταιρία ή, αν πρόκειται για πρόσωπο, ένα εκατομμύριο δολάρια, ή με φυλάκιση που δεν υπερβαίνει τα 10 έτη ή και με τις δύο αυτές ποινές, κατά την κρίση του δικαστηρίου.
ΣΥΜΠΡΑΞΕΙΣ, ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΑΓΟΡΕΣ	Άρθρα 1 και 5 Ν. 3959/2011	Άρθρο 101 ΣΛΕΕ	Section 7 Clayton Act
ΤΟΜΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	Δημόσιος και ιδιωτικός τομέας	Δημόσιος και ιδιωτικός τομέας	Ιδιώτες
ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ / ΑΠΑΛΛΑΓΕΣ	Η εκ του νόμου εξάρτηση αφορά συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές (άρθρο 1 Ν. 3959/2011)	Κανονισμός (ΕΕ) 330/2010 για ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών ⁴	Η εκ του νόμου εξάρτηση αφορά πρακτικές που δικαιολογούν κάποιο επιχειρηματικό οικονομικό σκοπό
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΠΟΥ ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΝΤΑΙ ΡΗΤΑ	α) άμεση ή έμμεση επιβολή μη εύλογων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β) περιορισμός της παραγωγής, της διανομής ή της τεχνολογικής ανάπτυξης με ζημία των καταναλωτών, γ) εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές, ιδίως στην αδικαιολόγητη άρνηση πώλησης, αγοράς ή άλλης συναλλαγής, με αποτέλεσμα να περιέρχονται ορισμένες επιχειρήσεις σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, δ) εξάρτηση της σύμβασης από τη φύση τους ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνθήκες δεν συνδέονται με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών	α) άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, β) περιορισμός της παραγωγής, της διανομής ή της τεχνολογικής ανάπτυξης επί ζημία των καταναλωτών, γ) εφαρμογή άνισων όρων επί ισοδύναμων παροχών έναντι των εμπορικών συναλλασσομένων, με αποτέλεσμα να περιέρχονται αυτοί σε μειονεκτική θέση στον ανταγωνισμό, δ) εξάρτηση της σύμβασης από τη φύση τους ή σύμφωνα με τις εμπορικές συνθήκες δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών	Μονοπώληση, συμφωνία, παράνομη σύμπραξη ή συγκέντρωση που περιορίζει τον ανταγωνισμό, διακριτική τιμολόγηση (discrimination in price) που μειώνει τον ανταγωνισμό, χρήση συνδεδεμένων πωλήσεων ("tying" ή "bundling") και αποκλειστική αντιπροσώπευση (exclusive dealings), δημιουργία των αλληλοσυνδεδεμένων διευθυντηρίων (interlocking directorates) ανάμεσα σε επιχειρήσεις που ανταγωνίζονται, καθολισμός τιμών, περιορισμοί στην είσοδο της αγοράς νέου ανταγωνιστή ⁵ , στιδήποτε άλλο κριθεί από το δικαστήριο ως παράβαση του νόμου με βάση τον κανόνα της εύλογης κρίσης (rule of reason).

Υποσημειώσεις Πίνακα

- 1 Αναφέρεται ιδίως στη «Συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ για την εφαρμογή της νομοθεσίας του ανταγωνισμού»
- 2 Βλ. Βέττας και Κατσουλάκος, (2004), σ. 293
- 3 Η ένωση επιχειρήσεων προϋποθέτει πλειονότητα επιχειρήσεων που συνδέονται μεταξύ τους με οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης συνεργασίας και δεν απαιτείται νομική προσωπικότητα (Κοτσίρης, 2015, σ. 432 - 433)
- 4 Με βάση το σκεπτικό ότι πρόκειται για εκείνες τις κάθετες συμφωνίες που οδηγούν σε βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής και εξασφαλίζουν στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από τα οφέλη που προκύπτουν. Δεν απαλλάσσει κάθετες συμφωνίες οι οποίες περιέχουν περιορισμούς που κατά πάσα πιθανότητα θα περιορίσουν τον ανταγωνισμό και θα ζημιώσουν τους καταναλωτές ή που δεν είναι απαραίτητοι για την επίτευξη καλύτερης αποτελεσματικότητας.
- 5 Βλ. Σταμέλος, (2018), σ. 9

3.7 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 3ου Κεφαλαίου

❖ Ελληνική

- Απόφαση του Δικαστηρίου, (1979), *Hoffmann - La Roche κατά Επιτροπής*, Υπόθεση 85/76. (Διαθέσιμο: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4073c8b0-f562-488f-a435-768f4efae3b2/language-el>).
- Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., (2004), *Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική, Τα Οικονομικά των Παρεμβάσεων σε Μονοπώλια και Ολιγοπώλια*, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, σ. 70 - 71, 293 - 296, 347 - 358.
- Δελούκα - Ιγγλέση Κ., (2017), *Δίκαιο του Ανταγωνισμού*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, σ. 1 - 157.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2016), *Ανακοινώσεις και Πληροφορίες*, EL C202, σ. 88 - 89.
(Διαθέσιμο: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_c_2016_202_full_el_txt.pdf)
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2010), *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 330/2010 της Επιτροπής της 20ής Απριλίου 2010 για την εφαρμογή του άρθρου 101 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών*, L 102/1.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2019), *Οδηγία (ΕΕ) 2019/1 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2018 για την παροχή αρμοδιοτήτων στις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ώστε να επιβάλλουν αποτελεσματικότερα τους κανόνες και για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς*, L 11/3.
- Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2003), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2002 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης*, L 1/1.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2009), *Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις*, E(2009) 864.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου, IP/17/685. (Διαθέσιμο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-685_el.htm).
- Κοτσίρης Λ., (2015), *Δίκαιο Ανταγωνισμού*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Έβδομη Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Μέρος Β', Κεφ. 1 - 3.

- Ναλπαντίδου Σ. και Χατζής Α., (2011), *Η Θεωρία της Ρύθμισης*, Ανάτυπο από την Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης, Τεύχος 16ο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σ. 135, 152.
- Salvatore D., (2012), *Επιχειρησιακή Οικονομική στο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον*, Επιμέλεια Β. Πέκκα - Οικονόμου, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, Κεφ. 12, σ. 725 - 732, 751 - 760.
- *Σύνταγμα της Ελλάδας και Διεθνείς Συμβάσεις*, (2009), Έκδοση 4^η, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας.
- Σουφλερός Η., (2015), *Ο κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ (άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ): κατ' άρθρο ερμηνεία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 51 - 54, 73 - 79.
- Σταμέλος Χ., (2012), *Η συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ για την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού: η συναρμογή της εξωχωρικότητας του δικαίου ανταγωνισμού των συμβαλλομένων μερών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 1 - 25.
- Σταμέλος Χ., (2018), *Το δίκαιο του ελεύθερου και αθέμιτου ανταγωνισμού των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής: εισαγωγή στο ομοσπονδιακό δίκαιο και στα δίκαια των πενήντα Πολιτειών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 1 - 20.
- ΦΕΚ 93, (2011), Νόμος 3959, *Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού*.
- ΦΕΚ Β 40, (2018), *Κωδικοποίηση του ν. 2251/1994 (Α' 191) «Προστασία των Καταναλωτών» σε ενιαίο κείμενο*.
- ΦΕΚ 278, (1977), Νόμος 703, *Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελευθέρου ανταγωνισμού*.
- Χριστιανός Β., (2012), *Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ: κατ' άρθρο ερμηνεία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 560 - 580.

❖ Αγγλική

- Farantouris N., (2003), *Merger Control & Antitrust Enforcement in the EU and US: A Comparative Analysis*, European Papers, European Review of Public Law, Esperia Publications Ltd, London, σ. 33 - 53.
- Official Journal of the European Communities, (1995), *Agreement between the Government of the United States of America and the Commission of the European Communities regarding the application of their competition laws*, No L 95/47 (Available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21995A0427\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21995A0427(01)&from=EN)).

- Reinker K. and Danzig L., (2018), *Dominance, United States*, σ. 1 - 13. (Available at: <https://gettingthedealthrough.com/area/10/jurisdiction/23/dominance-2017-united-states/>).
- Vickers J., (2005), *Abuse of market power*, *The Economic Journal*, F244 - F261.

❖ **Διαδικτυακοί Σύνδεσμοι**

- <https://www.epant.gr>
- <https://eur-lex.europa.eu>
- <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>
- <https://www.justice.gov/atr>
- <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/2>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΖΟΥΣΑΣ ΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

4.1 Εισαγωγή

Στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας αναλύθηκαν, αφενός, οι επιπτώσεις στην οικονομία και την κοινωνία από την καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης και, αφετέρου, το νομικό πλαίσιο το οποίο απαγορεύει τέτοιες καταχρηστικές επιχειρηματικές συμπεριφορές. Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθεται περίπτωση επιχείρησης που, βάσει της αρχικής απόφασης της Επιτροπής (Υπόθεση COMP/39.525 - Telekomunikacja Polska)³⁵ και μετέπειτα του ΔΕΕ, διέπραξε παράβαση του άρθρου 102 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μελέτη της συγκεκριμένης περίπτωσης παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τον έλεγχο και το σκεπτικό της Επιτροπής για την διαπίστωση και νομική στοιχειοθέτηση της καταχρηστικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης, αλλά και το νομικό έρεισμα της απόφασης για την επιβολή ενός δυσθεώρητου προστίμου. Η παρουσίαση της περίπτωσης αυτής στηρίζεται στις κατά χρονολογική σειρά δημοσιευμένες ανακοινώσεις και σχετικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής καθώς και στις δημοσιευμένες αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου (Υπόθεση T-486/11, Υπόθεση C-123/16 P) στο οποίο προσέφυγε αργότερα η εναγόμενη εταιρεία ζητώντας, αρχικά, την ολική ή μερική ακύρωση της απόφασεως και, εν συνεχεία, την αναίρεση της επίδικης απόφασης. Η Επιτροπή δημοσιεύει τα ονόματα των μερών και τα ουσιώδη στοιχεία της κάθε απόφασης, περιλαμβανομένων των κυρώσεων που επιβάλλονται, λαμβάνοντας υπόψη το έννομο συμφέρον των επιχειρήσεων για την προστασία του επιχειρηματικού τους απορρήτου. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι, συνεπώς, να συνδέσει τη θεωρία που εξετάστηκε σε προηγούμενα κεφάλαια με την εφαρμογή της στην πράξη αντλώντας παράδειγμα από την πραγματική οικονομία.

4.2 Η περίπτωση κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης και αντιμετώπισή της

4.2.1 Διαδικασία

---

³⁵ Κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2011) 4378. Περίληψη της απόφασης δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 9^{ης} Νοεμβρίου 2001 (EE C 324, σ.7).

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2008 οι υπάλληλοι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διενήργησαν αιφνίδιο έλεγχο στις εγκαταστάσεις της Telekomunikacja Polska S.A. (στο εξής «TP»), του κατεστημένου φορέα εκμετάλλευσης τηλεπικοινωνιών στην Πολωνία³⁶. Η Επιτροπή είχε λόγους να πιστεύει ότι η εν λόγω εταιρεία μπορεί να παραβίασε τους κανόνες της Συνθήκης ΕΚ [ΣΛΕΕ] σχετικά με την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης στην αγορά (άρθρο 82) [άρθρο 102]. Οι υπάλληλοι της Επιτροπής συνοδεύονταν από τους ομολόγους τους από την πολωνική εθνική αρχή ανταγωνισμού - Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów για τον έλεγχο στις αγορές χονδρικής για ευρυζωνική πρόσβαση στο Διαδίκτυο από την TP στους νέους φορείς εκμεταλλεύσεως, τους καλούμενους «εναλλακτικούς φορείς εκμεταλλεύσεως» (ΕΦΕ)³⁷. Στις 22 Ιουνίου 2011, η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 102 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία απευθυνόταν στην TP.

4.2.2 Σχετικές αγορές

Η Επιτροπή προσδιόρισε τρεις αγορές σχετικών προϊόντων βάσει της ανάλυσης της δυνατότητας αμοιβαίας υποκατάστασης της προσφοράς και της ζήτησης, καθώς και βάσει των ανταγωνιστικών περιορισμών³⁸:

- την αγορά χονδρικής παροχής ευρυζωνικής πρόσβασης («αγορά BSA»),
- την αγορά χονδρικής (φυσικής) πρόσβασης σε υποδομή δικτύου (συμπεριλαμβανομένης μεριζόμενης πρόσβασης ή πλήρως αποδεσμοποιημένης πρόσβασης) σε σταθερή θέση («χονδρική αγορά LLU»), και
- τη μαζική αγορά λιανικής, ήτοι την αγορά τυποποιημένων ευρυζωνικών προϊόντων που προσφέρονται σε σταθερή θέση από τους φορείς τηλεπικοινωνιών στους δικούς τους τελικούς χρήστες.

Ως σχετική γεωγραφική αγορά ορίστηκε το σύνολο της πολωνικής επικράτειας.

---

³⁶ MEMO/08/666 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

³⁷ Διευκρινίζεται ότι, σύμφωνα με την απόφαση της υπόθεσης T-486/11, στο πλαίσιο της απελευθέρωσης του τομέα των τηλεπικοινωνιών αναπτύχθηκε και ρυθμίστηκε η αδεσμοποίητη πρόσβαση (unbundled access) στον τοπικό βρόχο που επιτρέπει στους ΕΦΕ να χρησιμοποιούν τις ήδη υπάρχουσες τηλεπικοινωνιακές υποδομές οι οποίες ανήκουν στους ιστορικούς φορείς εκμεταλλεύσεως προκειμένου να προσφέρουν διάφορες υπηρεσίες στους τελικούς χρήστες, ανταγωνιζόμενοι τους ιστορικούς φορείς εκμεταλλεύσεως. Κύριος λόγος της εξελίξεως αυτής ήταν το γεγονός ότι δεν ήταν οικονομικά βιώσιμο για τους ΕΦΕ να κατασκευάσουν εκ νέου τηλεπικοινωνιακές υποδομές συγκρίσιμες, από τεχνολογικής απόψεως και γεωγραφικής καλύψεως, με τις υποδομές των ιστορικών φορέων εκμεταλλεύσεως. Για την πρόσβαση σε δίκτυο ιστορικού φορέα εκμεταλλεύσεως, οι ΕΦΕ επιλέγουν καταρχάς τις οικονομικότερες τεχνολογικές λύσεις, οι οποίες ανήκουν στον ιστορικό φορέα εκμεταλλεύσεως. Ακολούθως, άπαξ εξασφαλίσουν την πελατεία τους, οι ΕΦΕ περνούν σε λύσεις οι οποίες απαιτούν μεγαλύτερες επενδύσεις για την κατασκευή τμημάτων του δικού τους δικτύου που συνδέεται με το δίκτυο του ιστορικού φορέα.

³⁸ Περίληψη της Απόφασης της Επιτροπής της 22^{ης} Ιουνίου 2011 (Υπόθεση COMP/39.525)

4.2.3 Δεσπόζουσα θέση

Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η TP κατείχε δεσπόζουσα θέση στις αγορές προϊόντων λόγω των κάτωθι γεγονότων³⁹:

- Η TP είναι ο μοναδικός πάροχος χονδρικής LLU και BSA στην Πολωνία. Ως εκ τούτου, το μερίδιο αγοράς της TP στις αγορές χονδρικής ανέρχεται στο 100%.
- Κατά την περίοδο που καλύπτεται από την παρούσα απόφαση, η TP κατείχε επίσης υψηλά μερίδια αγοράς στη λιανική αγορά. Από άποψη εσόδων, τα μερίδια αγοράς της TP κυμαίνονταν από 57 % έως 46 %. Από άποψη αριθμού γραμμών, τα μερίδια αγοράς της TP κυμαίνονταν από 58 % έως 40 %. Επιπλέον, η παρουσία στην αγορά της PTK, η οποία είναι θυγατρική της TP, μεγεθύνει και ενισχύει τη θέση του ομίλου της TP στη λιανική αγορά.
- Πέραν τούτων, υφίστανται σημαντικοί φραγμοί εισόδου και επέκτασης στις σχετικές αγορές. Αυτοί οφείλονται στο γεγονός ότι η αναπαραγωγή του δικτύου της TP δεν είναι οικονομικά βιώσιμη. Μεταξύ άλλων φραγμών συγκαταλέγονται οι επενδύσεις και οι μη ανακτήσιμες δαπάνες, η περιορισμένη διαφοροποίηση προϊόντων και τιμών, καθώς και η απουσία αντισταθμιστικής αγοραστικής ισχύος. Οι ψηλοί φραγμοί εισόδου και επέκτασης συνάδουν με την διαπιστωθείσα διάρθρωση της αγοράς, στο πλαίσιο της οποίας ένα μικρό μόνο μέρος της αγοράς μένει για τους ανταγωνιστές της TP, έως 9 % (ως προς τον αριθμό γραμμών) στην περίπτωση της Netia, του μεγαλύτερου ανταγωνιστή της TP στον τομέα της DSL.

4.2.4 Η παράβαση

Η Επιτροπή εξέδωσε, στις 26 Φεβρουαρίου 2010, κοινοποίηση αιτιάσεων (statement of objections)⁴⁰, στην οποία η TP απάντησε στις 2 Ιουνίου 2010. Στην ανακοίνωση αιτιάσεων, η Επιτροπή κατέληξε στο προκαταρκτικό συμπέρασμα ότι η TP κατείχε δεσπόζουσα θέση στις σχετικές αγορές και είχε προβεί σε κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης της αρνούμενη να

---

³⁹ Περίληψη της Απόφασης της Επιτροπής της 22^{ας} Ιουνίου 2011 (Υπόθεση COMP/39.525)

⁴⁰ Η κοινοποίηση αιτιάσεων αποτελεί επίσημο βήμα στις έρευνες της Επιτροπής σχετικά με την αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, στις οποίες η Επιτροπή ενημερώνει εγγράφως τα ενδιαφερόμενα μέρη για τις αντιρρήσεις που διατυπώνονται εναντίον τους. Ο αποδέκτης μιας κοινοποίησης αιτιάσεων μπορεί να απαντήσει εγγράφως στην κοινοποίηση αιτιάσεων, αναφέροντας όλα τα γεγονότα που είναι γνωστά σε αυτόν και τα οποία αφορούν το υπόμνημά του αντικρούσεως, κατά των αιτιάσεων που διατύπωσε η Επιτροπή. Το μέρος μπορεί επίσης να ζητήσει προφορική ακρόαση για να υποβάλει τις παρατηρήσεις του σχετικά με την υπόθεση. Η Επιτροπή μπορεί στη συνέχεια να αποφασίσει εάν οι συμπεριφορές που αναφέρονται στην κοινοποίηση αιτιάσεων είναι συμβατές ή όχι με τους αντιμονοπωλιακούς κανόνες της ΕΕ. Η αποστολή κοινοποίησης αιτιάσεων δεν προδικάζει την τελική έκβαση της διαδικασίας (IP/10/213).

προμηθεύσει τους νέους φορείς εκμεταλλεύσεως (ΕΦΕ) με τα προϊόντα χονδρικής της για ευρυζωνική πρόσβαση στο Διαδίκτυο, με συνέπεια να βλάψει την ανάπτυξη του ανταγωνισμού στη λιανική αγορά ευρυζωνικών υπηρεσιών στην Πολωνία. Η παράβαση άρχισε στις 3 Αυγούστου 2005, όταν άρχισαν οι πρώτες διαπραγματεύσεις μεταξύ της TP και ενός εναλλακτικού φορέα εκμεταλλεύσεως για την πρόσβαση στο δίκτυο της TP, και συνεχίστηκε τουλάχιστον έως τις 22 Οκτωβρίου 2009, οπότε, μετά την κίνηση της διαδικασίας από την Επιτροπή, υπεγράφη συμφωνία μεταξύ της TP και του Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) (Οργανισμού ηλεκτρονικών επικοινωνιών) και η κατάσταση στην αγορά βελτιώθηκε σημαντικά. Η Επιτροπή ανέφερε επίσης ότι, από το 2005, η πολωνική εθνική ρυθμιστική αρχή (EPA) παρενέβη αρκετές φορές προκειμένου να θεραπεύσει τη μη τήρηση από την TP των κανονιστικών υποχρεώσεών της, επιβάλλοντάς της και πρόστιμα.

Η TP κατέστρωσε στρατηγική για να περιορίσει τον ανταγωνισμό στις αγορές καθ' όλα τα στάδια της διαδικασίας πρόσβασης στα προϊόντα χονδρικής της εταιρείας. Η ύπαρξη αυτής της στρατηγικής συνάγεται από διάφορα εσωτερικά έγγραφα της TP.

Οι πρακτικές της TP είχαν σωρευτικές επιπτώσεις στους ΕΦΕ, οι οποίοι αντιμετώπισαν εμπόδια σε κάθε στάδιο της πρόσβασης στα προϊόντα χονδρικής της TP. Από τα αποδεικτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν, προκύπτει ότι η TP:

1. πρότεινε παράλογους όρους για τη ρύθμιση της πρόσβασης των ΕΦΕ στα προϊόντα χονδρικής ευρυζωνικής σύνδεσης·
2. καθυστερούσε τη διαπραγματευτική διαδικασία·
3. περιόριζε την πρόσβαση στο δίκτυό της·
4. περιόριζε την πρόσβαση σε συνδρομητικές γραμμές·
5. αρνήθηκε να παράσχει αξιόπιστες και ακριβείς γενικές πληροφορίες, οι οποίες ήταν απαραίτητες για τους ΕΦΕ ώστε να είναι σε θέση να λάβουν αποφάσεις αφορώσες την πρόσβαση.

Αναλυτικότερα:

1. Παράλογοι όροι

Οι τυποποιημένες συμβάσεις (standard contracts) της TP, βάσει των οποίων διεξήχθησαν οι διαπραγματεύσεις για την BSA και την LLU, περιλάμβαναν διατάξεις οι οποίες ήταν δυσμενείς για τους ΕΦΕ και δεν πληρούσαν καν τα ελάχιστα πρότυπα που προβλέπονται στις σχετικές προσφορές αναφοράς του UKE. Παρά τις επανειλημμένες αναθεωρήσεις των τυποποιημένων συμβάσεων της TP, οι προτάσεις που η TP υπέβαλε εν συνεχεία δεν πληρούσαν τις ελάχιστες

απαιτήσεις των προσφορών αναφοράς. Το γεγονός ότι οι ΕΦΕ είχαν πολύ περιορισμένη διαπραγματευτική ισχύ έναντι της ΤΡ, επιβάρυνε τη θέση τους. Οι ΕΦΕ αναγκάστηκαν είτε να δεχτούν την πρόταση της ΤΡ είτε να εγκαταλείψουν τις διαπραγματεύσεις. Το αποτέλεσμα ήταν να αναγκάζεται το UKE να επεμβαίνει σε τακτική βάση για να επιβάλλει στην ΤΡ αποφάσεις με τις οποίες αίρονταν οι δυσμενείς συμβατικές ρήτρες.

2. Καθυστέρηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας

Καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για το ζήτημα της πρόσβασης, η ΤΡ χρησιμοποιούσε τακτικές καθυστέρησης, εξαιτίας των οποίων το 70 % των περιπτώσεων κατέστησαν τις διαπραγματεύσεις πολύ χρονοβόρες. Οι καθυστερήσεις αυτές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα τουλάχιστον στοιχεία:

- καθυστέρηση της έναρξης των διαπραγματεύσεων λόγω σημαντικών καθυστερήσεων στην αποστολή των σχεδίων των συμβάσεων,
- πρόσθετες καθυστερήσεις κατά το στάδιο της διαπραγμάτευσης των συμβατικών ρητρών,
- οι αντιπρόσωποι της ΤΡ δεν είχαν εξουσιοδοτηθεί να αναλάβουν δεσμεύσεις εξ ονόματος του κατεστημένου φορέα, και
- καθυστέρηση της υπογραφής των συμβολαίων.

Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ΕΦΕ ήταν αναγκασμένοι είτε να δεχθούν τις προτάσεις της ΤΡ, είτε να προσφύγουν στο UKE, είτε να εγκαταλείψουν την προσπάθεια παροχής λιανικών ευρυζωνικών υπηρεσιών.

3. Περιορισμός της πρόσβασης στο δίκτυο της ΤΡ

Η ΤΡ δημιούργησε προσκόμματα για τους ΕΦΕ κατά το στάδιο της πρόσβασης στο δίκτυό της για BSA και LLU. Συγκεκριμένα, η ΤΡ απέρριψε μεγάλο αριθμό παραγγελιών των ΕΦΕ για τυπικούς και τεχνικούς λόγους. Οι απορρίψεις οφείλονταν κυρίως σε δύο παράγοντες: i) περιττές τυπικές απαιτήσεις που επέβαλε η ΤΡ για την εκτέλεση των παραγγελιών, και ii) αδικαιολόγητες απορρίψεις σε συνδυασμό με απουσία εναλλακτικών λύσεων, τουλάχιστον έως το 2007.

Επιπλέον, η ΤΡ υπέβαλε υπερβολικές εκτιμήσεις κόστους για τη συνεγκατάσταση LLU, με αποτέλεσμα πολύ συχνά οι ΕΦΕ να μην έχουν πρόσβαση σε πολύ υψηλό ποσοστό των τοποθεσιών, παρά το θετικό αποτέλεσμα του τεχνικού ελέγχου. Επιπλέον, η ΤΡ καθυστέρησε την εκτέλεση παραγγελιών και πραγματοποίησε ορισμένες εργασίες συνεγκατάστασης με καθυστερήσεις.

Αντίθετα, η TP εφάρμοσε καλύτερους όρους για την θυγατρική της ΡΤΚ και συνεργάστηκε στενά με αυτήν.

4. Περιορισμός της πρόσβασης σε συνδρομητικές γραμμές

Η TP παρεμπόδισε επίσης την πρόσβαση των ΕΦΕ σε συνδρομητές, ιδίως λόγω του υψηλού αριθμού απορρίψεων παραγγελιών των ΕΦΕ για τυπικούς και τεχνικούς λόγους. Μόνον η θυγατρική της TP ΡΤΚ έτυχε χαμηλότερου αριθμού απορρίψεων. Οι απορρίψεις οφείλονταν κυρίως σε δύο παράγοντες: i) χρήση παρωχημένων δεδομένων της TP για τον έλεγχο των παραγγελιών των ΕΦΕ, και ii) πλημμελής μηχανισμός ελέγχου από την TP.

Πέραν τούτου, οι ΕΦΕ αντιμετώπισαν το πρόβλημα της περιορισμένης διαθεσιμότητας συνδρομητικών γραμμών λόγω, αφενός, μη παροχής υπηρεσιών στις γραμμές χονδρικής μίσθωσης (WLR) και, αφετέρου, καθυστερήσεων στην επισκευή των ελαττωματικών γραμμών. Στην πράξη, η TP δεν επέτρεψε στους ΕΦΕ να αναβαθμίσουν τις στενοζωνικές συνδέσεις των πελατών της σε ευρυζωνικές, περιορίζοντας κατά τον τρόπο αυτόν τη δυνατότητα των ΕΦΕ να επεκτείνονται και να αναπτύσσονται στη λιανική αγορά ευρυζωνικών συνδέσεων.

Τέλος, η TP καθυστέρησε σημαντικά την εκτέλεση των παραγγελιών συνδρομητικών γραμμών από τους ΕΦΕ. Οι καθυστερήσεις αυτές οφείλονταν κυρίως σε: έλλειψη πόρων αφιερωμένων στις ρυθμιζόμενες υπηρεσίες εκ μέρους της TP, έλλειψη πείρας, έλλειψη σαφούς ερμηνείας του τρόπου εφαρμογής της διαδικασίας, ασαφή κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των εσωτερικών μονάδων της TP, και ανεπαρκή υποστήριξη τεχνολογίας (IT support). Οι καθυστερήσεις στην εκτέλεση των παραγγελιών συνέβαιναν έως το τέλος του 2007 όσον αφορά τις παραγγελίες BSA και έως το πρώτο τρίμηνο του 2008 όσον αφορά τις παραγγελίες LLU.

5. Άρνηση παροχής αξιόπιστων και ακριβών γενικών πληροφοριών οι οποίες ήταν απαραίτητες για τους ΕΦΕ

Η TP είτε δεν παρείχε στους ΕΦΕ αξιόπιστες γενικές πληροφορίες, τις οποίες χρειαζόνταν προκειμένου να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις όσον αφορά την πρόσβασή τους στα ευρυζωνικά προϊόντα χονδρικής της TP σε συγκεκριμένες θέσεις, είτε παρείχε ανακριβείς πληροφορίες. Οι ΕΦΕ αντιμετώπισαν τα ακόλουθα προσκόμματα από την πλευρά της TP:

- οι γενικές πληροφορίες που παρείχε η TP ήταν συχνά εσφαλμένες και ελλιπείς,
- η TP παρείχε τα δεδομένα σε δύσχρηστο μορφότυπο (format) (όπως χαρτί ή σαρωμένο pdf), και

- η TP δεν παρείχε διεπαφή πληροφορικής (IT interface), η οποία θα επέτρεπε, αφενός, την αποτελεσματική πρόσβαση των ΕΦΕ σε πληροφορίες σχετικά με την BSA και την LLU και, αφετέρου, τη διεκπεραίωση των παραγγελιών.

Τα προσκόμματα αυτά που προέβλεπε η TP αποτελούν μέρος της στρατηγικής που χρησιμοποίησε ο κατεστημένος φορέας για να αποκλείσει την πρόσβαση των ΕΦΕ σε πληροφορίες. Οι ελλείψεις και αναξιόπιστες γενικές πληροφορίες που παρείχε η TP είχαν ως αποτέλεσμα οι ΕΦΕ να επιβαρυνθούν με μεγαλύτερο κόστος και να μην είναι σε θέση να εφαρμόσουν τα επιχειρηματικά τους σχέδια.

Επιπροσθέτως, η απόφαση δείχνει ότι η TP παρείχε στην θυγατρική της ΡΤΚ συμπληρωματικούς διαύλους πληροφόρησης, καθώς και πρόσθετες πληροφορίες, τις οποίες δεν παρείχε στους άλλους ΕΦΕ. Κατά τον τρόπο αυτόν, η διαδικασία απόκτησης των γενικών πληροφοριών ήταν ταχύτερη και φθηνότερη για την ΡΤΚ και είχε ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, να περιορισθεί ο αριθμός απορρίψεων παραγγελιών. Το γεγονός αυτό δείχνει επίσης ότι η TP θα μπορούσε να είχε βελτιώσει την ποιότητα των γενικών πληροφοριών και των διαύλων πληροφόρησης, όμως αυτή αρνήθηκε να το πράξει έναντι των άλλων ΕΦΕ, πλην της θυγατρικής της ΡΤΚ.

4.2.5 Πιθανές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό και τους καταναλωτές

Σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής, η καταχρηστική συμπεριφορά της TP στη χονδρική αγορά ήταν ικανή να περιορίσει τον ανταγωνισμό στη λιανική αγορά. Σύμφωνα με εμπειρικές ενδείξεις, η άρνηση παροχής πρόσβασης εκ μέρους της TP ήταν πιθανό να μειώσει τον ρυθμό εισόδου και επέκτασης των ανταγωνιστών στη λιανική αγορά υπηρεσιών DSL, η δε TP παραμένει ο μεγαλύτερος προμηθευτής υπηρεσιών DSL στη λιανική αγορά. Ο περιορισμένος αριθμός αποδεσμοποιημένων τοπικών βρόχων είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικός ως προς το πιθανό αποτέλεσμα της άρνησης της TP να παράσχει πρόσβαση στα προϊόντα χονδρικής της, επιβραδύνοντας έτσι την ενίσχυση του ανταγωνισμού, άρα και την ανάπτυξη εναλλακτικών υποδομών.

Η απόφαση της Επιτροπής καθιστά επίσης σαφές ότι η άρνηση παροχής πρόσβασης εκ μέρους της TP ήταν πιθανό να έχει δυσμενείς επιπτώσεις για τους τελικούς χρήστες, όπως προκύπτει από τη χαμηλή διείσδυση των ευρυζωνικών συνδέσεων, καθώς και από τις υψηλές τιμές και τις χαμηλές μέσες ταχύτητες των συνδέσεων αυτών. Τον Ιανουάριο του 2010, η διείσδυση των ευρυζωνικών συνδέσεων στην Πολωνία ανερχόταν σε μόλις 13,5%, ποσοστό σημαντικά

χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσον όρο του 24,88% και ένα από τα χαμηλότερα στην Ευρώπη.

4.2.6 Απουσία αντικειμενικής αιτιολόγησης και αποτελεσματικότητας⁴¹

Η TP αρνήθηκε την ύπαρξη της κατάχρησης. Παραδέχτηκε ότι προέκυψαν ορισμένες δυσκολίες όσον αφορά την παροχή πρόσβασης στα ευρυζωνικά προϊόντα χονδρικής της, ιδίως το 2006 και το 2007, αλλά υποστήριξε ότι αυτές οφείλονταν στις τεχνικές προσπάθειες που χρειάστηκε να καταβάλει η TP σε σύντομο χρονικό διάστημα για να προσαρμοσθεί στο νέο ρυθμιστικό περιβάλλον. Η TP υποστήριξε ότι χρειάστηκε να διαχειριστεί συγχρόνως μια σειρά σχεδίων για διάφορες υπηρεσίες χονδρικής και αντιμετώπισε δυσκολίες στην ανάπτυξη των κατάλληλων συστημάτων πληροφορικής και στην εξεύρεση των ανθρώπινων πόρων για την εφαρμογή ορισμένων σχεδίων.

Η τελική απόφαση εξηγεί γιατί τα επιχειρήματα της TP δεν μπορούν να γίνουν δεκτά. Ο φάκελος της υπόθεσης περιλαμβάνει αδιάσειστα στοιχεία που αποδεικνύουν την τακτική αποκλεισμού που εφάρμοσε η TP. Εσωτερικά έγγραφα της TP από εκείνη την περίοδο επιβεβαιώνουν ότι η στρατηγική της εταιρείας αποσκοπούσε στην παρεμπόδιση της πρόσβασης των ΕΦΕ στο δίκτυο της TP. Ο κατεστημένος φορέας είχε αρκετό καιρό στη διάθεσή του για να προετοιμάσει τους εσωτερικούς πόρους και τα συστήματα πληροφορικής του ώστε να αντεπεξέλθει στις νέες υποχρεώσεις παροχής πρόσβασης (που επιβλήθηκαν το 2005 για LLU και το 2006 για BSA). Η TP ήταν ενήμερη για αυτές τις υποχρεώσεις από το 2003 τουλάχιστον, όταν ο πολωνικός νόμος περί τηλεπικοινωνιών χαρακτήρισε την TP ως φορέα που διαθέτει σημαντική ισχύ στην αγορά. Η υπογραφή της συμφωνίας με το UKF τον Οκτώβριο του 2009 και η επακόλουθη βελτίωση της μεταχείρισης των ΕΦΕ απέδειξαν ότι η TP θα μπορούσε να είχε εφαρμόσει αποτελεσματικούς όρους πρόσβασης νωρίτερα.

4.2.7 Συμπέρασμα και απόφαση της Επιτροπής⁴²

Η Επιτροπή έκρινε ότι η TP καταχράστηκε τη δεσπόζουσα θέση της στις δύο αυτές αγορές χονδρικής, προκειμένου να προστατεύσει τη θέση της στην εν λόγω αγορά λιανικής, αναπτύσσοντας μια στρατηγική για τον περιορισμό του ανταγωνισμού καθ' όλα τα στάδια της

---

⁴¹ Βάσει της Περίληψης της Απόφασης της Επιτροπής της 22^{ης} Ιουνίου 2011 (Υπόθεση COMP/39.525)

⁴² Βλ. Απόφαση Δικαστηρίου της 25^{ης} Ιουλίου 2018 (Υπόθεση C-123/16P)

διαδικασίας προσβάσεως στο δίκτυό της. Η στρατηγική αυτή συνίστατο στην πρόταση στους εναλλακτικούς φορείς εκμεταλλεύσεως μη εύλογων όρων στις συμφωνίες για την ευρυζωνική πρόσβαση και την αδεσμοποίητη πρόσβαση (unbundled access) στον τοπικό βρόχο, στην καθυστέρηση της διαπραγματευτικής διαδικασίας των συμφωνιών για την πρόσβαση στα ως άνω προϊόντα, στον περιορισμό της προσβάσεως στο δίκτυό της και στις γραμμές συνδρομητών, καθώς και στην άρνηση παροχής των απαραίτητων πληροφοριών στους εναλλακτικούς φορείς εκμεταλλεύσεως προκειμένου να λάβουν αποφάσεις σχετικές με την πρόσβαση.

Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η TP, αρνούμενη να παράσχει στους εναλλακτικούς φορείς εκμεταλλεύσεως πρόσβαση στα δικά της προϊόντα χονδρικής για την ευρυζωνική πρόσβαση, διέπραξε ενιαία και διαρκή παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η οποία άρχισε στις 3 Αυγούστου 2005, ημερομηνία των πρώτων διαπραγματεύσεων μεταξύ της Orange⁴³ και ενός εναλλακτικού φορέα εκμεταλλεύσεως για την πρόσβαση στο δίκτυο της Orange βάσει της προσφοράς αναφοράς σχετικά με την αδεσμοποίητη πρόσβαση στον τοπικό βρόχο, και διήρκεσε τουλάχιστον έως τις 22 Οκτωβρίου 2009, ημερομηνία υπογραφής της συμφωνίας με τον UKE.

Επιβλήθηκαν κυρώσεις στην TP και συγκεκριμένα πρόστιμο ύψους 127.554.194 EUR, το οποίο υπολογίστηκε σύμφωνα με τους κανόνες που εκτίθενται στις κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παρ. 2, στοιχείο α' του κανονισμού 1/2003. Κατά τον υπολογισμό αυτό, η Επιτροπή καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου λαμβάνοντας υπόψη το 10% της μέσης αξίας των πωλήσεων της TP στις οικείες αγορές και πολλαπλασιάζοντας το ποσό αυτό με συντελεστή 4,16, ο οποίος αντιστοιχεί στη διάρκεια της παραβάσεως. Καίτοι αποφάσισε να μην αναπροσαρμόσει το ανωτέρω ποσό του προστίμου λόγω επιβαρυντικών ή ελαφρυντικών περιστάσεων, εντούτοις αφήρεσε από το ποσό αυτό τα πρόστιμα τα οποία είχε επιβάλει ο UKE στην TP για παράβαση των κανονιστικών υποχρεώσεών της.

Επίσης η TP διατάχθηκε να διακόψει αμέσως την παράβασή της, εφόσον δεν το είχε ήδη πράξει, και να αποφύγει την επανάληψη οποιασδήποτε πράξης ή συμπεριφοράς που έχει τον ίδιο στόχο ή ισοδύναμο αποτέλεσμα.

---

⁴³ Η Orange Polska SA (στο εξής Orange) έγινε η νόμιμη διάδοχος της Telekomunikacja Polska SA

4.2.8 Υπολογισμός του προστίμου

Το πρόστιμο υπολογίσθηκε βάσει της μέσης αξίας των πωλήσεων της TP κατά την περίοδο 2005-2009, η οποία συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με την παράβαση. Στην παρούσα υπόθεση, η Επιτροπή θεώρησε ότι η αξία τόσο των χονδρικών όσο και των λιανικών πωλήσεων διαδικτυακών προϊόντων στην Πολωνία είχε άμεση σχέση με την παράβαση.

Η Επιτροπή έλαβε υπόψη τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Η Επιτροπή συνυπολόγισε το γεγονός ότι, μεταξύ άλλων, η άρνηση παροχής πρόσβασης είχε ήδη καταδικαστεί από την Επιτροπή και τα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια, ότι οι επηρεαζόμενες αγορές είναι σημαντικής οικονομικής σημασίας, οι εναλλακτικοί φορείς εκμετάλλευσης εξαρτώνται από την υποδομή της TP και ότι η TP γνώριζε ότι η συμπεριφορά της ήταν παράνομη. Στην παρούσα υπόθεση, δεν αναγνωρίστηκαν ελαφρυντικές ή επιβαρυντικές περιστάσεις.

4.2.9 Οι ενέργειες που ακολούθησαν

Αίτηση ακύρωσης

Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 2 Σεπτεμβρίου 2011, η TP άσκησε προσφυγή με αίτημα, κυρίως, την ακύρωση της επίδικης απόφασης και, επικουρικώς, την ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε με την απόφαση αυτή.

Με διάταξη της 7ης Νοεμβρίου 2012, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε την αίτηση του Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji (PIIT) (πολωνικού επιμελητηρίου για την τεχνολογία της πληροφορίας και τις τηλεπικοινωνίες) να του επιτραπεί να παρέμβει υπέρ της Orange.

Με διάταξη της 3ης Σεπτεμβρίου 2013, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου δέχθηκε την αίτηση της European Competitive Telecommunications Association (ECTA), η οποία πλέον συνιστά διεθνή ένωση μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, να της επιτραπεί να παρέμβει υπέρ της Επιτροπής.

Προς στήριξη της προσφυγής της, η TP προέβαλε πέντε λόγους ακυρώσεως. Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως προβλήθηκε προς στήριξη των αιτημάτων της για ακύρωση της επίδικης αποφάσεως στο σύνολό της, ο δεύτερος και ο τρίτος λόγος στήριζαν τα αιτήματά της για ακύρωση του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως και ο τέταρτος και ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως στήριζαν τα αιτήματά της για τη μεταρρύθμιση του επιβληθέντος προστίμου. Εκτιμώντας ότι οι τελευταίοι λόγοι ακυρώσεως έβαλλαν κατά νομικού σφάλματος, οπότε μπορούσαν να επιφέρουν, εφόσον αποδεικνύονταν βάσιμοι, μερική ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο τους επαναχαρακτήρισε ως λόγους εμπύπτοντες στον έλεγχο νομιμότητας τον οποίο ασκεί ο δικαστής της Ένωσης και όχι στην πλήρη δικαιοδοσία του. Αφού απέρριψε, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας της επίδικης αποφάσεως, και τους πέντε λόγους ακυρώσεως ως αβάσιμους και αφού έκρινε, περαιτέρω, ότι ουδέν στοιχείο δικαιολογούσε τη μεταρρύθμιση του ποσού του προστίμου, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή στο σύνολό της.

Αίτηση αναιρέσεως

Στις 27 Φεβρουαρίου 2016 η Orange Polska SA, νόμιμη διάδοχος της Telekomunikacja Polska SA, άσκησε αίτηση αναιρέσεως με την οποία ζητεί από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,
- να ακυρώσει την επίδικη απόφαση στο σύνολό της, ή,
- επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως στο σύνολό του, ή,
- έτι επικουρικότερον, να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με την επίδικη απόφαση, στο μέτρο που το Δικαστήριο κρίνει προσήκον, ή,
- όλως επικουρικώς, να αναπέμψει την απόφαση περί επιβολής προστίμου στην Επιτροπή, και
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως και να καταδικάσει την Orange στα δικαστικά έξοδα.

Το ΡΙΠΤ ζητεί από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,
- να ακυρώσει το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως, ή,

- επικουρικώς, να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με την επίδικη απόφαση, στο μέτρο που το Δικαστήριο κρίνει προσήκον, ή,
- έτι επικουρικότερον, να αναπέμψει την απόφαση περί επιβολής του προστίμου στην Επιτροπή, και
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε το ΡΙΙΤ.

Η ΕCΤΑ ζητεί, κατ' ουσίαν, την απόρριψη της αιτήσεως αναιρέσεως και την καταδίκη της Orange στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής και της ΕCΤΑ.

Προς στήριξη της αιτήσεως αναιρέσεως, η Orange προβάλλει τρεις λόγους αναιρέσεως:

Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από πλάνη περί το δίκαιο ως προς την υποχρέωση της Επιτροπής να αποδείξει την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος προς έκδοση αποφάσεως διαπιστώνουσας παράβαση διαπραχθείσα στο παρελθόν.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από πλάνη περί το δίκαιο και πλάνη εκτιμήσεως κατά την αξιολόγηση, εκ μέρους της Επιτροπής, του αντίκτυπου της παραβάσεως για τους σκοπούς του υπολογισμού του προστίμου

Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως, που αντλείται από πλάνη περί το δίκαιο και πλάνη εκτιμήσεως σχετικά με τη μη συνεκτίμηση, ως ελαφρυντικής περιστάσεως, των επενδύσεων που πραγματοποίησε η Orange.

4.2.10 Η τελική απόφαση του Δικαστηρίου

Το δικαστήριο απεφάνθη ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της ως εν μέρει απαράδεκτη, εν μέρει αλυσιτελής και εν μέρει αβάσιμη.

Επί των δικαστικών εξόδων απεφάνθη ότι:

Κατά το άρθρο 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αίτηση αναιρέσεως απορρίπτεται ως αβάσιμη ή όταν γίνεται δεκτή και το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αυτό αποφαινεται επί των εξόδων.

Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το οποίο εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του ίδιου Κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

Δεδομένου ότι η Orange ηττήθηκε ως προς τους λόγους αναιρέσεως και ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, η Orange πρέπει να φέρει τα δικαστικά έξοδά της και να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής.

Δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν η αναίρεση δεν ασκήθηκε από παρεμβαίνοντα πρωτοδίκως, αυτός μπορεί να καταδικαστεί στα έξοδα της ανααιρετικής δίκης μόνον αν έλαβε μέρος στην ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφη ή προφορική διαδικασία. Όταν ο εν λόγω διάδικος μετέχει στη δίκη, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι αυτός φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Δεδομένου ότι το ΡΙΙΤ έλαβε μέρος στην ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφη διαδικασία και η ΕCΤΑ έλαβε μέρος στην έγγραφη και την προφορική διαδικασία, πρέπει, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, καθένας από τους παρεμβαίνοντες πρωτοδίκως να φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Τελικά το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.
- 2) Η Orange Polska SA φέρει, πέραν των δικαστικών της εξόδων, και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- 3) Οι Polska Izba Informatyki i Telekomunikacji και European Competitive Telecommunications Association (ECTA) φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

4.2.11 Το νομικό πλαίσιο

Η ανακοίνωση της απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου της 25^{ης} Ιουλίου 2018 (υπόθεση C-123/16 P), στο οποίο προσέφυγε η Orange με το πιο πάνω αίτημα αναιρέσεως, αναφέρει το νομικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίχθηκαν τόσο η απόφαση της Επιτροπής, όσο και η κρίση του Δικαστηρίου για την τελική επίδικη απόφαση.

Ο κανονισμός (ΕΚ) 1/2003

Η αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα [101 και 102 ΣΛΕΕ] έχει ως εξής:

«Για να μπορεί να μεριμνά για την εφαρμογή των διατάξεων της συνθήκης, η Επιτροπή θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να απευθύνει αποφάσεις στις επιχειρήσεις και τις ενώσεις επιχειρήσεων προκειμένου αυτές να θέσουν τέρμα στις παραβάσεις των άρθρων [101 και 102 ΣΛΕΕ]. Εφόσον υπάρχει έννομο συμφέρον, η Επιτροπή θα πρέπει επίσης να μπορεί να εκδίδει αποφάσεις με τις οποίες να διαπιστώνεται η διάπραξη παράβασης σε περιπτώσεις που η παράβαση έχει σταματήσει, ακόμη και αν δεν επιβάλλεται πρόστιμο. [...]»

Το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο II, με τίτλο «Αρμοδιότητες», προβλέπει ότι, «για την εφαρμογή των άρθρων [101 και 102 ΣΛΕΕ], η Επιτροπή διαθέτει τις αρμοδιότητες που προβλέπονται στον παρόντα κανονισμό».

Στο κεφάλαιο III του κανονισμού αυτού, που αφορά τις «αποφάσεις της Επιτροπής», το άρθρο 7, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διαπίστωση και παύση της παράβασης», ορίζει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Εάν η Επιτροπή διαπιστώσει, κατόπιν καταγγελίας ή αυτεπαγγέλτως, παράβαση του άρθρου [101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ], δύναται να υποχρεώσει με απόφασή της τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων να θέσουν τέλος στη διαπιστωθείσα παράβαση. Για τον σκοπό αυτό, η Επιτροπή δύναται να τους επιβάλλει μέτρα συμπεριφοράς ή διαρθρωτικού χαρακτήρα [...] Εφόσον έχει σχετικό έννομο συμφέρον, η Επιτροπή μπορεί επίσης να διαπιστώνει ότι η παράβαση έχει διαπραχθεί στο παρελθόν.»

Το άρθρο 16 του εν λόγω κανονισμού, που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο IV, σχετικά με τη συνεργασία, διευκρινίζει, μεταξύ άλλων, στην παράγραφο 1, ότι, «όταν τα εθνικά δικαστήρια κρίνουν [...] πρακτικές δυνάμει του άρθρου [101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ], οι οποίες έχουν ήδη αποτελέσει αντικείμενο απόφασης της Επιτροπής, δεν μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις που συγκρούονται με την απόφαση την οποία έχει λάβει η Επιτροπή».

Το κεφάλαιο VI του κανονισμού 1/2003 αφορά τις κυρώσεις. Στο κεφάλαιο αυτό, το άρθρο 23, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πρόστιμα», προβλέπει τα εξής:

«[...] Η Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλει σε επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα, σε περίπτωση που αυτές, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [101 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ] [...]

Στο κεφάλαιο VII του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Παραγραφή», περιλαμβάνεται το άρθρο 25, σχετικά με την «παραγραφή για την επιβολή κυρώσεων».

Το άρθρο αυτό προβλέπει, στις παραγράφους 1 και 2, τα εξής:

«1. Οι εξουσίες που ανατίθενται στην Επιτροπή δυνάμει των άρθρων 23 και 24 υπόκεινται στις ακόλουθες προθεσμίες παραγραφής:

α) τρία έτη για τις παραβάσεις των διατάξεων σχετικά με τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή τη διενέργεια ελέγχων·

β) πέντε έτη για όλες τις υπόλοιπες παραβάσεις.

2. Η παραγραφή αρχίζει από την ημέρα διάπραξης της παράβασης. Ωστόσο, αν μια παράβαση είναι διαρκής ή έχει διαπραχθεί κατ' εξακολούθηση, η παραγραφή αρχίζει από την ημέρα παύσης της παράβασης.»

Το άρθρο 31, το οποίο περιλαμβάνεται στις γενικές διατάξεις του κανονισμού 1/2003, ορίζει τα εξής:

«Το Δικαστήριο διαθέτει πλήρη δικαιοδοσία για τον έλεγχο των αποφάσεων με τις οποίες η Επιτροπή επιβάλλει πρόστιμο ή χρηματική ποινή. Το Δικαστήριο δύναται να καταργεί, να μειώνει ή να επαυξάνει τα πρόστιμα ή τις χρηματικές ποινές που έχουν επιβληθεί.»

Η οδηγία 2014/104/ΕΕ

Η οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προβλέπει στο άρθρο 10 τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες περί προθεσμιών παραγραφής για την άσκηση αγωγών αποζημίωσης σύμφωνα με το παρόν άρθρο. [...]

4. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι η προθεσμία παραγραφής αναστέλλεται ή, αναλόγως προς το εθνικό δίκαιο, διακόπτεται εάν μια αρχή ανταγωνισμού λάβει μέτρα που αποβλέπουν στη διερεύνηση ή τη διαδικασία για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού με την οποία σχετίζεται η αγωγή αποζημίωσης. Η αναστολή λήγει τουλάχιστον ένα έτος μετά την τελεσιδικία της απόφασης για την παράβαση ή μετά την περάτωση της διαδικασίας με άλλον τρόπο.»

Το άρθρο 18, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Μια αρχή ανταγωνισμού μπορεί να εκτιμήσει την αποζημίωση που καταβλήθηκε ως αποτέλεσμα συναινετικού διακανονισμού και πριν εκδώσει την απόφασή της περί επιβολής προστίμου ως ελαφρυντική περίπτωση.»

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003, διευκρινίζουν, στο σχετικό με τον προσδιορισμό του βασικού ποσού του προστίμου τμήμα, τα ακόλουθα:

«19. Το βασικό ποσό του προστίμου θα συνδέεται με ορισμένο ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων, το οποίο θα καθορίζεται σε συνάρτηση με τον βαθμό σοβαρότητας της παράβασης, πολλαπλασιασμένο με τον αριθμό των ετών της παράβασης.

20. Η εκτίμηση της σοβαρότητας θα γίνεται κατά περίπτωση για κάθε είδος παράβασης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές συνθήκες της υπόθεσης.

21. Κατά γενικό κανόνα, το ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων που θα λαμβάνεται υπόψη θα μπορεί να ανέλθει έως το 30% της αξίας των πωλήσεων.

22. Για να αποφασιστεί εάν το ποσοστό της αξίας των πωλήσεων, το οποίο θα λαμβάνεται υπόψη σε μια συγκεκριμένη υπόθεση θα πρέπει να είναι χαμηλά ή υψηλά στην κλίμακα αυτή, η Επιτροπή θα συνεκτιμά διάφορους παράγοντες, όπως το είδος της παράβασης, το συνολικό μερίδιο αγοράς όλων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, τη γεωγραφική έκταση της παράβασης και το εάν η παράνομη συμπεριφορά έχει εκδηλωθεί στην πράξη ή όχι. [...]»

Το σημείο 29 των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών, το οποίο αφορά τις ελαφρυντικές περιστάσεις, αναφέρει ότι «το βασικό ποσό του προστίμου θα μπορεί να μειωθεί όταν η Επιτροπή θα διαπιστώνει την ύπαρξη ελαφρυντικών περιστάσεων» και προβαίνει σε ενδεικτική απαρίθμησή τους».

4.3 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 4^{ου} Κεφαλαίου

❖ Ελληνικά

- Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (όγδοο τμήμα) της 17ης Δεκεμβρίου 2015, Υπόθεση T-486/11 (Διαθέσιμο: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&td=ALL&num=T-486/11>).
- Απόφαση του Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 25ης Ιουλίου 2018, Υπόθεση C-123/16 P (Διαθέσιμο: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-123/16&language=EL>).
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Περίληψη της απόφασης της Επιτροπής της 22ας Ιουνίου 2011 σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 102 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) (Υπόθεση COMP/39.525 - Telekomunikacja Polska)*, C 324/7.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Προσφυγή της 2ας Σεπτεμβρίου 2011 - Telekomunikacja Polska κατά Επιτροπής (Υπόθεση T-486/11)*, C 340/27.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Τελική έκθεση του συμβούλου ακροάσεων COMP/39.525 - Telekomunikacja Polska*, C 324/5.

❖ Αγγλικά

- European Commission, (2008), *Antitrust: Commission inspection of incumbent telecom operator in Poland Telekomunikacja Polska S.A.*, MEMO/08/666, Brussels. (Available at: europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-666_en.pdf).
- European Commission, (2010), *Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Telekomunikacja Polska S.A.*, IP/10/213, Brussels.

❖ Διαδικτυακοί Σύνδεσμοι

- https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/
- <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
- http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_39525

5.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο αποσκοπεί στην συγκέντρωση όλων των βασικών στοιχείων που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια προκειμένου να αχθεί εν κατακλείδι το βασικό συμπέρασμα της παρούσας εργασίας, αλλά και να τονισθούν τα κύρια σημεία αυτής.

5.2 Σύνοψη

Η επιχείρηση με δεσπόμενη θέση στην σχετική αγορά απαντάται στον ατελή ανταγωνισμό, ιδίως σε ολιγοπωλιακές αγορές, όπου ένας μικρός αριθμός επιχειρήσεων δημιουργεί ένα υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης. Κάθε επιχείρηση, δηλαδή, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της την μελλοντική αντίδραση των ανταγωνιστών της σε κάθε απόφασή της (Viscusi, Harrington and Vernon, 2005). Ωστόσο σε κάθε αγορά κύριος σκοπός και επιδίωξη της επιχείρησης είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους της με δεδομένο το συνολικό της κόστος, *ceteris paribus*. Στο πλαίσιο αυτό, και με δεδομένο τον υφιστάμενο ή δυνητικό ανταγωνισμό που αντιμετωπίζει μία επιχείρηση μέσα στην αγορά στην οποία δραστηριοποιείται, επιδιώκει παράλληλα και την αύξηση ή τη διατήρηση του μεριδίου της στην αγορά. Στην προσπάθειά της αυτή, η επιχείρηση ενδέχεται να καταφύγει σε μεθόδους και τρόπους που αντίκεινται στην εύρυθμη και δίκαιη λειτουργία της αγοράς. Μία επιχείρηση με δύναμη στην αγορά (SMP) μπορεί εύκολα να επηρεάσει τη δομή της αγοράς αν εφαρμόσει καταχρηστικές συμπεριφορές. Αρκετές πρακτικές απαγορεύονται από το δίκαιο του ανταγωνισμού, όπως, για παράδειγμα, ο αποκλεισμός άλλων επιχειρήσεων στην αγορά, η δημιουργία φραγμών εισόδου σε νέες επιχειρήσεις, ο καθορισμός των τιμών, η άρνηση πώλησης ή πρόσβασης σε ουσιώδεις διευκολύνσεις και άλλες ενέργειες παρεμπόδισης της λειτουργίας του ανταγωνισμού. Ο ανταγωνισμός είναι απαραίτητος για την ορθή λειτουργία της αγοράς. Οι καταναλωτές επωφελούνται από τον ανταγωνισμό μέσω των χαμηλότερων τιμών, της καλύτερης ποιότητας και της μεγαλύτερης επιλογής νέων ή βελτιωμένων προϊόντων ή υπηρεσιών. Για το λόγο αυτό προβλέπονται από η νομοθεσία η προστασία του ανταγωνισμού και η προστασία του καταναλωτή.

Σύμφωνα με τη νομολογία, και όπως αναφέρει ανακοίνωση της Επιτροπής [E(2009) 864 τελικό], δεν είναι αυτό καθ' εαυτό παράνομο μία επιχείρηση να κατέχει δεσπόμενη θέση και μία

δεσπόζουσα επιχείρηση δικαιούται να ανταγωνίζεται άλλες επιχειρήσεις σε αξιοκρατική βάση. Ωστόσο μια δεσπόζουσα επιχείρηση φέρει ιδιαίτερη ευθύνη να μην παρεμποδίζει με τη συμπεριφορά της την άσκηση πραγματικά ανόθευτου ανταγωνισμού στην αγορά. Αυτό ισχύει επειδή η επιχείρηση με οικονομική ισχύ στην αγορά μπορεί να αποκλείσει κάποιους ανταγωνιστές από την αγορά με καινοτόμα προϊόντα ή, ενδέχεται, να ανασταλεί η συνέχεια μίας καινοτομίας.

Ο αμερικανικός νόμος του Sherman το 1890 υπήρξε πρωτοπόρος στην αντιμονοπωλιακή νομοθεσία. Αργότερα ακολούθησαν και άλλοι συμπληρωματικοί νόμοι στις ΗΠΑ, με κυριότερους τον Clayton Act και το FTC Act, με στόχο την προστασία του ανταγωνισμού (ελεύθερου και αθέμιτου), αλλά και την προστασία των καταναλωτών. Πολύ αργότερα θεσπίστηκαν αντίστοιχοι νόμοι και στην Ευρώπη. Η νομοθεσία στην Ελλάδα όφειλε να ευθυγραμμισθεί με την αντίστοιχη κοινοτική (ενωσιακή). Ωστόσο αν μελετήσει κανείς προσεκτικά τη σχετική νομοθεσία των ΗΠΑ, της ΕΕ και της Ελλάδας θα διαπιστώσει ότι δεν έχουν μεταξύ τους μόνο ομοιότητες αλλά και διαφορές. Πρώτα απ' όλα ο βασικός αντιμονοπωλιακός νόμος των ΗΠΑ, ο Sherman Act, καταδικάζει κάθε μονοπώλιο, ή προσπάθεια μονοπωλίου ή οποιαδήποτε άλλη ενέργεια έχει πρόθεση να προκαλέσει μονοπώλιο, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία στοχεύει στην προάσπιση του ανταγωνισμού, χωρίς να καταδικάζεται η ύπαρξη μονοπωλίου. Όπως εξηγήθηκε, άλλωστε, το φυσικό μονοπώλιο μπορεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, να λειτουργεί πιο αποτελεσματικά από τον ανταγωνισμό. Σημαντική διαφορά αποτελεί επίσης η μη ρητή αναγνώριση και αναφορά της δεσπόζουσας επιχείρησης από το αμερικανικό δίκαιο, εν αντιθέσει με το ευρωπαϊκό και το εθνικό. Κατά συνέπεια, δεν υφίσταται ρητή απαγόρευση στην καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης επιχείρησης. Μία τέτοια απαγόρευση μπορεί να θεσπισθεί, κατά την αμερικάνικη νομολογία, κατόπιν εξέτασης των πραγματικών περιστατικών ως γενικότερη συμπεριφορά επιχείρησης που παρεμποδίζει ή τείνει να παρεμποδίσει ή να εκτοπίσει το ελεύθερο εμπόριο της αγοράς σε βάρος καταναλωτών ή άλλων επιχειρήσεων. Η εξέταση αυτή βασίζεται στον «κανόνα της εύλογης κρίσης» (the rule of reason doctrine), μια νομική τακτική που χρησιμοποιείται σε μεγάλη κλίμακα από το αμερικανικό δίκαιο. Η ίδια αντιμετώπιση ισχύει και με κάθε άλλη ενέργεια ή συμπεριφορά που δεν είναι *per se* απαγορευτική, οπότε αξιολογείται από το δικαστήριο με οικονομικά κριτήρια. Εξετάζεται, δηλαδή, οποιαδήποτε ενέργεια προκαλεί παράλογη παρεμπόδιση (unreasonable restraint) του ελεύθερου εμπόριο. Αυτή η τακτική, ωστόσο, εφαρμόζεται και στο ευρωπαϊκό ή εθνικό δίκαιο όταν καταχρηστικές περιπτώσεις δεν εμπίπτουν στις εκ του νόμου απαγορευτικές

πρακτικές, οπότε το δικαστήριο καλείται να εξετάσει τα δεδομένα και να κρίνει αν όντως μία συμπεριφορά πρέπει να είναι απαγορευτική. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην διαπίστωση μίας απόφασης αν είναι καταχρηστική μία συμπεριφορά, ή όχι, είναι η αξιολόγηση οικονομικών, κυρίως, κριτηρίων. Κατά πόσο, για παράδειγμα, μία επιχειρηματική συμπεριφορά επιφέρει αρνητικές επιδράσεις στην οικονομία, σταθμίζοντας τις απώλειες των καταναλωτών από τη μείωση ανταγωνισμού σε σχέση με τα οφέλη από πιθανή μείωση κόστους. Η αμερικανική αντιμονοπωλιακή πολιτική δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις παράλογες συμπεριφορές (unreasonable methods). Γι' αυτό και εξετάζει αν μία επιχειρηματική πρακτική δικαιολογεί έναν οικονομικό σκοπό, δηλαδή αν υπάρχει θεμιτή και νόμιμη επιχειρηματική αιτιολόγηση.

Γενικότερα, η αμερικανική οπτική στον περιορισμό του ανταγωνισμού στρέφεται περισσότερο στη ζημία καταναλωτή παρά στην ζημία άλλων ανταγωνιστών από τον περιορισμό τους στην αγορά (Fox, 2002). Αντίθετα το ευρωπαϊκό δίκαιο ασχολείται στον ίδιο βαθμό με τη ζημία καταναλωτή και την ζημία που επέρχεται στις άλλες επιχειρήσεις. Με άλλα λόγια, η κοινωνική ευημερία (καταναλωτές και επιχειρήσεις) φαίνεται να είναι συνολικά στο επίκεντρο της προστασίας του ευρωπαϊκού (ενωσιακού) δικαίου. Για το λόγο αυτό, οι αποτελεσματικότητες (efficiencies), ως οικονομικό κριτήριο αξιολόγησης της συμπεριφοράς μίας επιχείρησης, δεν λαμβάνονται από το δικαστήριο ως επαρκής αιτιολόγηση κατά το ευρωπαϊκό δίκαιο, την ίδια στιγμή που, κατά την αμερικανική νομοθεσία, οι αποτελεσματικότητες δικαιολογούνται ως ένδειξη του προ-ανταγωνιστικού αποτελέσματος (pro-competitive effect). Η διαφορετική αυτή αντιμετώπιση του κριτηρίου των αποτελεσματικότητων διαπιστώνεται κατά την εφαρμογή της αντίστοιχης νομοθεσίας (ευρωπαϊκής και αμερικανικής) τόσο όταν πρόκειται για εκτίμηση συμπεριφοράς επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση στην αγορά, όσο και στην περίπτωση ελέγχου από τις αρμόδιες αρχές συγχώνευσης επιχειρήσεων στην ίδια αγορά.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, και σε αντίθεση με την αμερικανική νομοθεσία, η ευρωπαϊκή και, συνακόλουθα, η εθνική νομοθεσία καθόρισαν έναν κατάλογο συγκεκριμένων απαγορευτικών επιχειρηματικών πρακτικών, προς αποφυγήν εξέτασης τυχόν δυσνόητων ή διφορούμενων επιχειρηματικών συμπεριφορών. Έτσι, με βάση τον κατάλογο των απαγορευμένων πρακτικών, παρέχεται μία σαφής απαγόρευση καταχρηστικών συμπεριφορών σε μία προσπάθεια διαφύλαξης του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται τόσο μέσα στον εθνικό γεωγραφικό χώρο, όσο και στη κοινή ευρωπαϊκή αγορά.

5.3 Λίστα Βιβλιογραφικών Αναφορών 5ου Κεφαλαίου

❖ Ελληνική

- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2009), *Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπάζουσες επιχειρήσεις*, Ε(2009) 864 τελικό, σ. 4.

❖ Αγγλική

- Farantouris N., (2003), *Merger Control & Antitrust Enforcement in the EU and US: A Comparative Analysis*, European Papers, European Review of Public Law, Esperia Publications Ltd, London, σ. 33 - 44.
- Fox M. E., (2002), *What is harm to competition? Exclusionary Practices and Anticompetitive Effect*, *Antitrust Law Journal*, Vol. 70, 371-411, σ. 404 - 411.
- Viscusi K. W., Harrington E. J. Jr., Vernon M. J., (2005), *Economics of Regulation and Antitrust*, Fourth Edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, σ. 86 - 87.
- Whinston D. M., (2006), *Lectures on Antitrust Economics*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England, σ. 83 - 84.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. Ελληνική

- Αγιακλόγλου Χ. και Πέκκα - Οικονόμου Β., (2014), *Η Μικροοικονομική Προσέγγιση της Σύγχρονης Επιχείρησης*, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.
- Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (όγδοο τμήμα) της 17^{ης} Δεκεμβρίου 2015, Υπόθεση T-486/11 (Διαθέσιμο: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=el&td=ALL&num=T-486/11>).
- Απόφαση του Δικαστηρίου, (1979), *Hoffmann - La Roche κατά Επιτροπής*, Υπόθεση 85/76. (Διαθέσιμο: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4073c8b0-f562-488f-a435-768f4efae3b2/language-el>).
- Απόφαση του Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 25ης Ιουλίου 2018, Υπόθεση C-123/16 P (Διαθέσιμο: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-123/16&language=EL>).
- Βέττας Ν. και Κατσουλάκος Γ., (2004), *Πολιτική Ανταγωνισμού & Ρυθμιστική Πολιτική, Τα Οικονομικά των Παρεμβάσεων σε Μονοπώλια και Ολιγοπώλια*, Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα.
- Weston J. F. και Brigham F. E., (1986), *Βασικές Αρχές της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης και Πολιτικής*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Δελούκα - Ιγγλέση Κ., (2017), *Δίκαιο του Ανταγωνισμού*, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2010), *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 330/2010 της Επιτροπής της 20ής Απριλίου 2010 για την εφαρμογή του άρθρου 101 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών*, L 102.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Προσφυγή της 2ας Σεπτεμβρίου 2011 - Telekomunikacja Polska κατά Επιτροπής (Υπόθεση T-486/11)*, C 340/27.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Τελική έκθεση του συμβούλου ακροάσεων COMP/39.525 - Telekomunikacja Polska*, C 324/5.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2011), *Περίληψη της απόφασης της Επιτροπής της 22ας Ιουνίου 2011 σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 102 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) (Υπόθεση COMP/39.525 - Telekomunikacja Polska)*, C 324/7.
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2014), *Οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014 σχετικά με*

ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L349. (Διαθέσιμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0104&from=EL>).

- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2016), *Ανακοινώσεις και Πληροφορίες*, EL C202.
(Διαθέσιμο: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_c_2016_202_full_el_txt.pdf).
- Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2019), *Οδηγία (ΕΕ) 2019/1 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2018 για την παροχή αρμοδιοτήτων στις αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ώστε να επιβάλλουν αποτελεσματικότερα τους κανόνες και για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς*, L 11/3.
- Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2003), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1/2003 του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2002 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της συνθήκης*, L 1/1.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2009), *Ανακοίνωση της Επιτροπής: Κατευθύνσεις σχετικά με τις προτεραιότητες της Επιτροπής κατά τον έλεγχο της εφαρμογής του άρθρου 82 της συνθήκης ΕΚ σε καταχρηστικές συμπεριφορές αποκλεισμού που υιοθετούν δεσπόζουσες επιχειρήσεις*, E(2009) 864.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δελτίο Τύπου, IP/17/685. (Διαθέσιμο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-685_el.htm).
- Θωμαδάκης Στ., (1990), *Εισαγωγή στην Οικονομική των Επιχειρήσεων*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Αθήνα.
- Κοτσίρης Λ., (2015), *Δίκαιο Ανταγωνισμού*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Έβδομη Έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.
- Ναλπαντίδου Σ. και Χατζής Α., (2011), *Η Θεωρία της Ρύθμισης*, Ανάτυπο από την Επιθεώρηση Διοικητικής Επιστήμης, Τεύχος 16ο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη.
- Παλαιολόγος Γ., (2009), *Σύγχρονη Μικροοικονομική Θεωρία*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα.
- Παλαιολόγος Γ. και Πολέμης Μ., (2016), *Μικροοικονομική Θεωρία, Μορφές Αγοράς, Αρχές Ρύθμισης και Ανταγωνισμού*, Τόμος Β', Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
- Ράπανος Β., (1993), *Οικονομική Πολιτική και ο Ρόλος του Κράτους*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Αθήνα.

- *Σύνταγμα της Ελλάδας και Διεθνείς Συμβάσεις*, (2009), Έκδοση 4^η, Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας.
- Salvatore D., (2012), *Επιχειρησιακή Οικονομική στο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον*, Επιμέλεια Β. Πέκκα - Οικονόμου, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- Samuelson P. και Nordhaus W., (2000), *Οικονομική*, Δέκατη Έκτη Διεθνής Έκδοση, Τόμος Α', Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Σουφλερός Η., (2015), *Ο κανονισμός 1/2003 για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της ΕΕ (άρθρα 101 & 102 ΣΛΕΕ): κατ' άρθρο ερμηνεία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Σταμέλος Χ., (2012), *Η συμφωνία ΗΠΑ - ΕΕ για την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού: η συναρμογή της εξωχωρικότητας του δικαίου ανταγωνισμού των συμβαλλομένων μερών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Σταμέλος Χ., (2018), *Το δίκαιο του ελεύθερου και αθέμιτου ανταγωνισμού των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής: εισαγωγή στο ομοσπονδιακό δίκαιο και στα δίκαια των πενήντα Πολιτειών*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τσακλάγκανος Α. Α., (2015), *Εισαγωγή στην Οικονομική των Επιχειρήσεων*, Τρίτη Έκδοση, Αφοί Κυριακίδη Εκδόσεις ΑΕ, Θεσσαλονίκη.
- ΦΕΚ 93, (2011), Νόμος 3959, *Προστασία του Ελεύθερου Ανταγωνισμού*.
- ΦΕΚ Β 40, (2018), *Κωδικοποίηση του ν. 2251/1994 (Α' 191) «Προστασία των Καταναλωτών» σε ενιαίο κείμενο*.
- ΦΕΚ 278, (1977), Νόμος 703, *Περί ελέγχου μονοπωλίων και ολιγοπωλίων και προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού*.
- Φαφαλιού Ε. και Πέκκα - Οικονόμου Β., (2005), *Η Θεωρία της Επιχείρησης: R. H. Coase - 66 χρόνια μετά. Μία ανασκόπηση της θεωρίας*, «ΣΠΟΥΔΑΙ», Τόμος 55, Τεύχος 1ο.
- Φαφαλιού Ε. και Πολέμης Μ., (2016), *Σύγχρονα Θέματα Βιομηχανικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα.
- Heilbroner R. και Thurow L., (1984), *Για την κατανόηση της μικροοικονομικής*, 6^η Αμερικάνικη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Χαριτάκης Γ. Ν., (1986), *Θεωρία Βιομηχανικής Οργάνωσης*, Εκδόσεις Ελευθερουδάκης.
- Χριστιανός Β., (2012), *Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ: κατ' άρθρο ερμηνεία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Ψειρίδου Α. και Λιανός Θ., (2015), *Οικονομική Ανάλυση και Πολιτική: Μικροοικονομική*, Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

II. Αγγλική

- Coase R. H., (1937), *The Nature of the Firm*, *Economica*, New Series, Vol. 4, No. 16.
- European Commission, (2008), *Antitrust: Commission inspection of incumbent telecom operator in Poland Telekomunikacja Polska S.A.*, MEMO/08/666, Brussels. (Available at: europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-666_en.pdf).
- European Commission, (2010), *Antitrust: Commission sends Statement of Objections to Telekomunikacja Polska S.A.*, IP/10/213, Brussels.
- European Commission, (2013), *EU Competition Law, Rules Applicable to Antitrust Enforcement*, Vol. I: General Rules, Luxembourg, Publications Office of the European Union. (Available at: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/legislation.html>).
- Farantouris N., (2003), *Merger Control & Antitrust Enforcement in the EU and US: A Comparative Analysis*, European Papers, European Review of Public Law, Esperia Publications Ltd, London.
- Fox M. E., (2002), *What is harm to competition? Exclusionary Practices and Anticompetitive Effect*, *Antitrust Law Journal*, Vol. 70, 371-411.
- Hovenkamp J. H., (2018), *The Rule of Reason*, University of Pennsylvania Law School, Penn Law: Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship.
- Kaplow L. and Shapiro C., (2007), *Antitrust*, Working Paper 12867, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
- Landes W. M. and Posner R. A., (1981), *Market Power in Antitrust Cases*, *Harvard Law Review*, Vol. 94, No 5.
- Official Journal of the European Communities, (1995), *Agreement between the Government of the United States of America and the Commission of the European Communities regarding the application of their competition laws*, No L 95/47 (Available at: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21995A0427\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:21995A0427(01)&from=EN))
- Reinker K. and Danzig L., (2018), *Dominance, United States*, σ. 1, παρ. 2. (Available at: <https://gettingthedealthrough.com/area/10/jurisdiction/23/dominance-2017-united-states/>)
- Sloman J., (2005), *The Economic Environment of Business*, FT Prentice Hall, Pearson Education Limited.
- Tardiff T. F. and Weisman D. L., (2009), *The Dominant Firm Revisited*, *Journal of Competition Law & Economics*, Oxford University Press.
- Vickers J., (2005), *Abuse of Market Power*, *The Economic Journal*, 115 (June), F244 - F261.

- Viscusi K. W., Harrington E. J. Jr., Vernon M. J., (2005), *Economics of Regulation and Antitrust*, Fourth Edition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.
- Whinston D. M., (2006), *Lectures on Antitrust Economics*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.

III. Διαδικτυακοί Σύνδεσμοι

- https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/el/
- <https://www.epant.gr>
- <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/legislation.html>
- http://ec.europa.eu/competition/elojade/isef/case_details.cfm?proc_code=1_39525
- <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
- https://europa.eu/european-union/index_el
- <https://www.ftc.gov/tips-advice/competition-guidance/guide-antitrust-laws/antitrust-laws>
- <https://www.justice.gov/atr>
- <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/2>